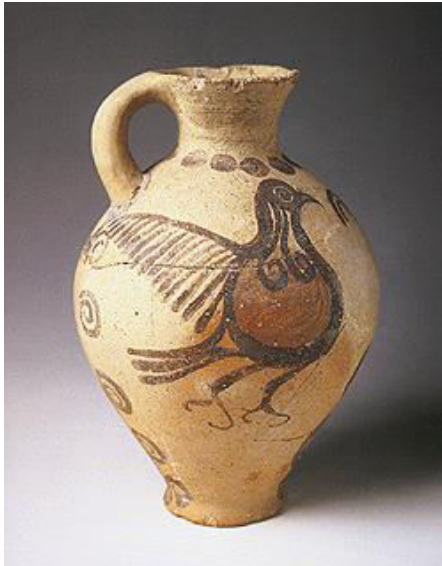

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Φιλοσοφική Σχολή – Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
ΙΑ 02 «Εισαγωγή στην Αιγαιακή Προϊστορία»

Η Μέση Εποχή του Χαλκού

Εποπτικό υλικό για την υποβοήθηση της μελέτης

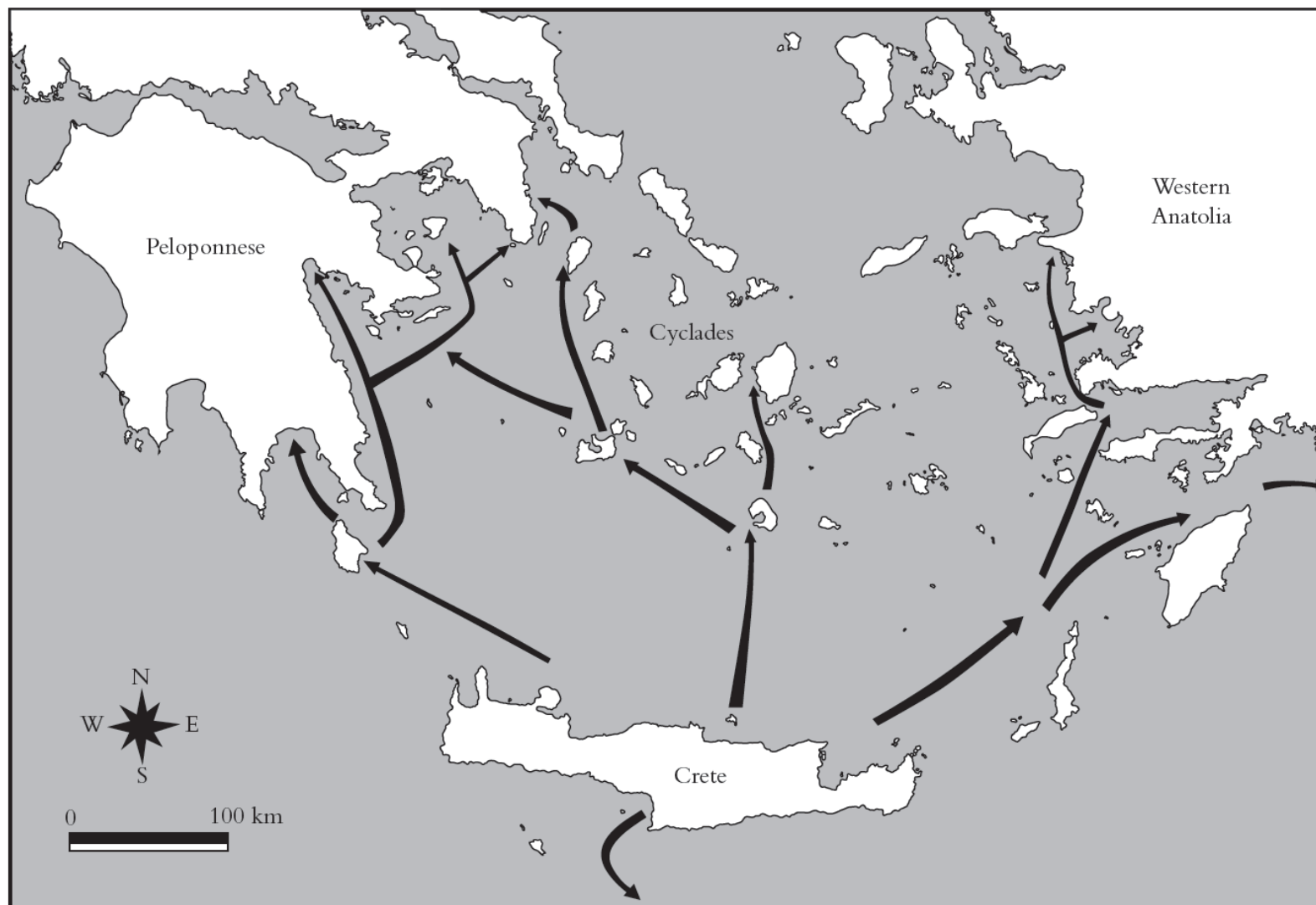
Βασίλης Πετράκης

Τα κυριότερα ζητήματα που θα θιγούν σε αυτή την παρουσίαση

- Σύντομη περιήγηση στα κύρια χαρακτηριστικά της Μέσης Χαλκοκρατίας
- Ο Μεσοκυκλαδικός πολιτισμός ως ένας ‘κόσμος μεταξύ κόσμων’
- Τα μεγάλα κέντρα του νοτίου (και βορείου) Αιγαίου
- Τα βασικά χαρακτηριστικά του Μεσοελλαδικού κόσμου
- Η απόκλιση: η Μεσοελλαδική πόλη της Κολώνας στην Αίγινα

Θα τεθεί ακόμη το ζήτημα του ‘υποβάθρου’ στην εξήγηση της γένεσης του Μυκηναϊκού πολιτισμικού μορφώματος

Το Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας: τα ρεύματα του ‘εκμινωισμού’

πηγή:
Broodbank 2000, fig. 121

Το Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας: τα ρεύματα του ‘εκμινωισμού’

Η αφετηρία

Ως ‘εκμινωισμό’ ορίζουμε την υιοθέτηση πολιτισμικών στοιχείων που είτε προέρχονται άμεσα από την Κρήτη της Χαλκοκρατίας, είτε έμμεσα οφείλονται σε Κρητική επίδραση

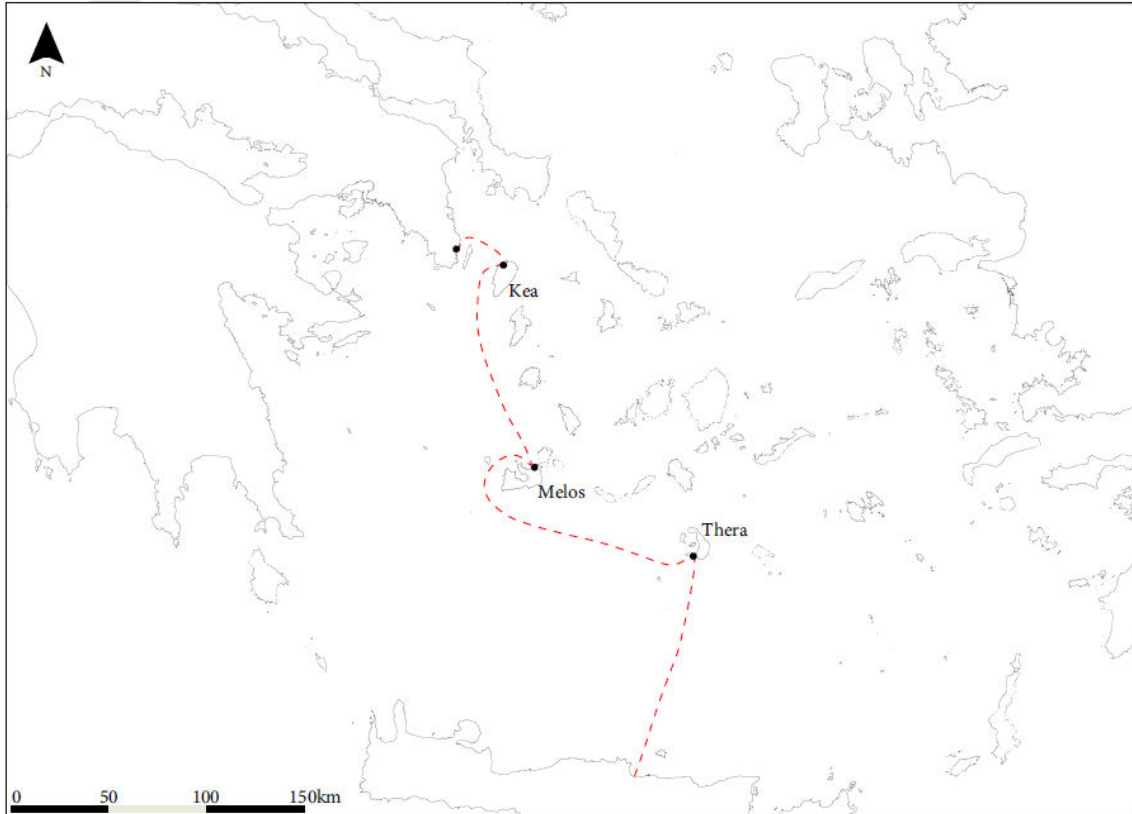
Τι ακριβώς είναι το ‘Μινωικό’ και πως το αντιλαμβάνονταν οι κοινωνίες της Εποχής του Χαλκού;

Ο ‘εκμινωισμός’, ωστόσο, είναι μόνο ένας *φαινότυπος*. Τι κρύβεται πίσω από τη φαινομενική διάδοση τέτοιων στοιχείων;

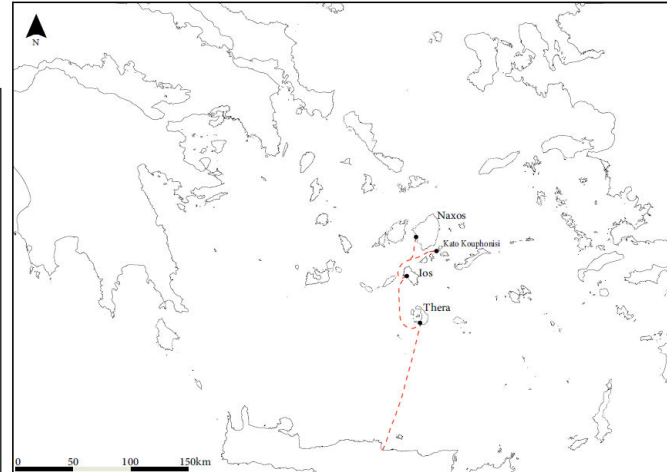
Τα μεγάλα ερωτήματα

- Ποιο είναι το *αρχικό κίνητρο* του ‘εκμινωισμού’; Η οικονομία (εμπόριο μετάλλων);
- Ποιος είναι ο *τρόπος* του ‘εκμινωισμού’; [συνδέεται με το επόμενο ερώτημα]
- Ποιος είναι ο *ενεργός ρόλος* του ‘παραγωγού’ και ποιος ο *ενεργός ρόλος* του ‘καταναλωτή/ αποδέκτη’ των ‘μινωικών’ ή ‘μινωιζόντων’ στοιχείων;
- Ένας ‘εκμινωισμός’ ή *πολλές* τοπικές παραλλαγές του φαινομένου;

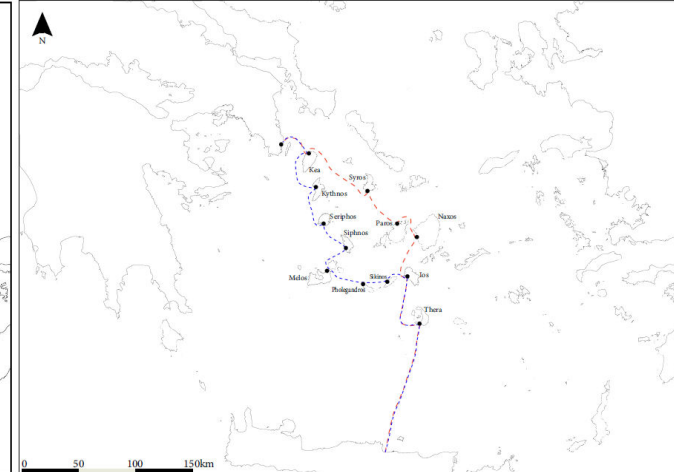
Όλα είναι δρόμος: Ασκήσεις επί χάρτου και οι διαδρομές του ‘εκμινωισμού’

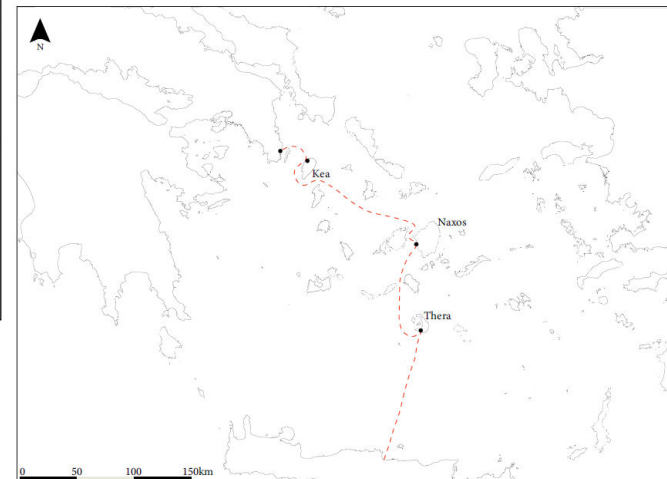
Η ‘Δυτική Διαδρομή’ (“Western String”) του J. Davis [1979]

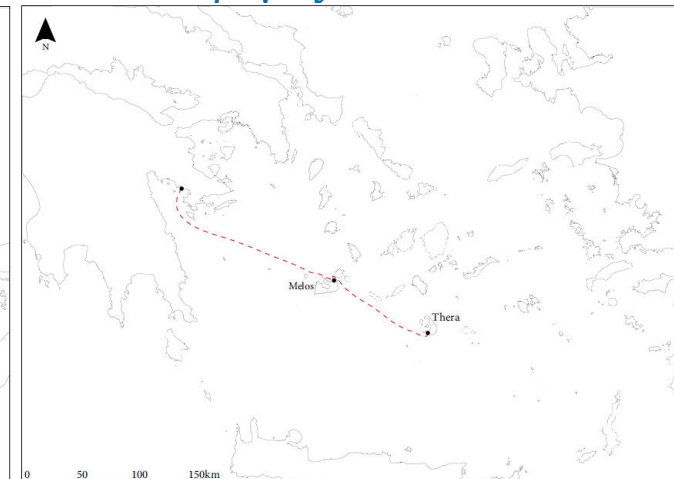
Ο. Χατζηναστασίου [1989]

P. Mountjoy & M. Ponting [2000]
Δύο διαδρομές

M. Wiener [1990]
‘Κεντρική Διαδρομή’ [μέσω Νάξου]

M. Μαρθάρη [1993]

Μύθος (και πραγματικότητα;)

Η θαλασσοκρατία του Μίνωα (Θουκυδίδης 1.4)

Μίνως γὰρ παλαιάτατος ὢν **ἀκοῆ** ἴσμεν ναυτικὸν ἐκτήσατο καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἤρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας· τό τε ληστικόν, **ὡς εἰκός**, καθήρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἐδύνατο, τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ.

Ο Μίνωας [ήταν] πιο παλαιός, ἐξ ὅσων γνωρίζουμε **ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση**, που συγκρότησε ναυτικὴ δύναμη και κυριάρχησε στο μεγαλύτερο μέρος της σημερινῆς ελληνικῆς θάλασσης και κυριάρχησε στις Κυκλάδες και ἴδρυσε αποικίες στα περισσότερα νησιά, ἀπὸ ὅπου ἐδίωξε τους Κάρες και εγκατέστησε ἄρχοντες τους γιους του. **Φυσικό ἦταν** να καταδιώξει τὴν πειρατεία ὅσο μπορούσε, ὥστε να του περιέρχονται ασφαλέστερα τα εἰσοδήματα των νησιῶν.

Αξίζει να προσέξουμε

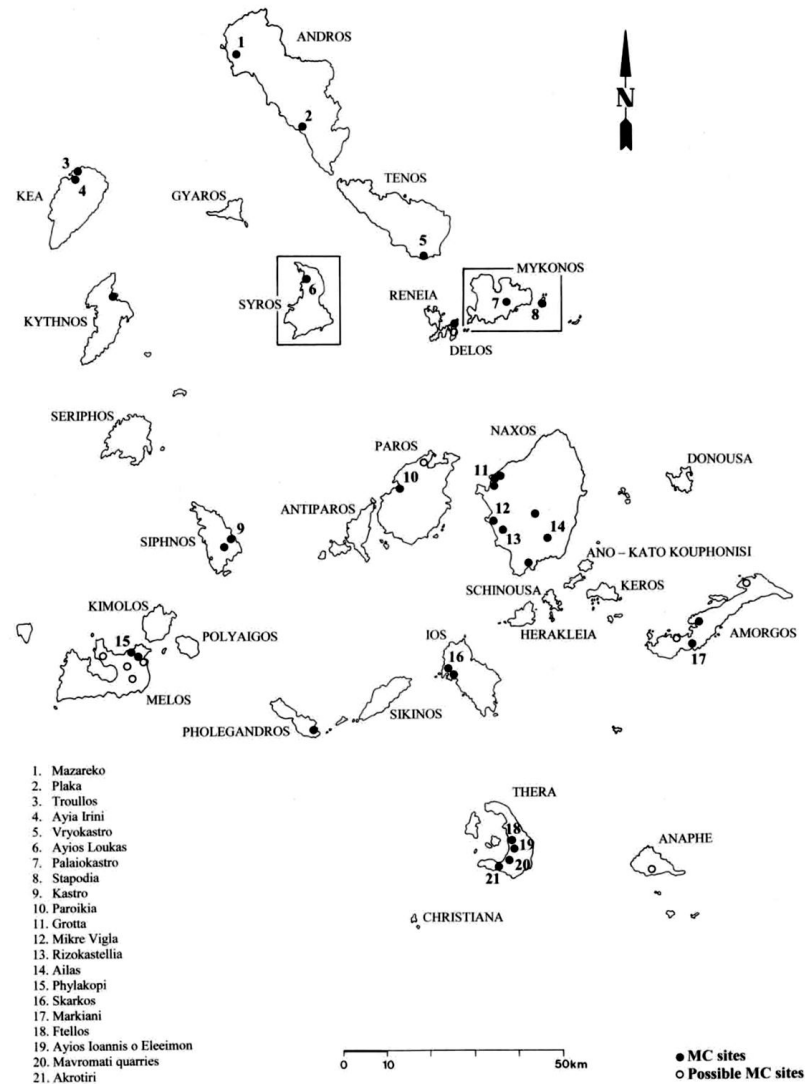
Ο Αθηναῖος ιστορικός εικάζει («ὡς εἰκός») και εκθέτει στοιχεία επισημαίνοντας ὅτι προέρχονται ἀπὸ προφορικὲς παραδόσεις («ἀκοῆ») και ὄχι ἀπὸ τις μεθόδους που ο ἴδιος ἀλλοῦ θεωρεῖ αξιόπιστες (εξέταση στοιχείων και μαρτυριῶν, αυτοψία).

Αναφέρεται ἡ διαδοχὴ Κάρες-Κρήτες σε μια θάλασσα που εἶναι «νῦν Ἑλληνική», ἀλλὰ στα χρόνια του Μίνωα δεν ἦταν.

Οι δράσεις που αναφέρει (αποικισμός, δίωξη προηγούμενων κατοίκων, εγκατάσταση νέων ἀρχόντων, φορολογικὴ εκμετάλλευση) **δεν** παραπέμπουν σε ἀναχρονιστικὴ προβολὴ τῆς Δηλιακῆς συμμαχίας.

Ο Μεσοκυκλαδικός πολιτισμός: ένας ‘κόσμος μεταξύ κόσμων’

Μια εικόνα που αλλάζει: πυκνή κατοίκηση και οι απαρχές του ‘εκμινωισμού’

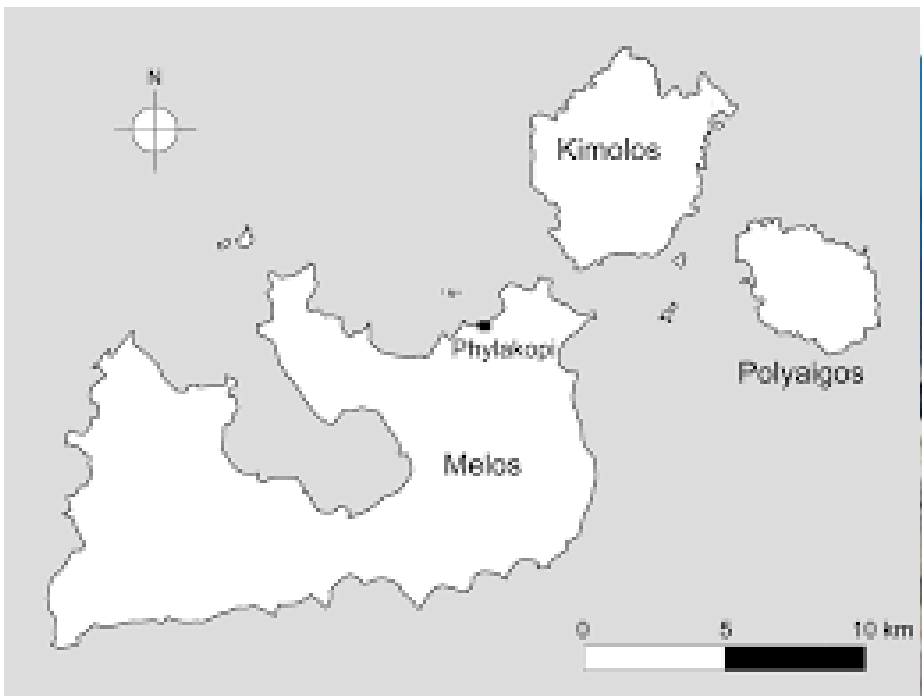
Ο Μεσοκυκλαδικός πολιτισμός: ένας ‘κόσμος μεταξύ κόσμων’

Οι ‘πόλεις’ της Φυλακωπής (Μήλος)

‘Πόλη’ κατά D. Mackenzie	Περίοδος κατά C. Renfrew	Κεραμική φάση
Pre-City	0 (A1)	Πρωτοκυκλαδική I
I-i	0 (A2)	Πρωτοκυκλαδική II
I-ii-iii	I	Πρωτοκυκλαδική III
II	II	Μεσοκυκλαδική
III-i-ii	III	Υστεροκυκλαδική I-II
III-iii	IV	Υστεροκυκλαδική III

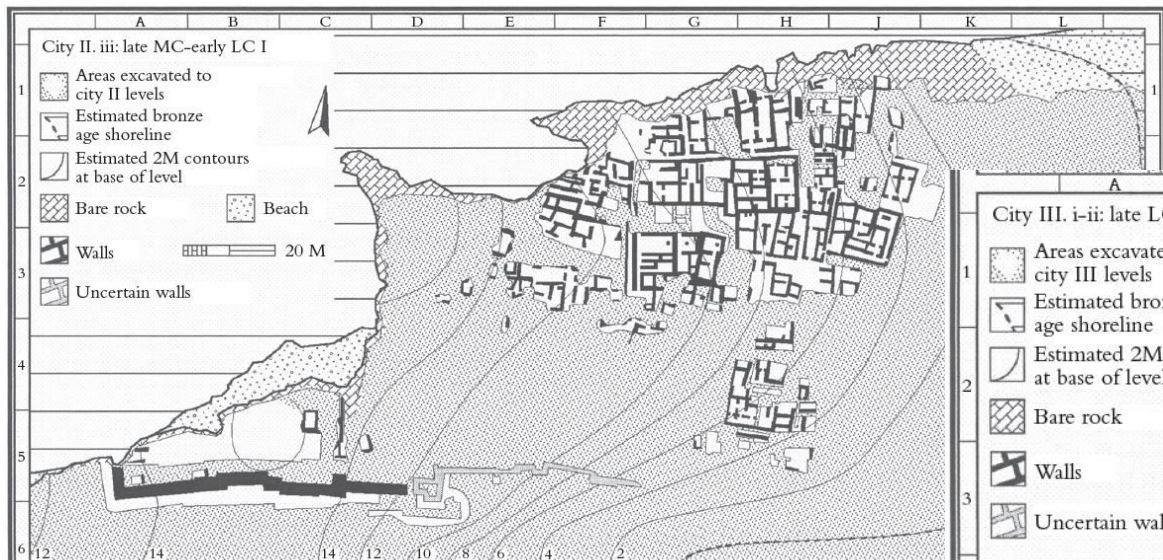
Ο Μεσοκυκλαδικός πολιτισμός: ένας ‘κόσμος μεταξύ κόσμων’

Οι ‘πόλεις’ της Φυλακωπής (Μήλος)

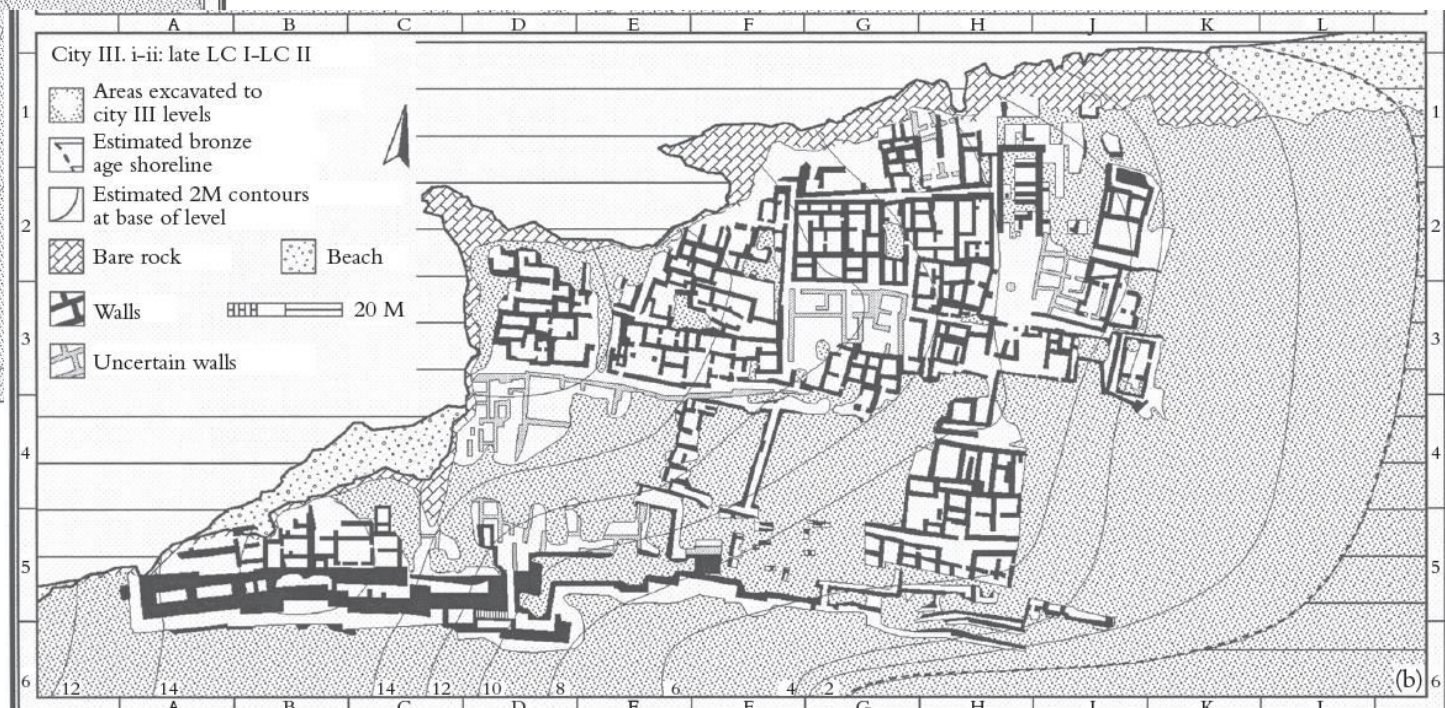

Ο Μεσοκυκλαδικός πολιτισμός: ένας ‘κόσμος μεταξύ κόσμων’

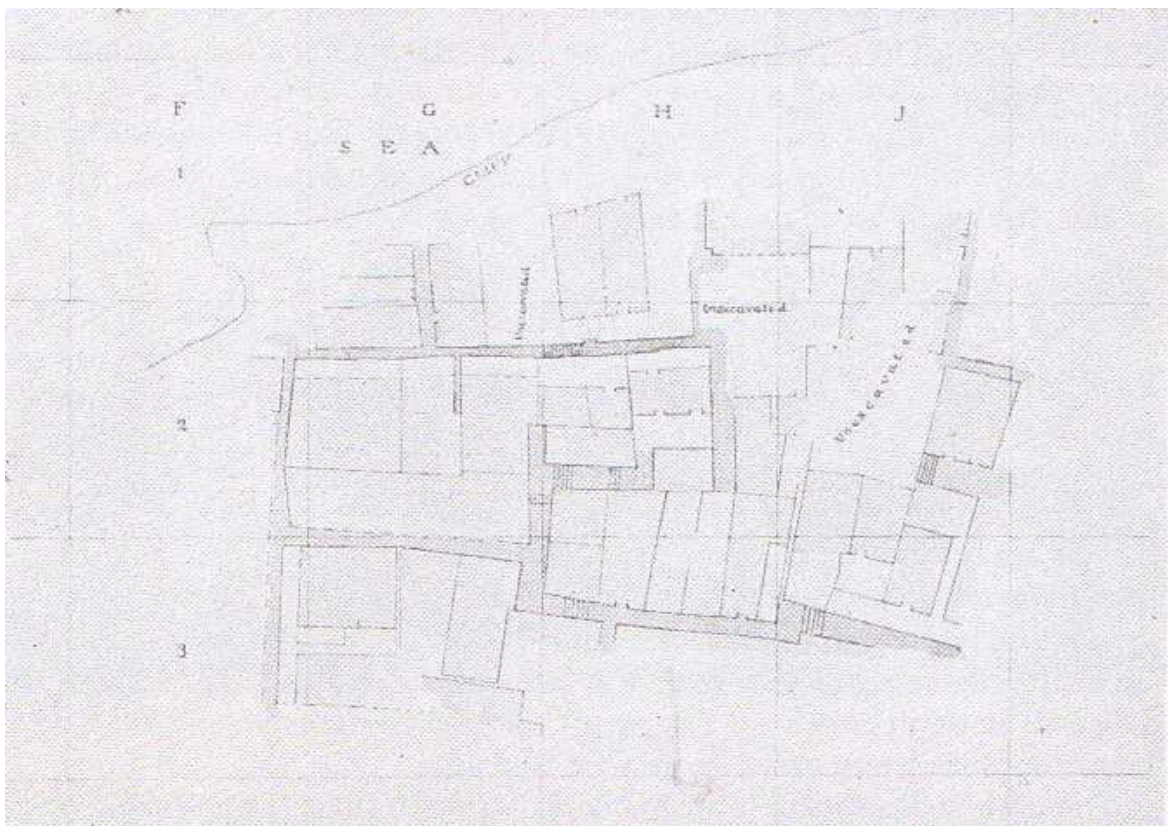
Οι ‘πόλεις’ II (ΜΚ) και III (ΥΚ I-II) της Φυλακωπής (Μήλος)

Πόλη II (Μεσοκυκλαδική περίοδος)
Οχύρωση
Οργάνωση σε μεγάλα συγκροτήματα

Πόλη III (Υστεροκυκλαδική I-II περίοδος)
Οχύρωση διατηρείται και ενισχύεται
Οδικό δίκτυο και μεγάλα οικοδομικά συγκροτήματα

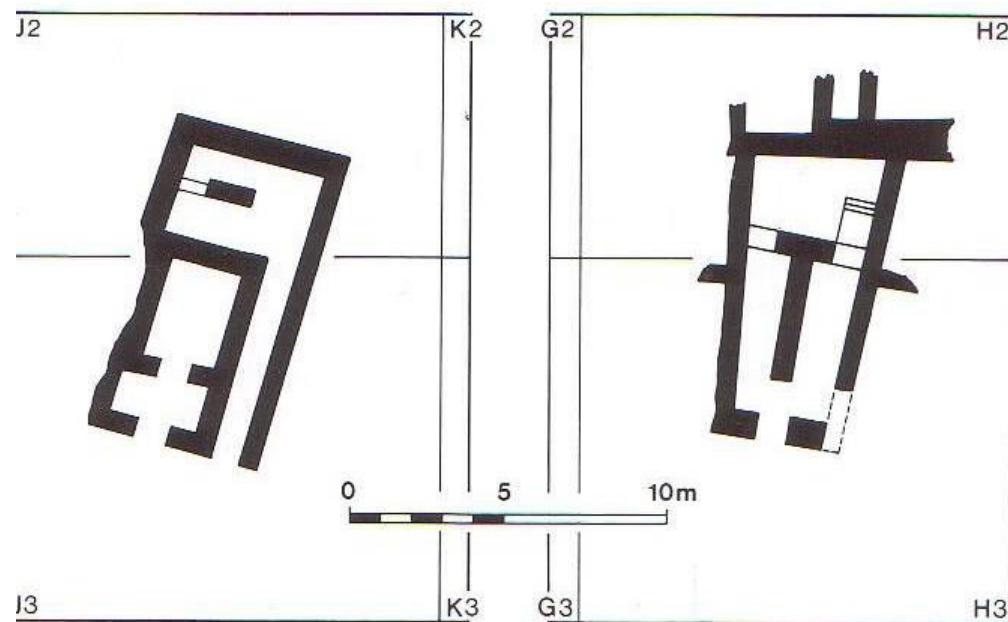

Σκαρίφημα της δομής της Πόλης II και κατόψεις κτηρίων (κατά Atkinson et al. 1904)

Φυλακωπή II

Δίκτυο δρόμων και οικοδομικά συγκροτήματα (ένδειξη αστικοποίησης)

Κτήρια με 2-4 χώρους σε σύνθετη διευθέτηση

Μεσοκυκλαδική κεραμική από τη Μήλο

Σκύφος με αμαυρόχρωμη διακόσμηση

Όστρακο κυπέλλου
με αμαυρόχρωμη διακόσμηση

Πιθοειδές αγγείο
με αμαυρόχρωμη διακόσμηση

Όστρακο σώματος
με αμαυρόχρωμη διακόσμηση
Ασύνδετες σπείρες
Προσπάθεια μίμησης Κρητικού θέματος

Μεσοκυκλαδική κεραμική από τη Μήλο

Αποφύσεις σε μορφή
θηλής στήθους

Ανθρωπομορφική
αντίληψη του
αγγείου

Μαστοπρόχους (“nipple jug”)
Ρυθμός ‘Κυκλαδικής Λευκής’
Φυλακωπή Μήλου
BM 1920,1015.1

Μεσοκυκλαδική κεραμική από τη Μήλο

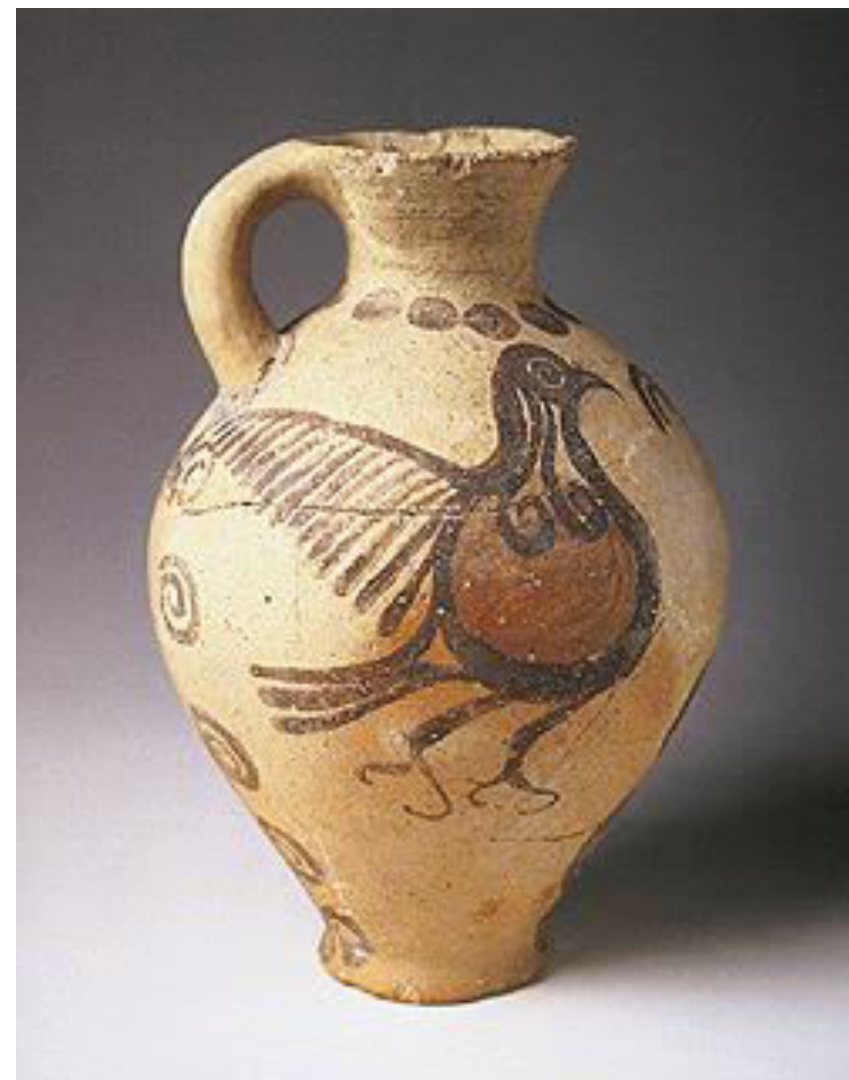

Όστρακο λαιμού πρόχου
με δίχρωμη διακόσμηση

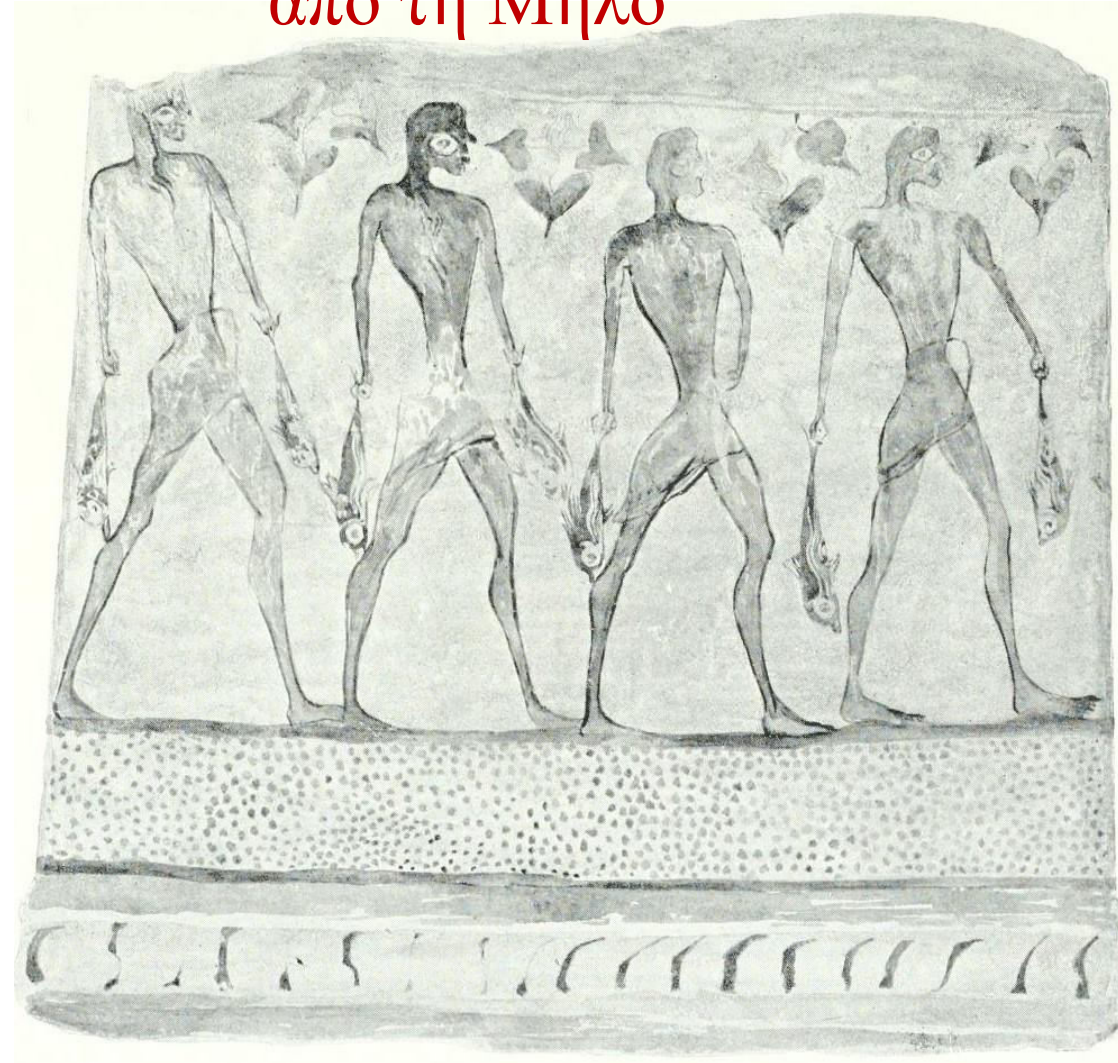
Όστρακο σώματος
με 'ανοιχτή επί σκοτεινού' διακόσμηση

- Συχνό λευκό βάθος στα εικονιστικά θέματα
- Τάση προς διχρωμία
- Ενσωμάτωση Κρητικών θεμάτων

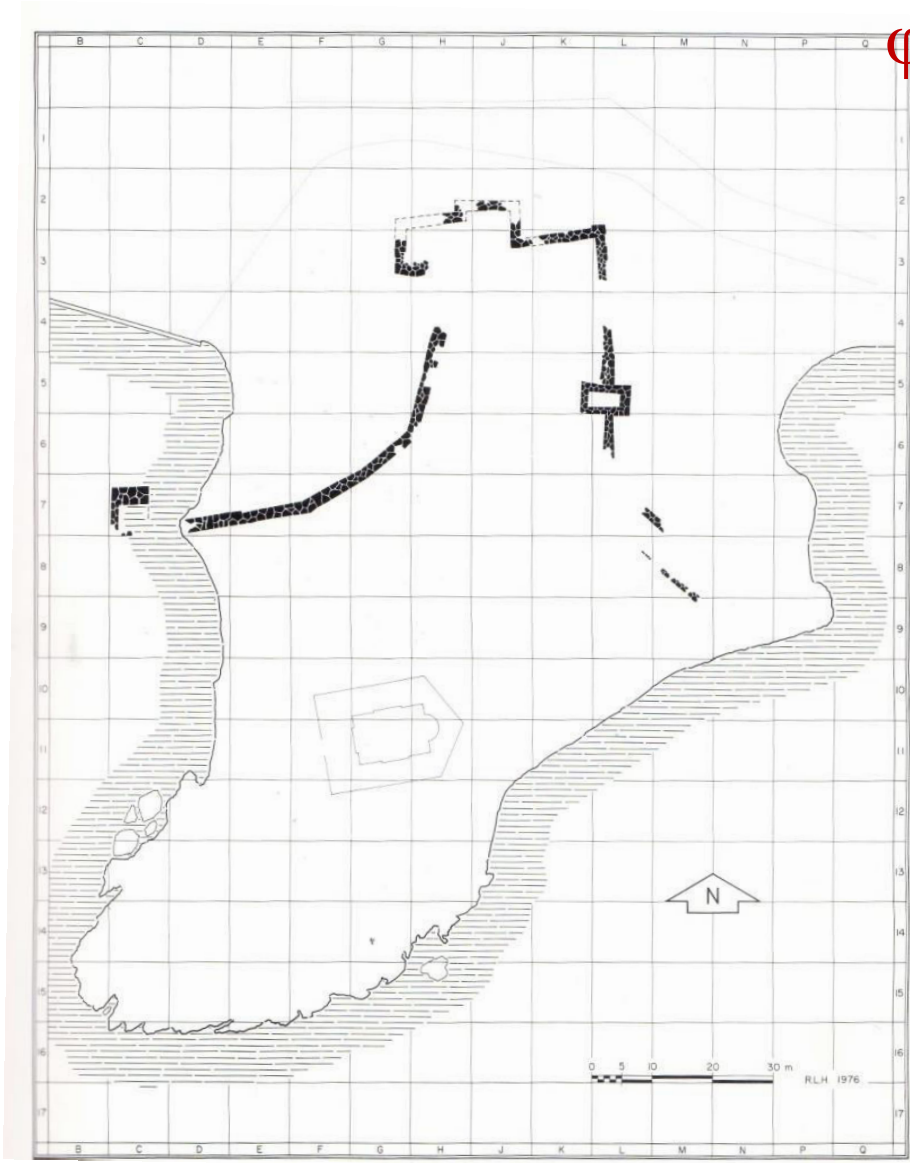

Πρόχους με διακόσμηση πτηνού
με 'ανοιχτή επί σκοτεινού' διακόσμηση

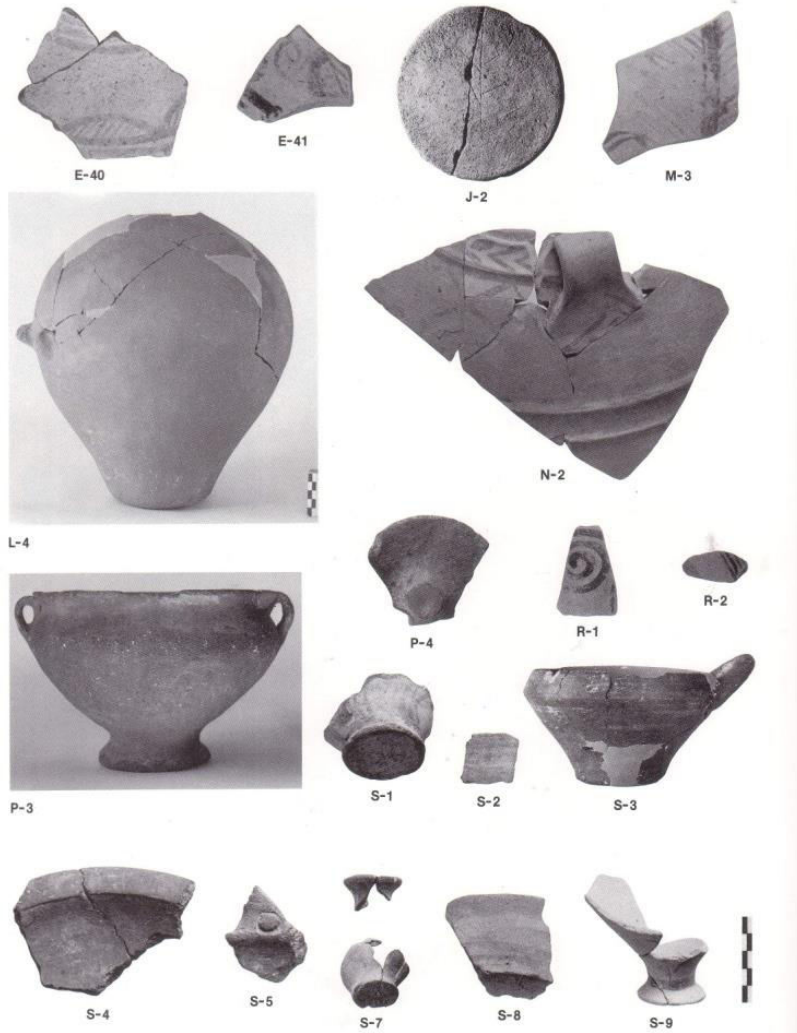
Μεσοκυκλαδική κεραμική
από τη Μήλο

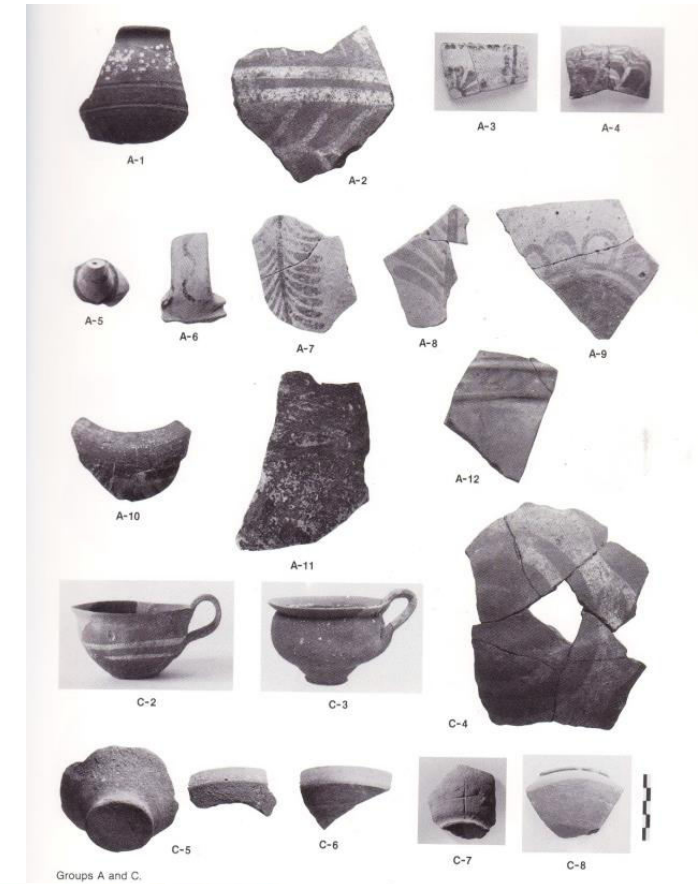
Η οχύρωση της Αγίας Ειρήνης (Κέα) φάση V (όψιμη ΜΚ)

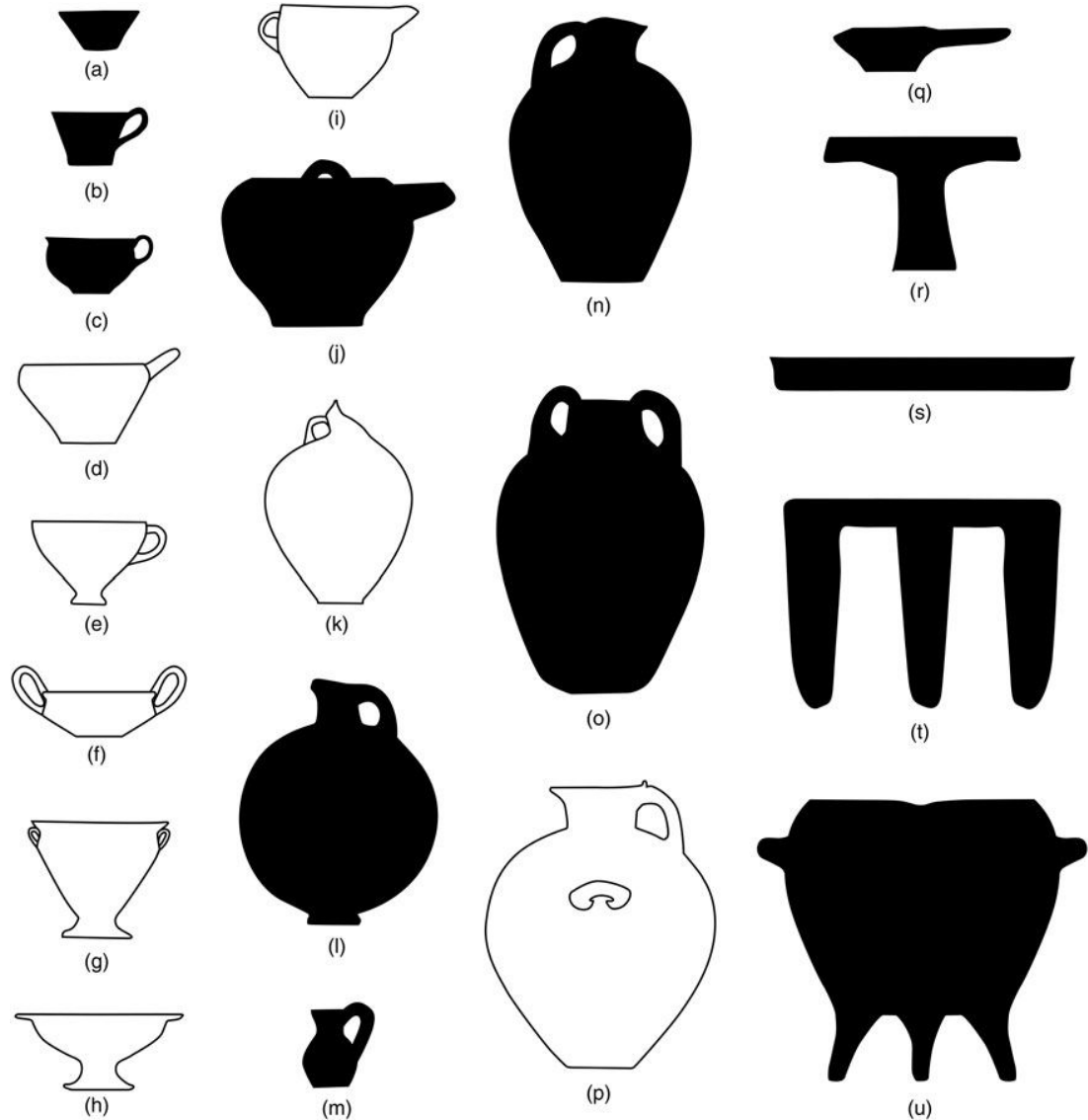
Μεσοκυκλαδική κεραμική από την Αγία Ειρήνη της Κέας (φάση V = ύστερη ΜΚ)

Κρητικές και Ελλαδικές επιδράσεις

Μεσοκυκλαδική κεραμική από την Αγία Ειρήνη της Κέας (φάση V = ύστερη ΜΚ)

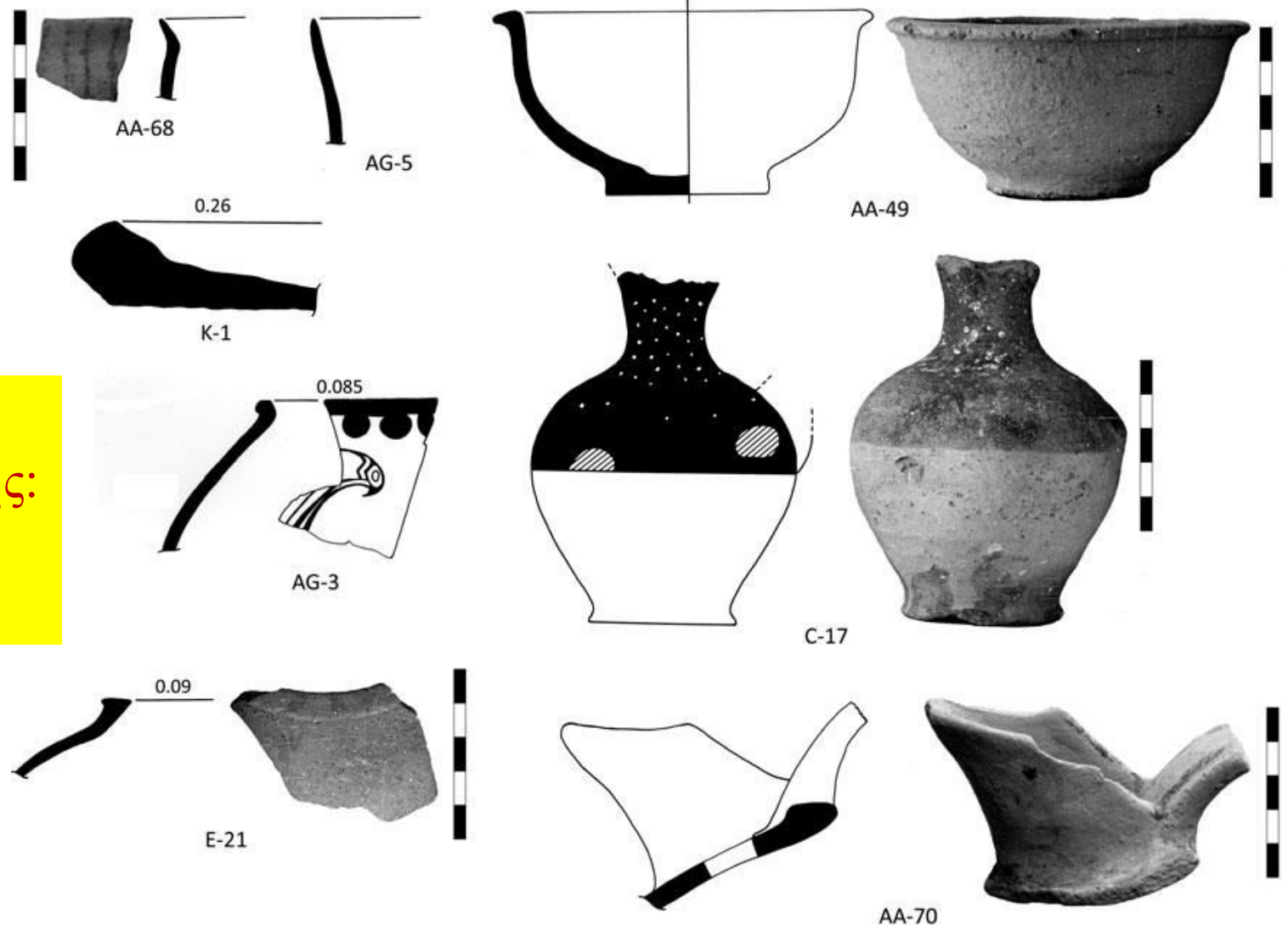

λευκά με περιγράμματα = μη Μινωίζοντα σχήματα

μαύρο γέμισμα = Μινωίζοντα σχήματα

πηγή: Abell 2019

Μεσοκυκλαδική κεραμική από την Αγία Ειρήνη της Κέας (φάση V = ύστερη ΜΚ)

Τα 'Μινωίζοντα' σχήματα δεν είναι πάντα Κρητικής παραγωγής: αρκετά είναι εισαγωγές από τη Μήλο ή τη Θήρα...

‘Γεφυρόστομη’ πρόχους
με διακόσμηση πτηνών

Πρόχους με διακόσμηση ροδιού

Εικόνες
από το
Μεσοκυκλαδικό
Ακρωτήριο
(Θήρα)

‘Γεφυρόστομη’ πρόχους με σκηνή σπονδής και αετό(;)

Μαστοπρόχους
με διακόσμηση χελιδονιών

Ψηλός αμφορέας
με διακόσμηση άνθους
κρόκου

Όστρακα σώματος με αιλουροειδές
σε ιπτάμενο καλπασμό

Κυλινδρικός πίθος
με διακόσμηση γρύπα

Εικόνες από το Μεσοκυκλαδικό Ακρωτήριο (Θήρα)

Γραπτή απεικόνιση οφθαλμών (συχνά με αποφύσεις) στην προχού

Ανθρωπομορφική αντίληψη του αγγείου

‘Οφθαλμοπρόχους’ με διακόσμηση δελφινιών

‘Κύμβη’ με διακόσμηση χελιδονιών

Εικόνες από το Μεσοκυκλαδικό Ακρωτήριο (Θήρα)

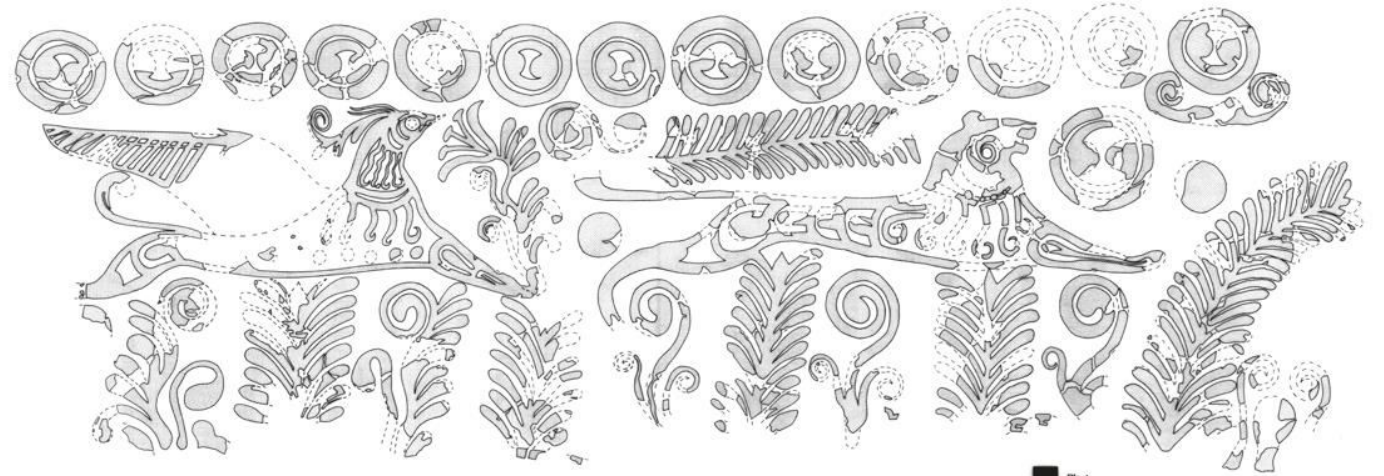
Μια εύληπτη σύνοψη του κόσμου;
Ωοειδής πίθος με σκηνές χερσαίας και θαλάσσιας ζωής

Εικόνες από το Μεσοκυκλαδικό Ακρωτήριο (Θήρα)

Κυλινδρικός πίθος με διακόσμηση γρύπα

σχεδιαστική απόδοση (ανάπτυγμα)

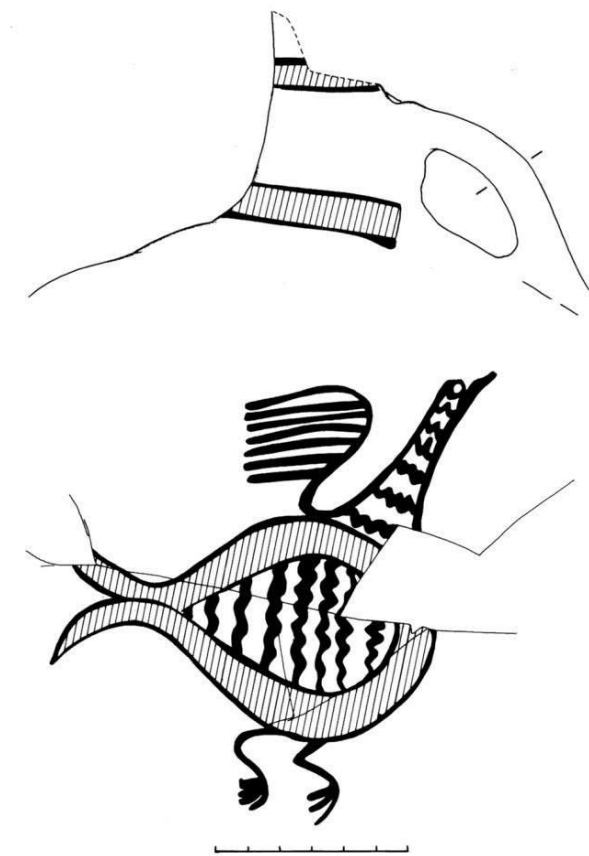
Κυλινδρικός πίθος με διακόσμηση γρύπα και αιλουροειδούς σε *ιπτάμενο καλπασμό*

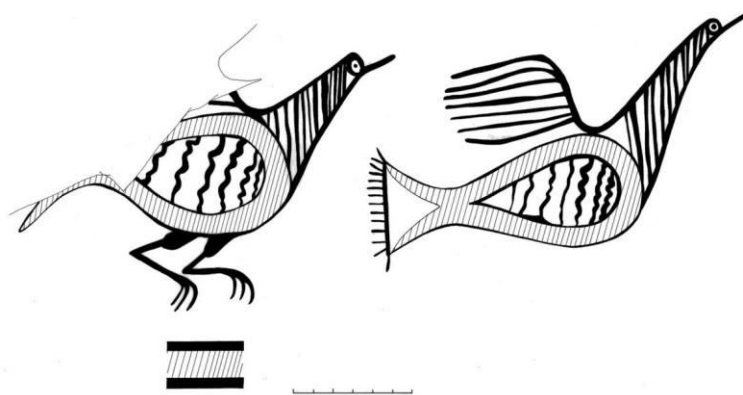
*Εικόνες
από το
Μεσοκυκλαδικό
Ακρωτήριο
(Θήρα)*

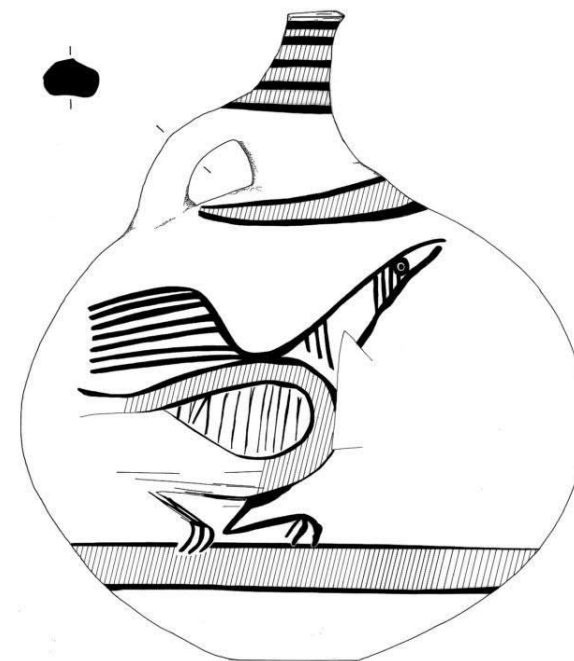
Όψιμη Μεσοκυκλαδική και όψιμη Μεσοελλαδική κεραμική
Πρόχοι με διακόσμηση πτηνών (“bird jugs”)

Φυλακωπή (Μήλος)

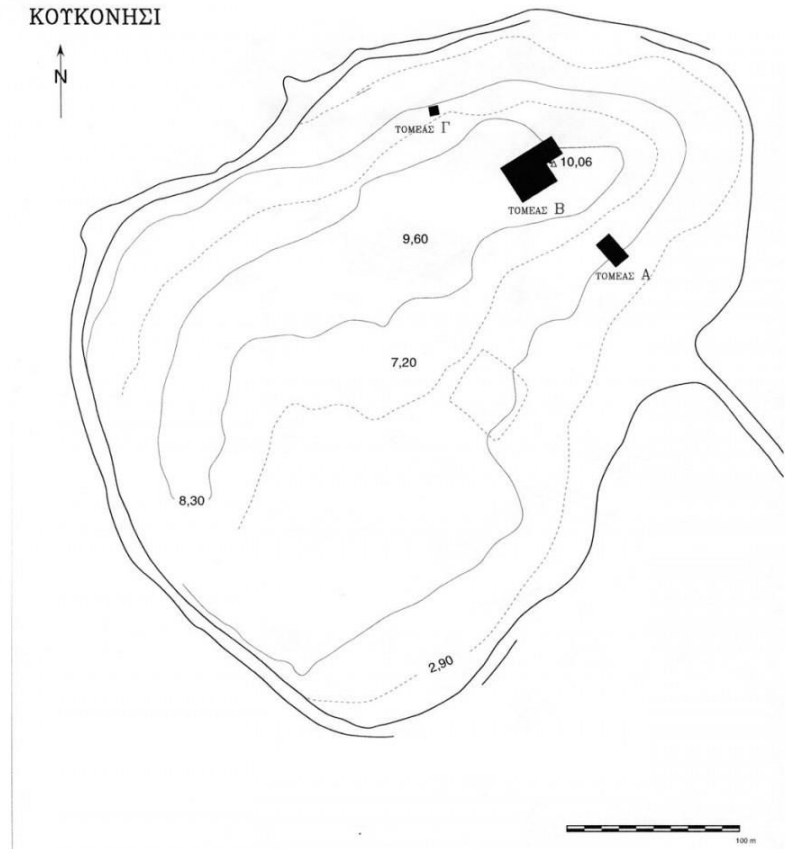
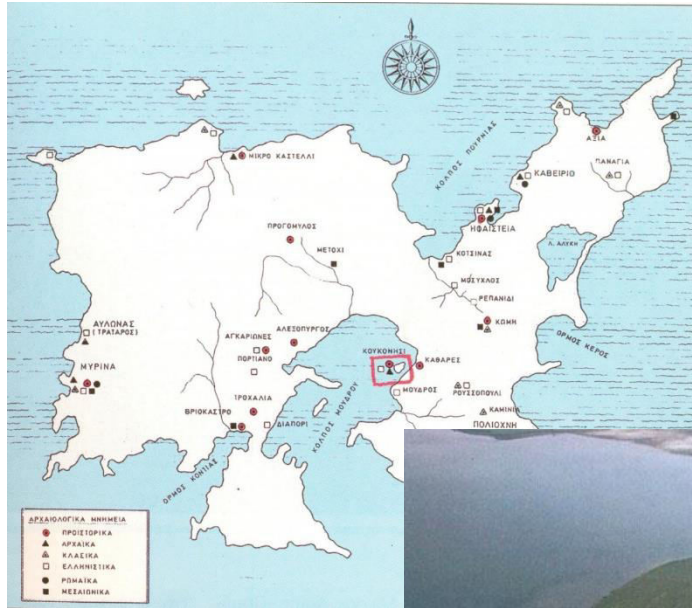
EAM 946

EAM 952

Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Α
(απόθεση Υστεροελλαδικής Ι)

Στα πέρατα του Αιγαίου; Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

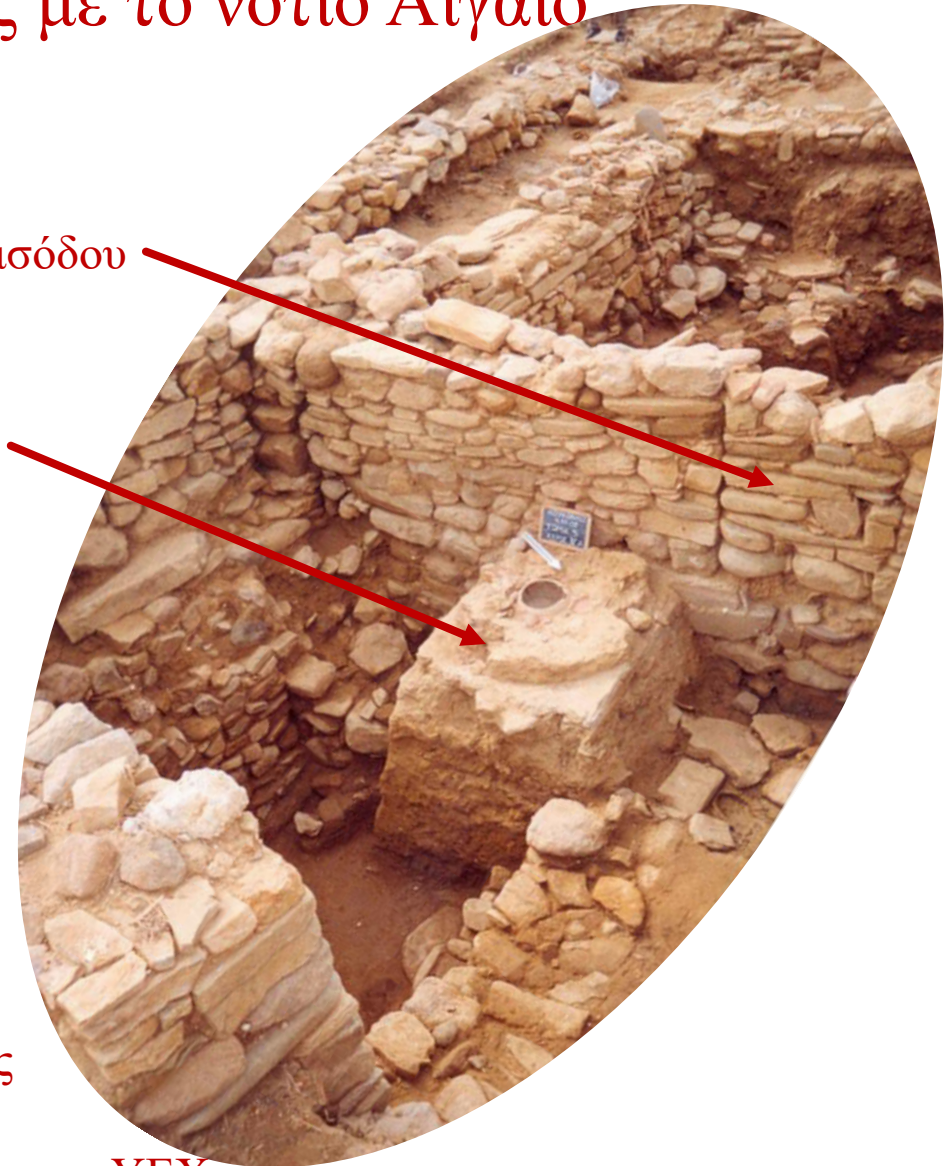
Κουκονήσι
Νησίδα στον κόλπο του Μούδρου
Σήμερα ενωμένη με τεχνητό δρόμο με τη στεριά
Κατάσπαρτη με ευρήματα ΠΕΧ-ΜΕΧ-ΥΕΧ
Ανασκαφές Χρ. Μπουλώτη (1992-)

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

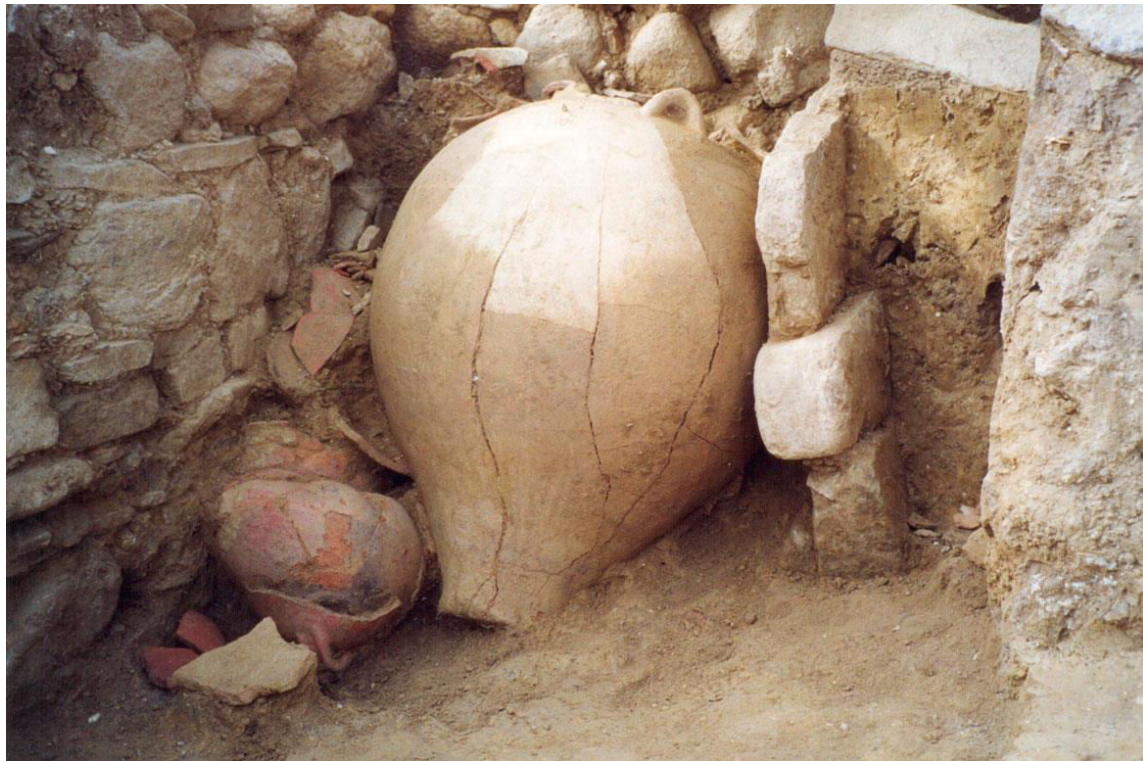
Φραγή/ κατάργηση εισόδου

Πακτωμένη εστία

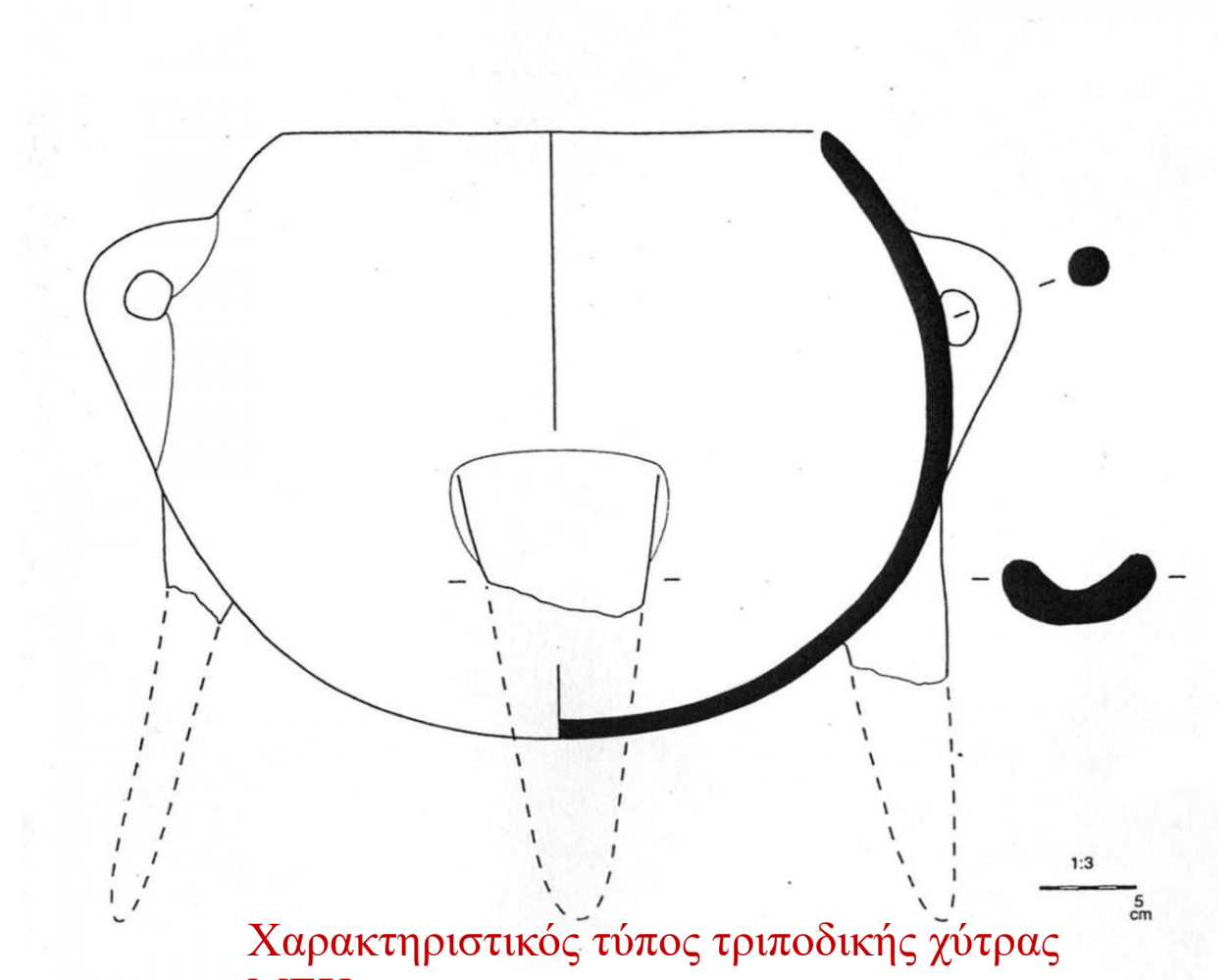

Απόψεις των τομών
της συστηματικής ανασκαφής
Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα
Όψιμης ΠΕΧ – ΜΕΧ – αρχόμενης ΥΕΧ

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

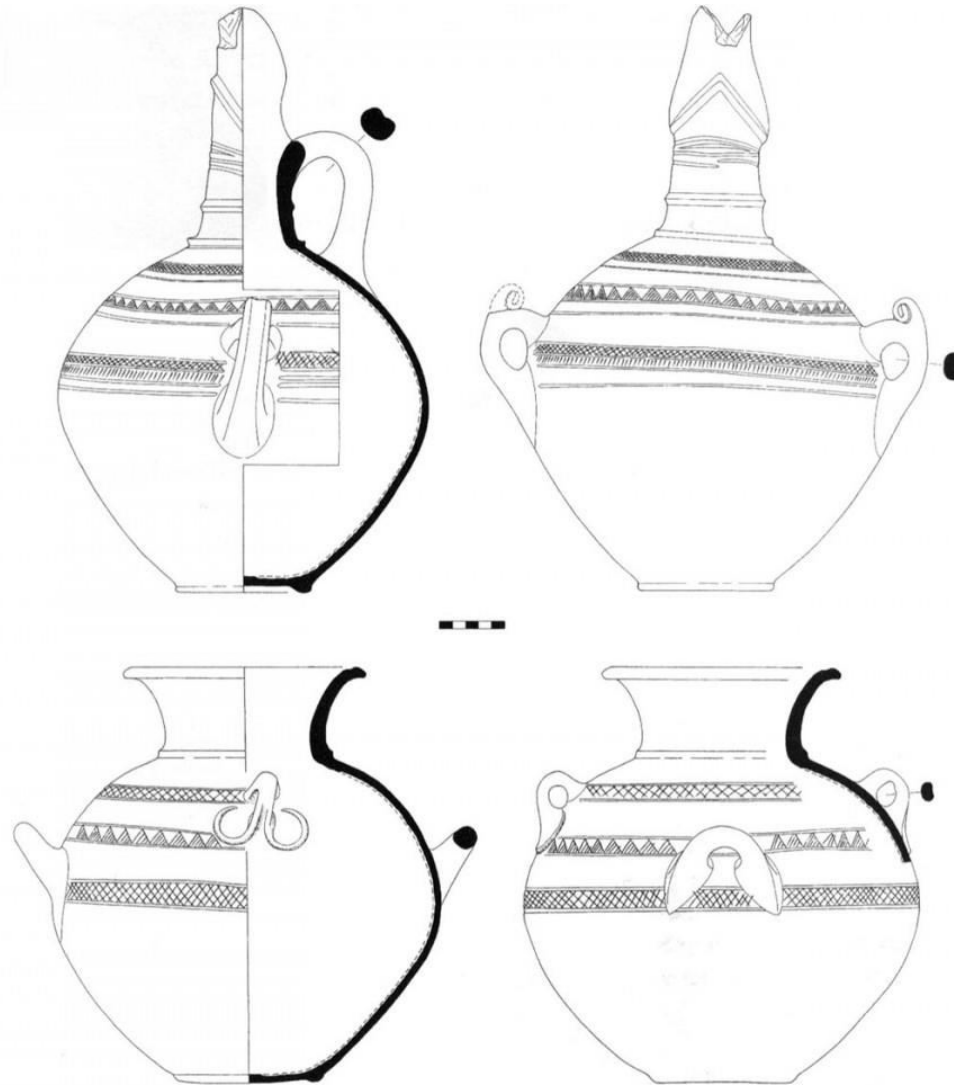

Πίθος και πρόχους
ΜΕΧ

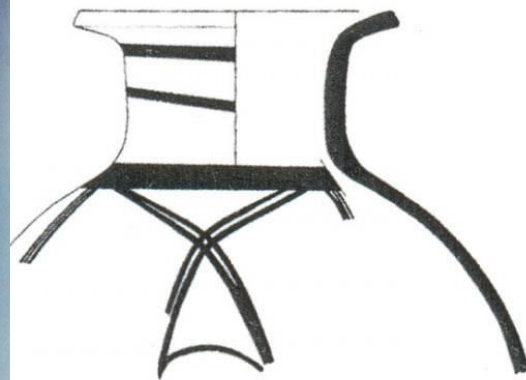
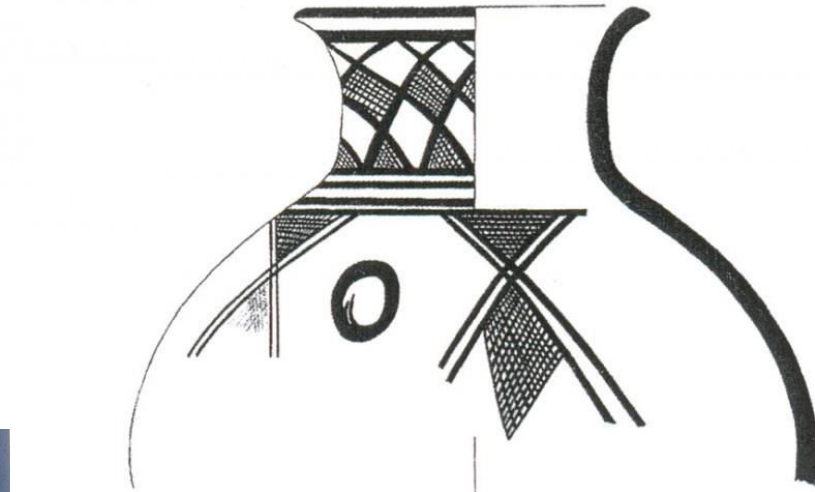
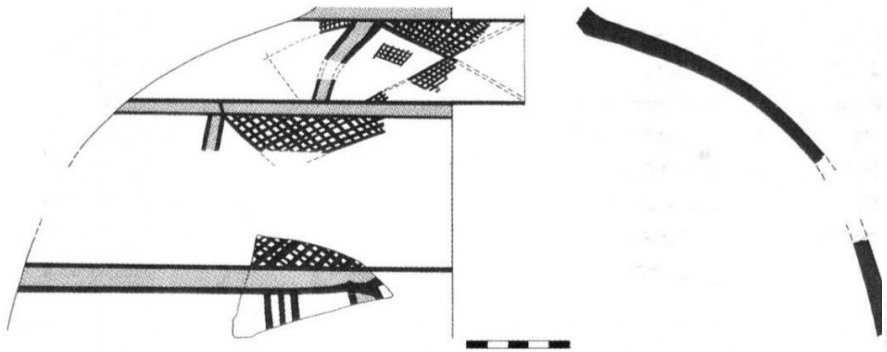
Χαρακτηριστικός τύπος τριποδικής χύτρας
ΜΕΧ

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

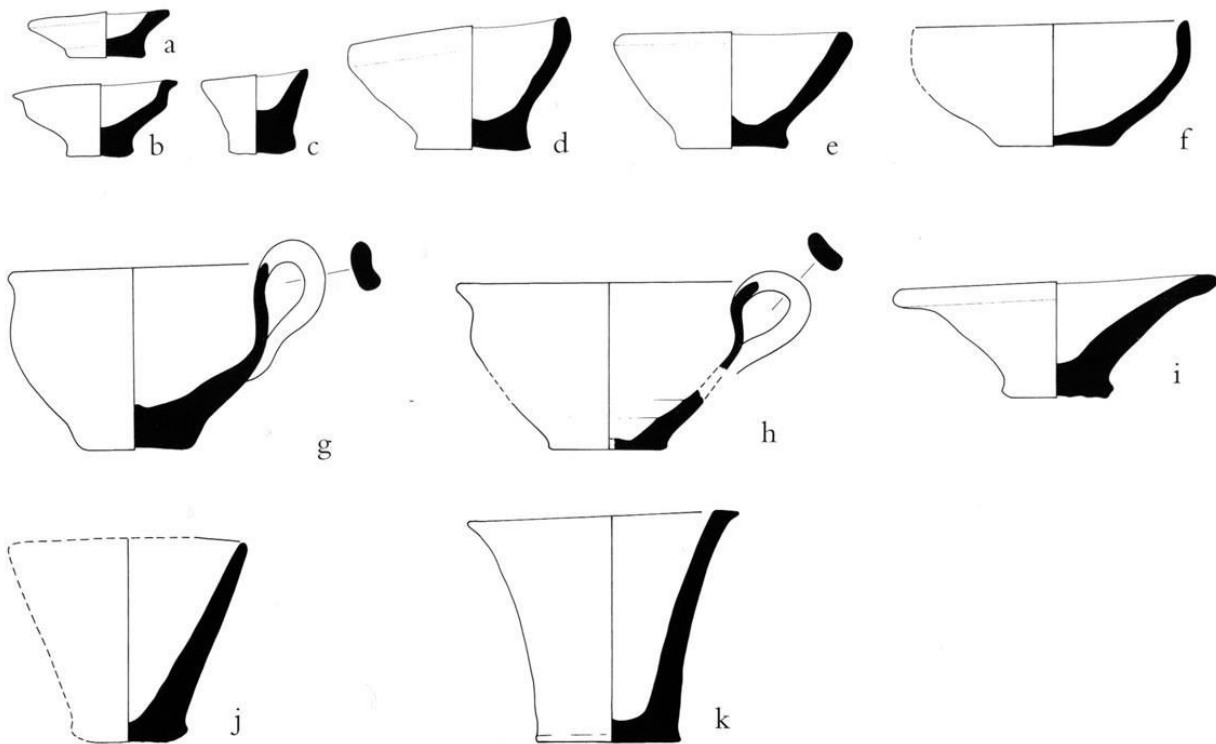
Ερυθρεπίχριστη πολυτελής
κεραμική
ΜΕΧ

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

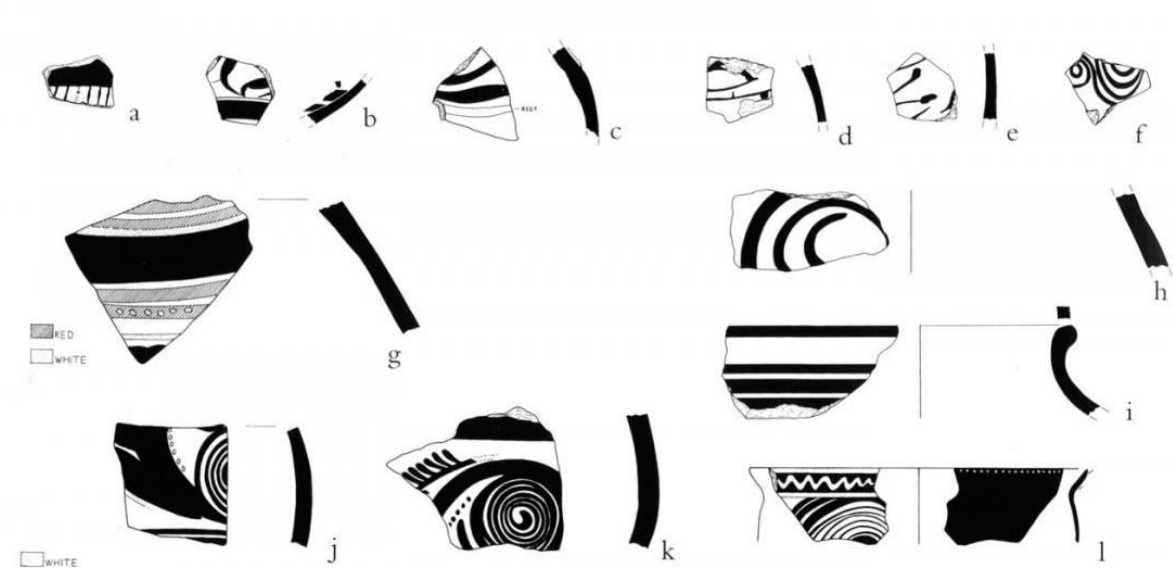

Εισηγμένη
Μεσοελλαδική
αμαυρόχρωμη
κεραμική
(πιθανή προέλευση
παράκτια Θεσσαλία)

Στα πέρατα του Αιγαίου; Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

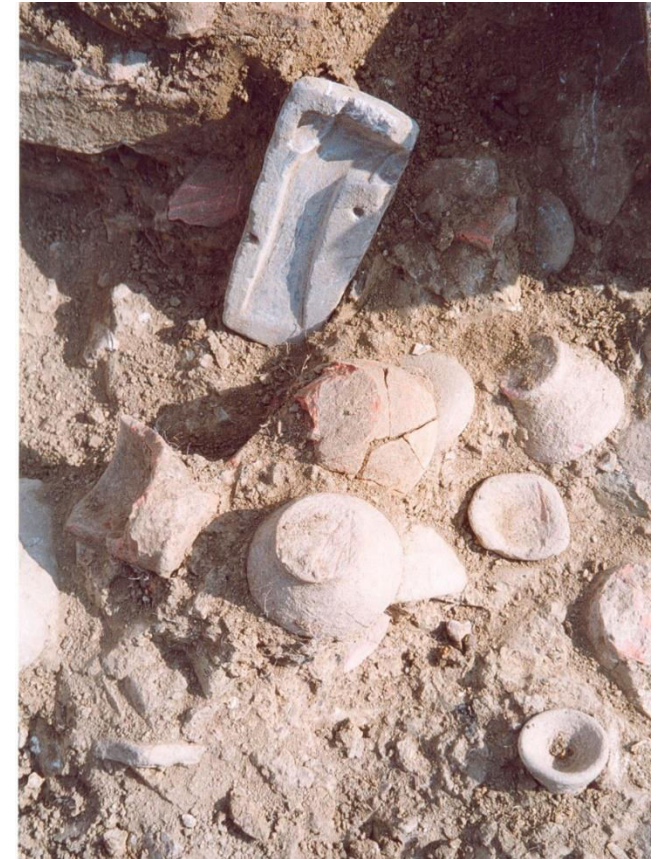
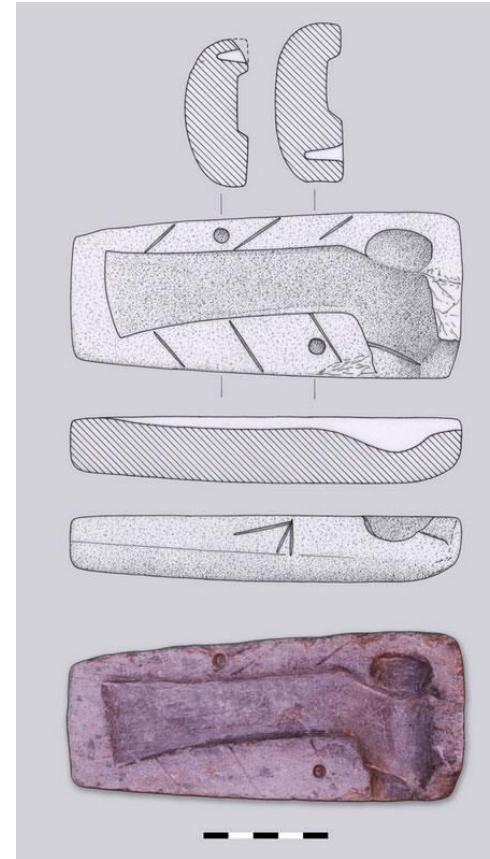

Αγγεία πόσης νοτιο-Αιγαιακής παράδοσης
Όψιμη ΜΕΧ – αρχόμενη ΥΕΧ

Γραπτή κεραμική νοτιο-Αιγαιακής παράδοσης
(ή παραγωγής);
Όψιμη ΜΕΧ – αρχόμενη ΥΕΧ

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Το Κουκονήσι στη Λήμνο και οι συνδέσεις με το νότιο Αιγαίο

Αγνύθες δισκοειδούς τύπου
Όψιμη ΜΕΧ – αρχόμενη ΥΕΧ

Μήτρα μονόστομου πέλεκυ
Όψιμη ΜΕΧ – αρχόμενη ΥΕΧ

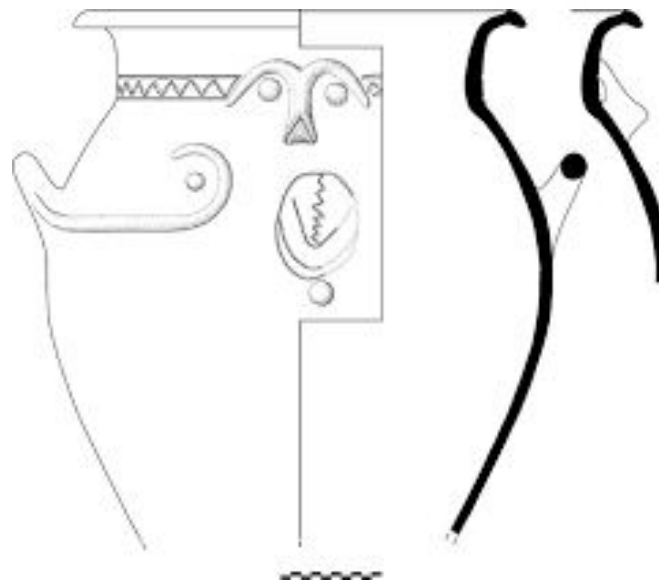
Στα πέρατα του Αιγαίου; Η Σαμοθράκη και ο Μινωικός κόσμος

Ανθρωπομορφικό αγγείο
Μικρό Βουνί
Τελική Νεολιθική

Ανθρωπομορφικά αγγεία
Τροία (Hissarlik) II - Πρώιμη Χαλκοκρατία

Ανθρωπομορφικό αγγείο
Liman Tere
Πρώιμη Χαλκοκρατία

Ανθρωπομορφικό αγγείο
Karitan Andreevo
Ύστερη Νεολιθική

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Η Σαμοθράκη και ο Μινωικός κόσμος

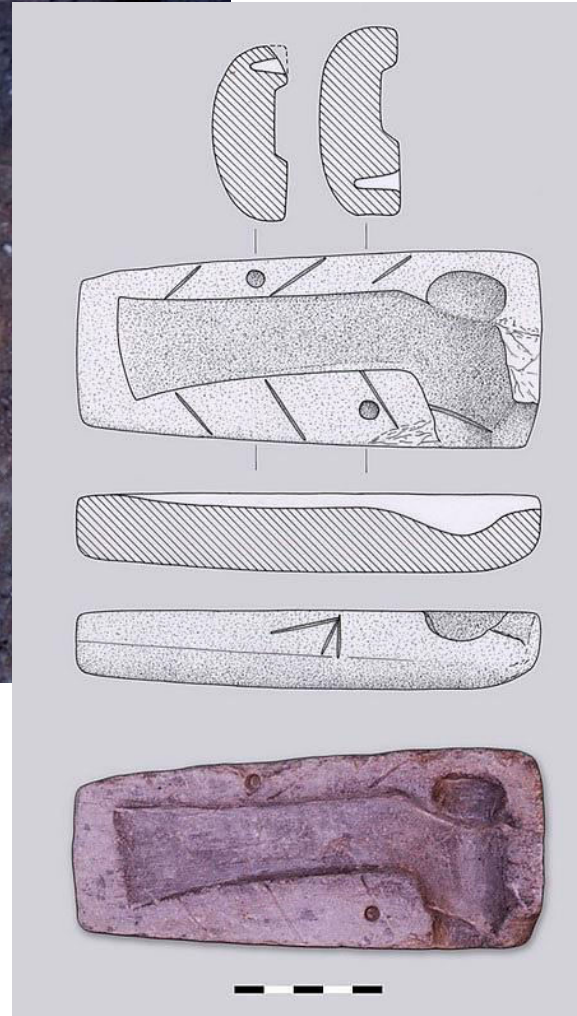
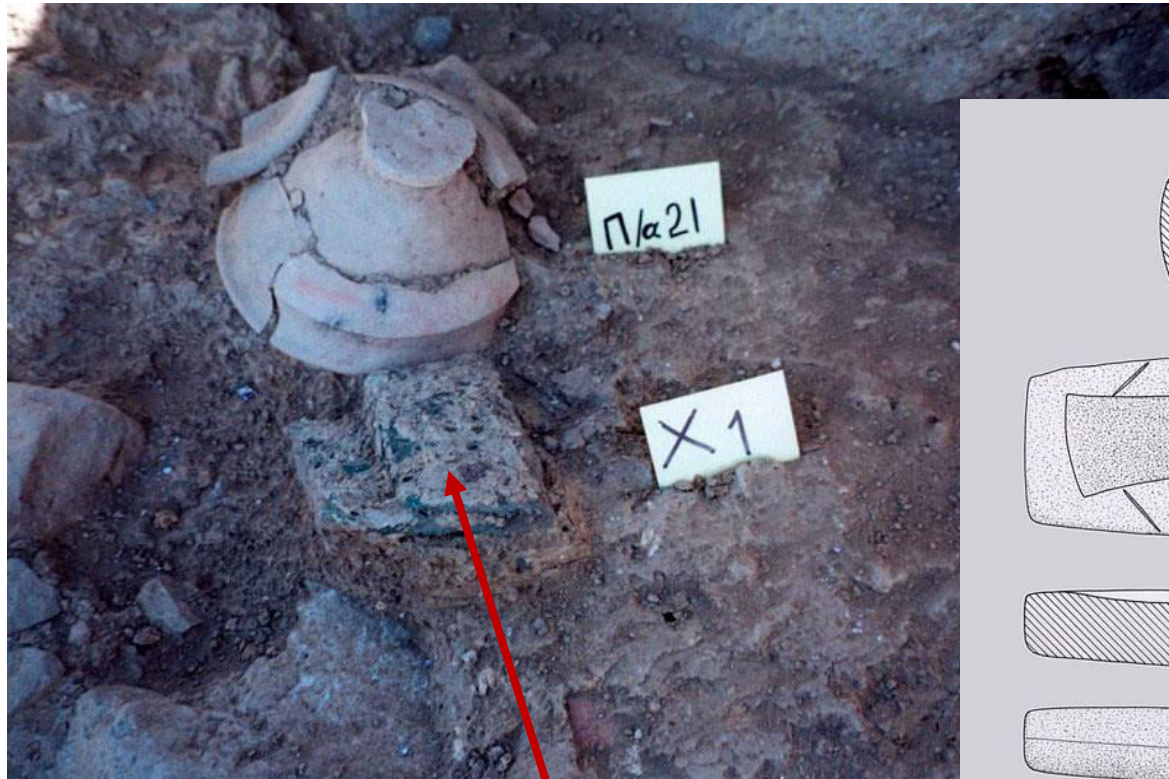

Μινωικά διοικητικά τεκμήρια
Μικρό Βουνί Σαμοθράκης
ΜΕΧ

Κεραμική νοτιο-Αιγαιακής επίδρασης
Μικρό Βουνί Σαμοθράκης
ΜΕΧ

Στα πέρατα του Αιγαίου;
Η φύση του Μινωικού ενδιαφέροντος στο ΒΑ Αιγαίο

Διπλωμένο έλασμα(;) χαλκού
και
μήτρα μονόστομου πέλεκυ
Κουκονήσι (Λήμνος)
όψιμη ΜΕΧ – αρχόμενη ΥΕΧ

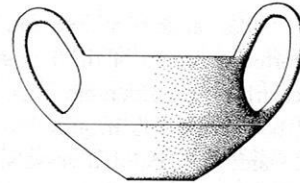
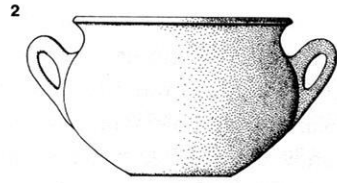
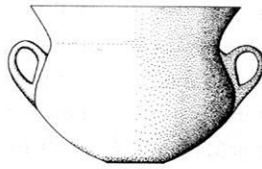
Ο Μεσοελλαδικός κόσμος: “the third world of the Aegean”

- Η αρχαιολογική μας εικόνα παραμένει πάντοτε απλή, χωρίς εντυπωσιακά στοιχεία
- Οι κεραμικές αλληλουχίες (η σπονδυλική στήλη κάθε χρονολόγησης) φαίνονται γενικά να είναι τοπικές και έτσι συγχρονισμοί μεταξύ περιοχών είναι δύσκολοι. Η τριμερής διαίρεση ΜΕ I-III ή ‘πρώιμη’, ‘ώριμη/προχωρημένη’ και ‘ύστερη’ ΜΕ είναι ενδεικτικές και δεν συγχρονίζονται με τις αντίστοιχες Μεσομινωικές φάσεις.
- Ελάχιστες διαφοροποιήσεις στην αρχιτεκτονική εκζήτηση ή τη διασπορά των ευρημάτων εντός θέσεων. Ωστόσο, το ίδιο συμβαίνει και σε οικιστικά σύνολα της πρώιμης Μυκηναϊκής εποχής.
- Οι ταφικοί τύμβοι είναι η πλέον σαφής έκφραση κύρους των Μεσοελλαδικών χρόνων. Παρατηρούμε, έτσι, μια έμφαση στον τομέα των ταφικών πρακτικών που συνεχίζεται και στα πρώιμα Μυκηναϊκά χρόνια.

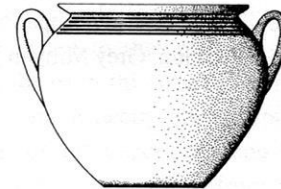
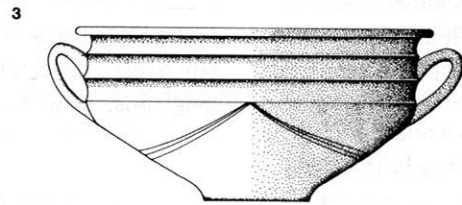
Τα κύρια χαρακτηριστικά μιας ‘τυπικής’ Μεσοελλαδικής θέσης

- Εικόνα γενικής απλότητας, η οποία έχει δώσει συχνά την εικόνα μιας πολιτισμικής οπισθοδρόμησης (Γ. Κορρές: «ο Μεσαίων της Ελλαδικής Εποχής του Χαλκού» ή Ο. Dickinson: “The third world of the Aegean”)
- Απλά κτήρια αψιδωτής ή ορθογώνιας κάτοψης, κατά κανόνα ανεξάρτητες κατασκευές (όχι συγκροτήματα με πολλούς χώρους)
- Απουσία σαφών ιεραρχικών διακρίσεων σε οικιστικά ή ταφικά σύνολα
- Τάφοι κατά κανόνα μονήρεις με λίγα ή καθόλου κτερίσματα (σπανίζουν ιδιαίτερα τα μεταλλικά κτερίσματα)
- Κύριες κεραμικές ομάδες: ‘Μινυακή’ (έντριπτη), αμαυρόχρωμη (με γραμμικά μη-εικονιστικά μοτίβα), ‘Αδριατική’ (εγχάρακτη)
- Βιοτεχνικές δραστηριότητες (πλην κεραμικής) όχι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες
- Πρακτικά ‘ανεικονική’ τέχνη
- Ελάχιστα ίχνη ανιχνεύσιμων τελετουργικών δραστηριοτήτων (R. Hägg, *Kernos* 10 [1997], 13-18)

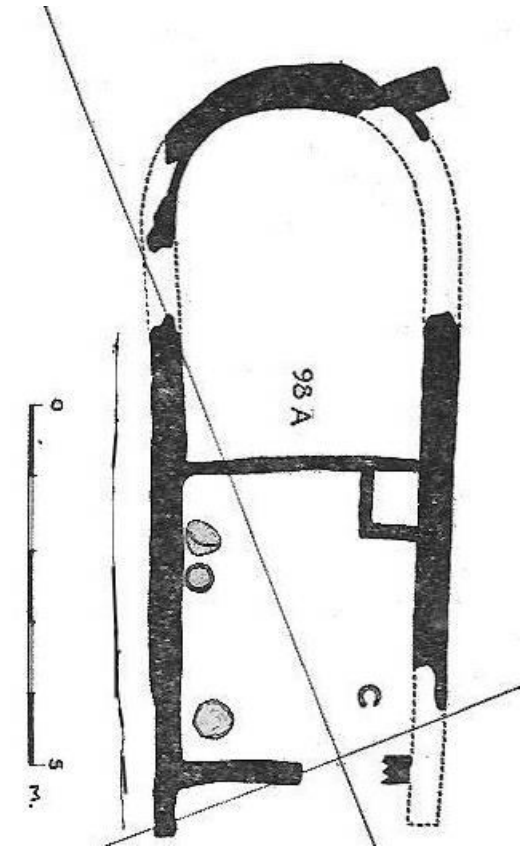
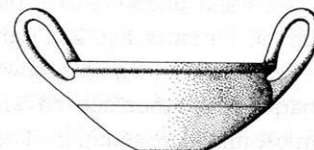
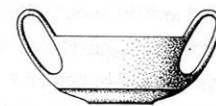
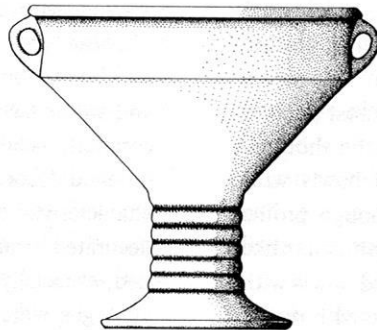
Πρώμη ΜΕ

Προχωρημένη ΜΕ

Ύστερη ΜΕ

Κτήριο αψιδωτής κάτοψης

Βασικά σχήματα της 'Μινυακής' ή 'Μινύειας' κεραμικής

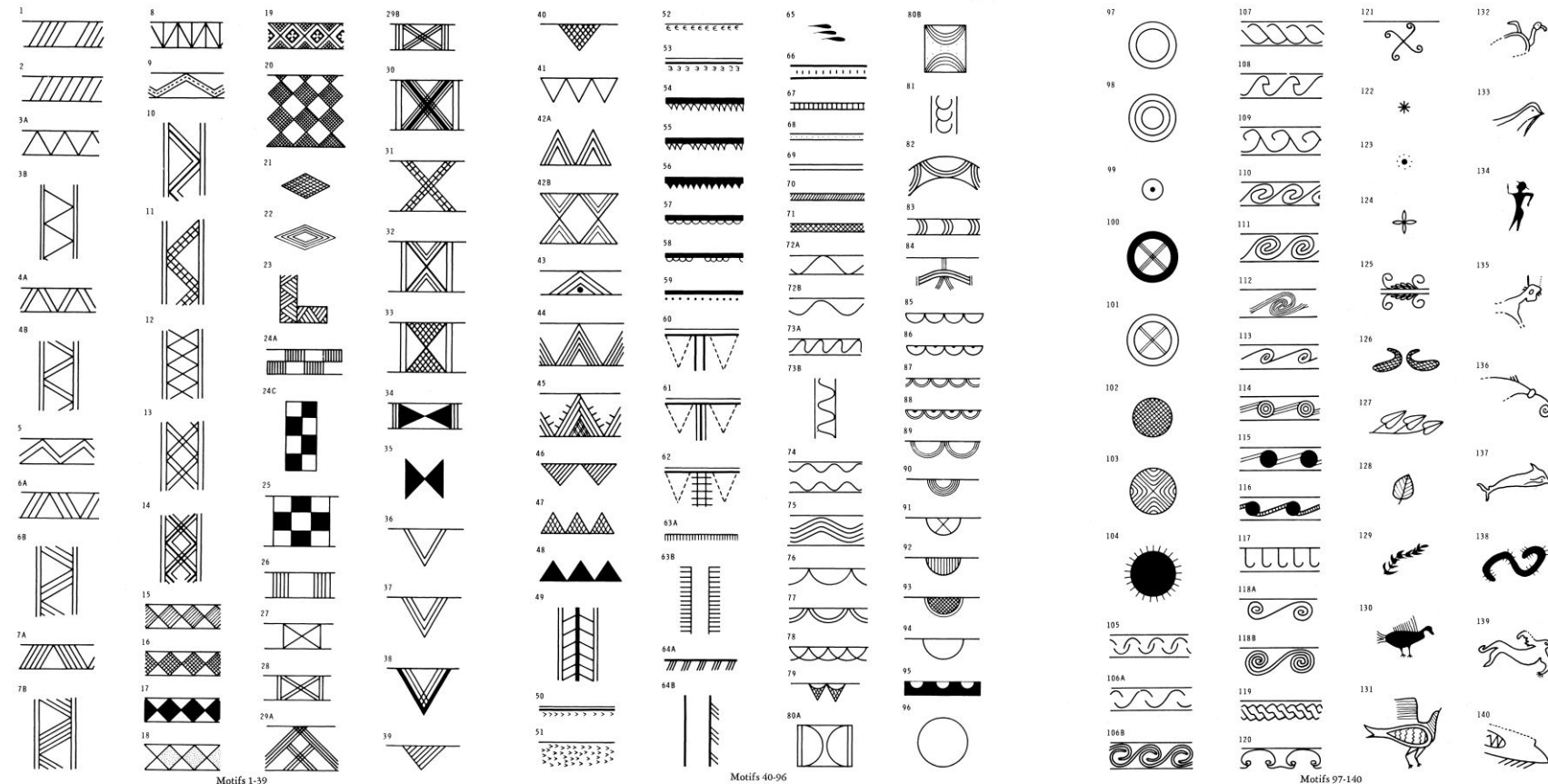
Η Μεσοελλαδική αμαυρόχρωμη (matt-painted) κεραμική

ποικιλία σχημάτων

όχι στιλπνή, αλλά αμαυρή (θαμπή, ματ) βαφή, κυρίως με οξειδία (μαγγανίου, σιδήρου)

αφηρημένα μοτίβα

δειλή παρουσία ‘εικονιστικών’ μοτίβων προς κατά την προχωρημένη και –κυρίως- ύστερη ΜΕ

ROBERT J. BUCK: MIDDLE HELLADIC MATTPAINTED POTTERY

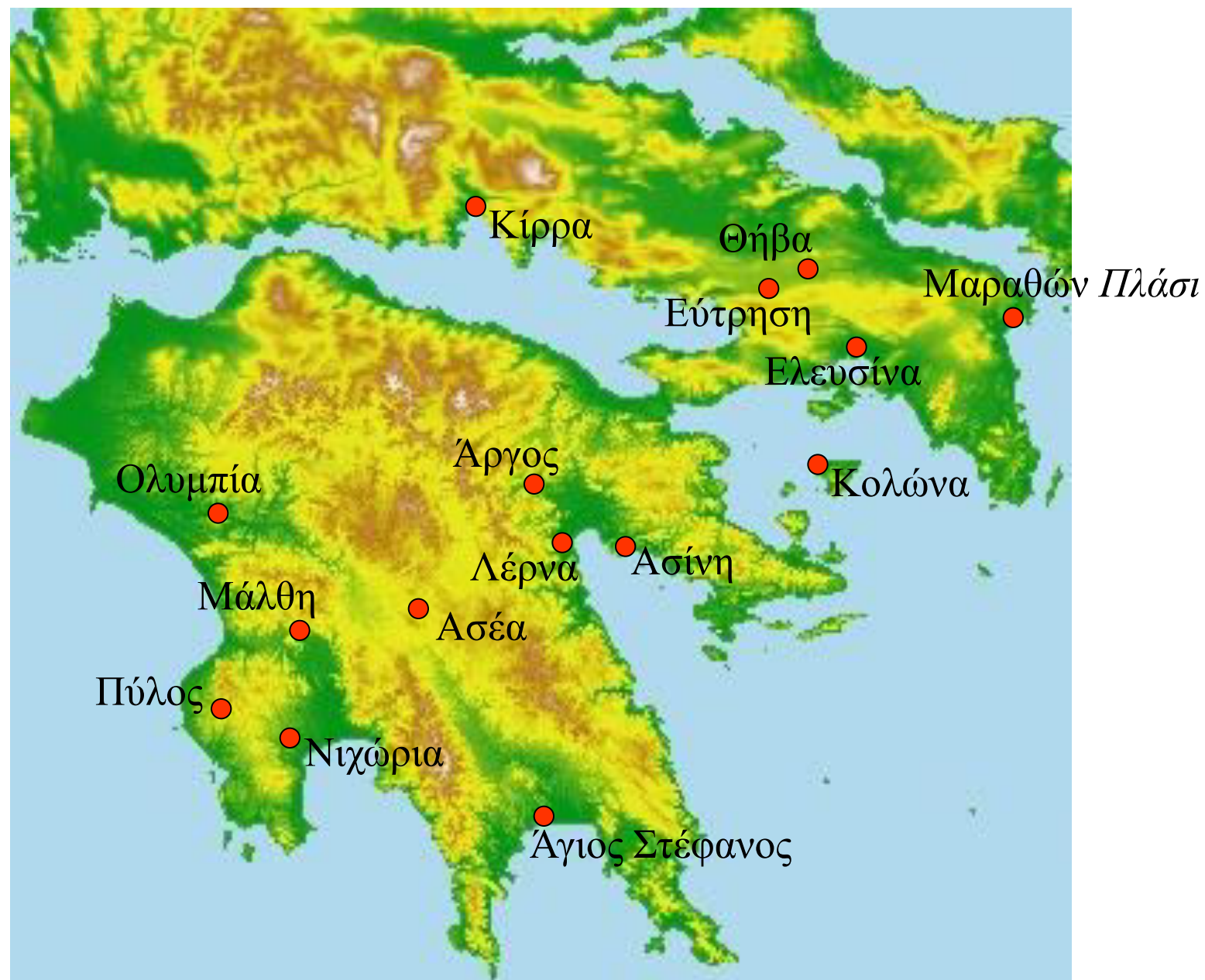
ROBERT J. BUCK: MIDDLE HELLADIC MATTPAINTED POTTERY

ROBERT J. BUCK: MIDDLE HELLADIC MATTPAINTED POTTERY

Σημαντικές ΜΕ εγκαταστάσεις

- Μικρή έκταση (όχι πάνω από 10-20 στρέμματα)
- Απουσία ιεραρχίας εγκαταστάσεων στις επιμέρους περιοχές

Εξαιρέση στα παραπάνω αποτελεί η Κολώνα

Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των ζωντανών

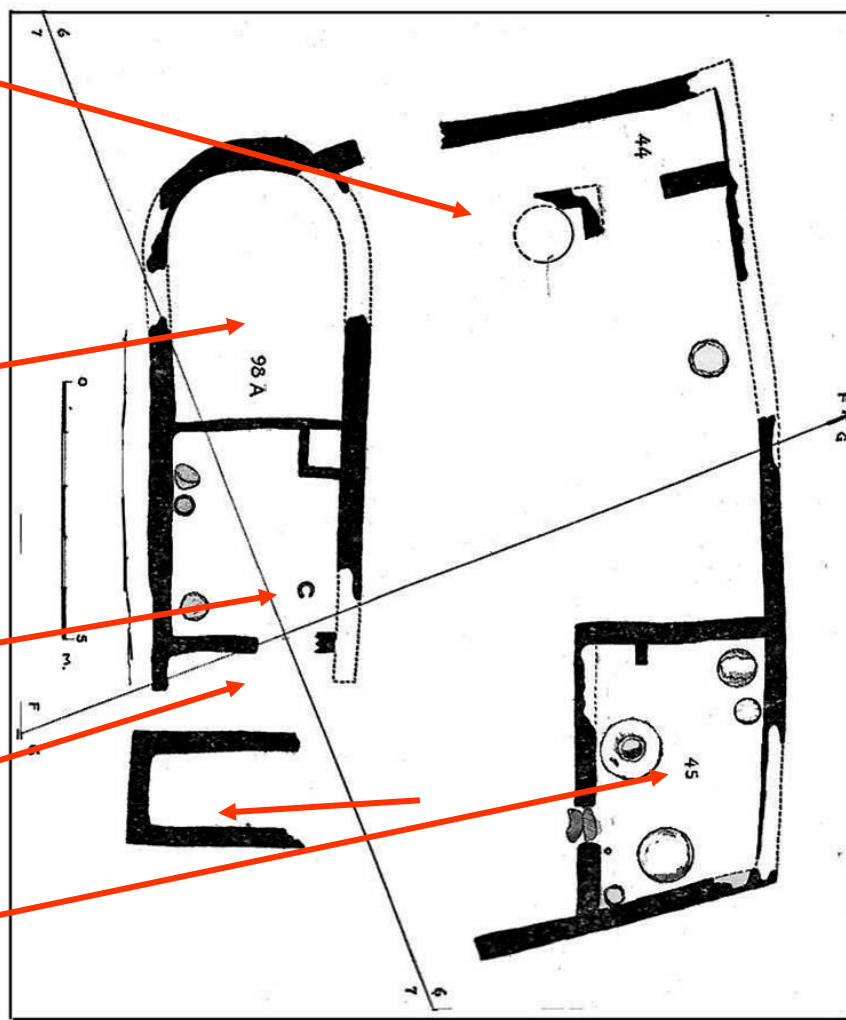
Υπαίθριος χώρος

Βοηθητικός χώρος (ανάπαυση, ιδιωτικότητα, αποθήκευση)

Πολλαπλός χώρος οικιακών δραστηριοτήτων

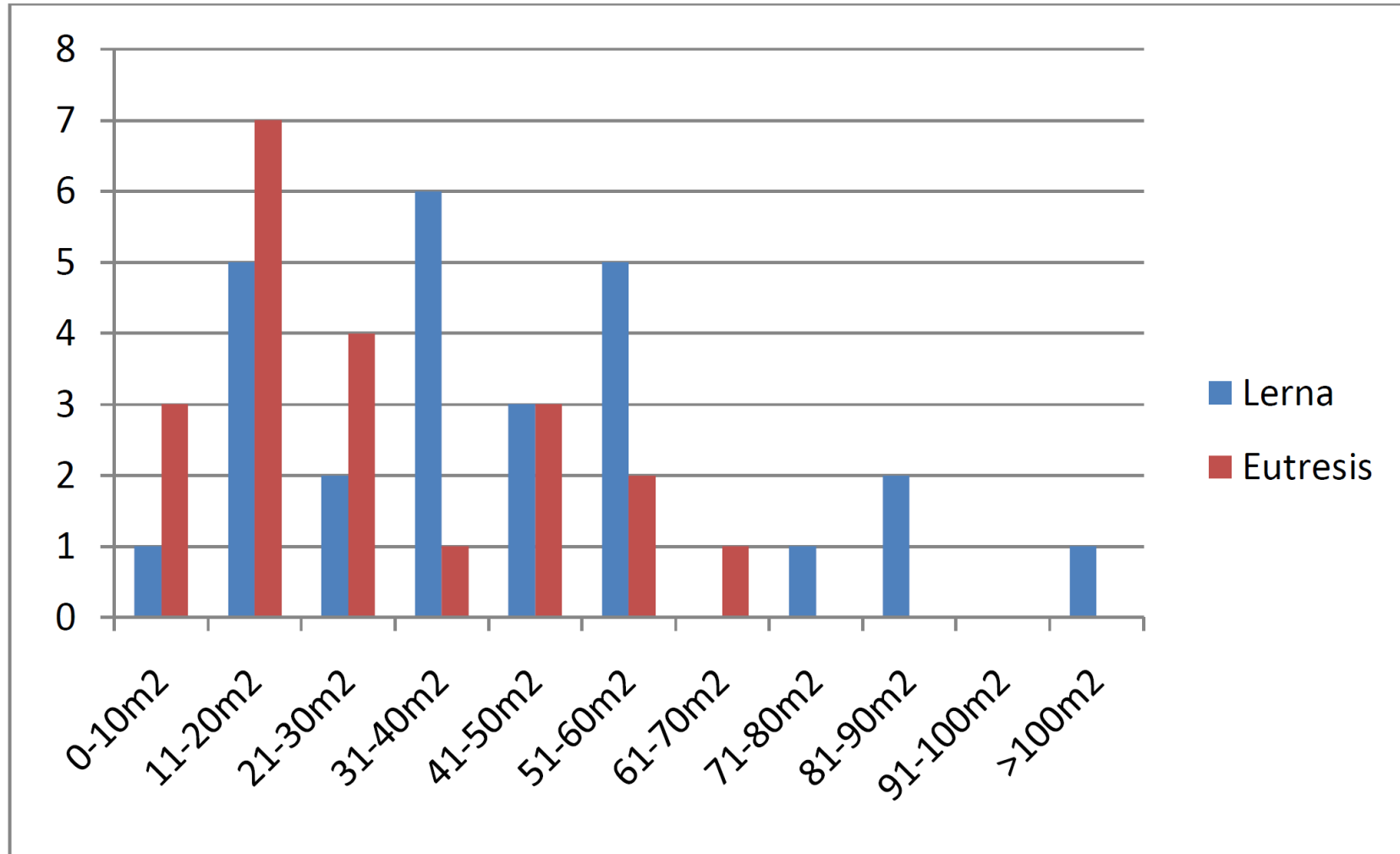
Προθάλαμος

Αποθηκευτικός χώρος

Λέρνα
‘Οικία’ 98Α

Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των ζωντανών

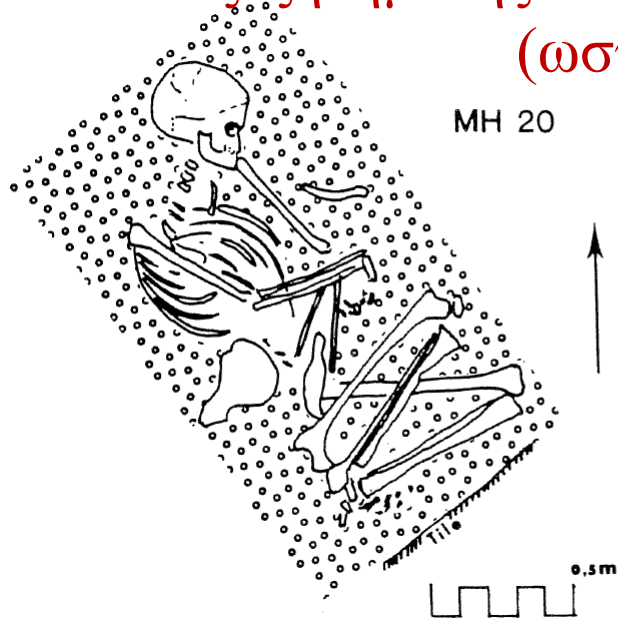
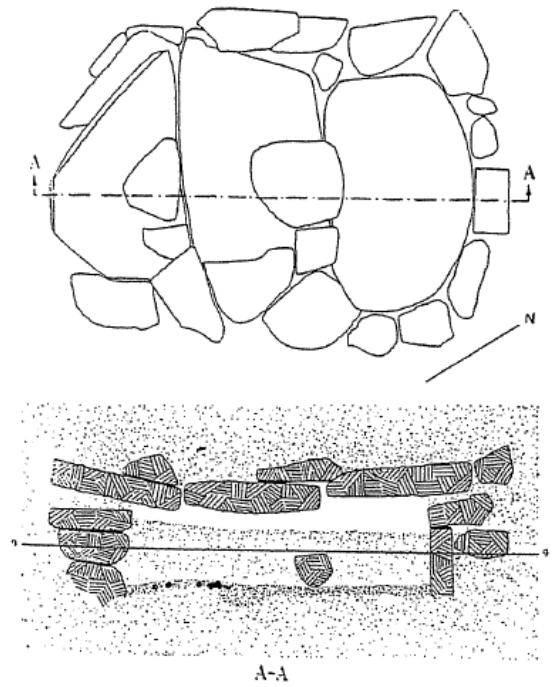
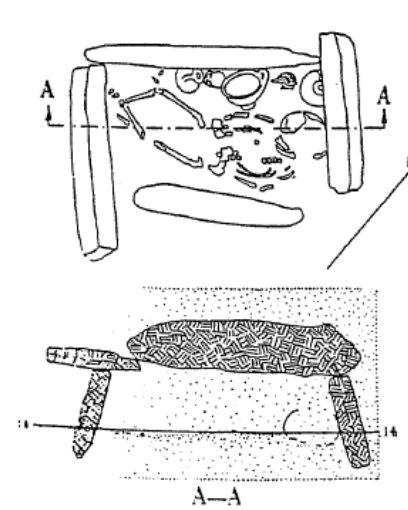
Μεγέθη κτηρίων στις ΜΕ εγκαταστάσεις της Λέρνας και της Εύτρησης (κατά Banks 2013, Goldman 1931)
Ραβδόγραμμα κατά R. Worsham, *Before Mycenae: Middle Helladic Domestic Architecture and the Foundations of Mycenaean Culture* [MA Thesis], University of North Carolina at Chapel Hill 2010, fig. 3.3.

Ταφικές πρακτικές της Μεσοελλαδικής περιόδου

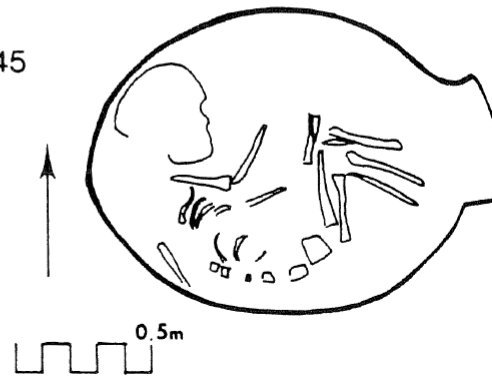

ΜΕ ταφικά έθιμα: οι κύριες τάσεις

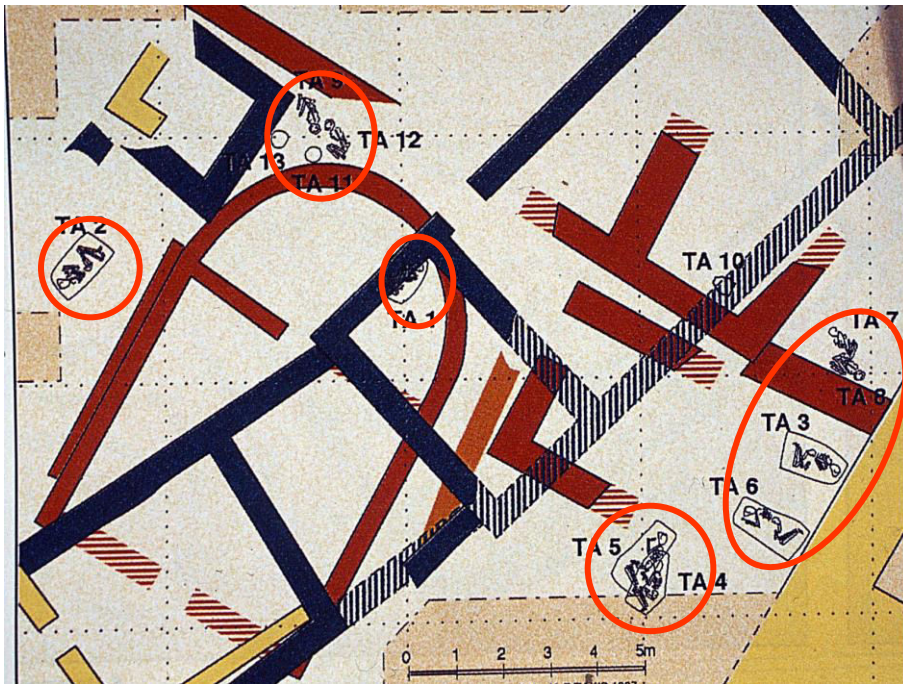
- Μονήριες ταφές (συνήθως συνεσταλμένες)
- Φτωχικά κτερισμένες ή ακτέριστες ταφές (προσοχή: είναι πάντοτε πιθανό ότι αρκετές ταφές να συνοδεύονταν από φθαρτά υλικά)
- Απουσία εξεζητημένης ταφικής αρχιτεκτονικής (ωστόσο έχουμε τύμβους)

MH 45

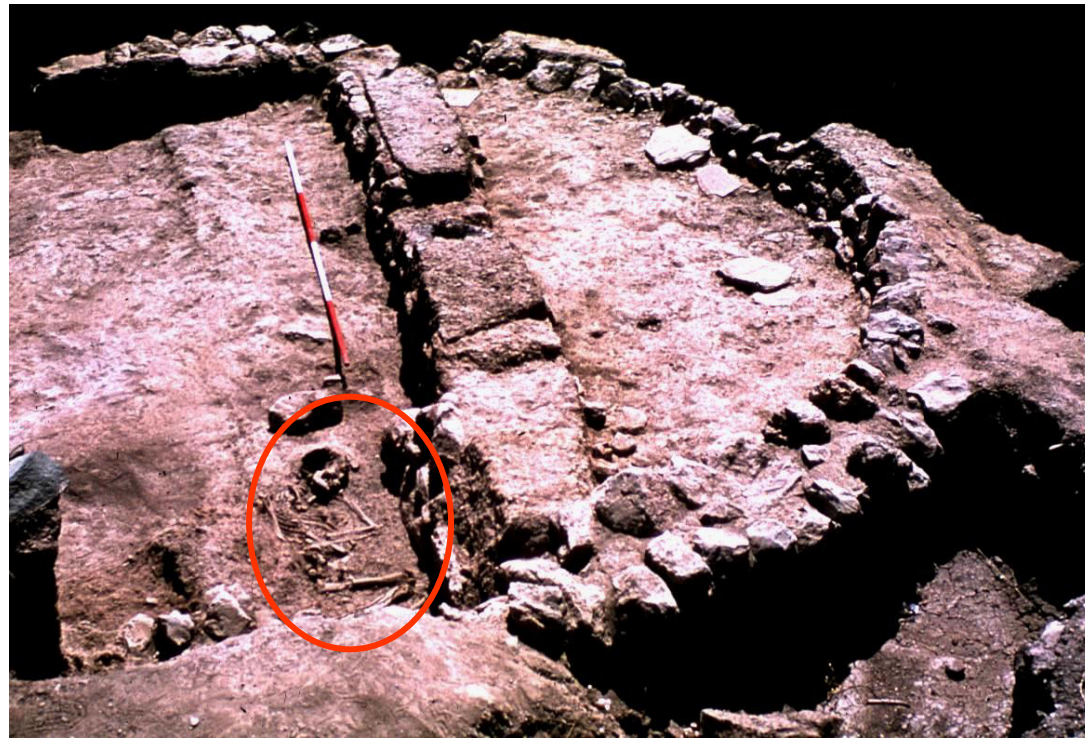

Ταφές *intra muros*: διαδομένη πρακτική ή στρωματογραφική παρεξήγηση;

Άργος Ασπίς

Ταφές *intra muros*: διαδεδομένη πρακτική ή στρωματογραφική παρεξήγηση;

Άγιος Στέφανος

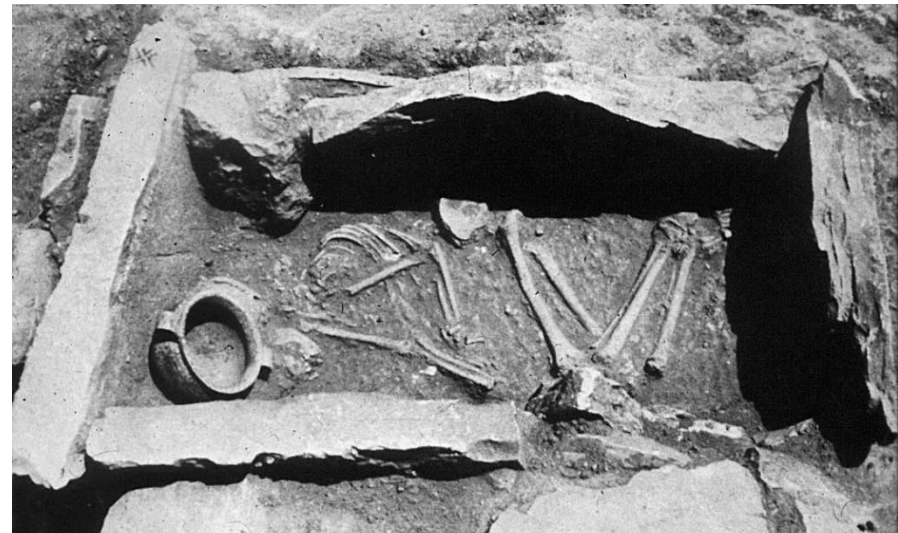
Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Ταφές σε λάκκους (pit graves)

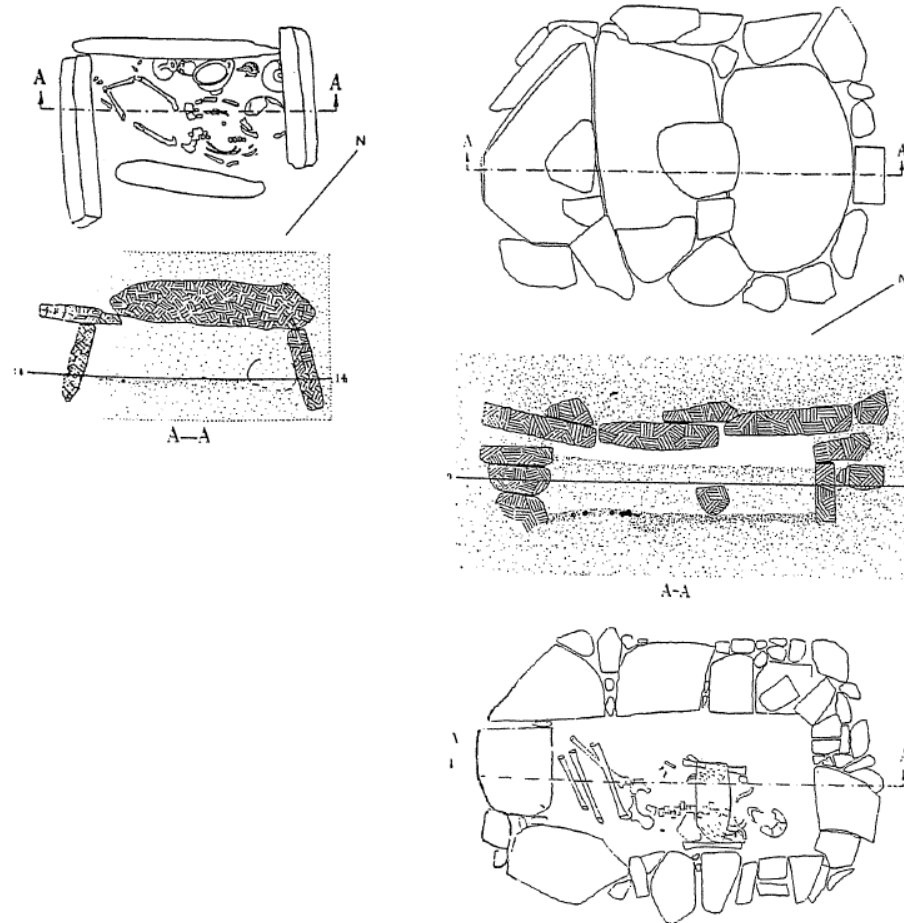
Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Ταφές σε κιβωτιόσχημους λάκκους (cist graves)

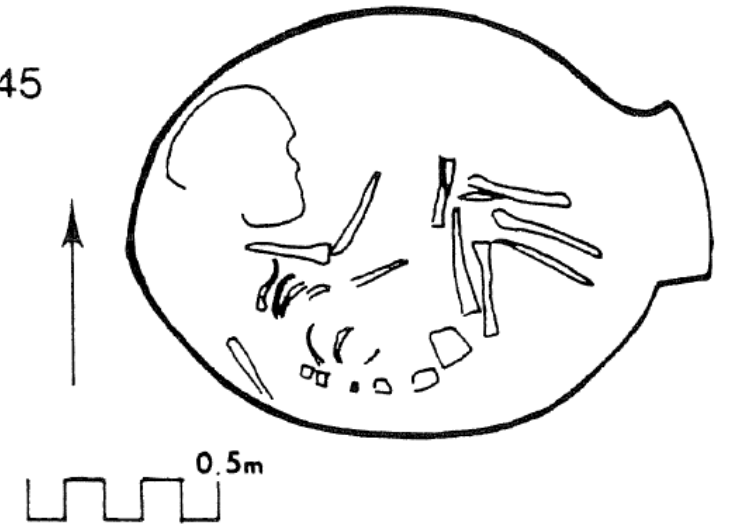
Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Ταφές σε κτιστούς κιβωτιόσχημους τάφους (built cist graves)

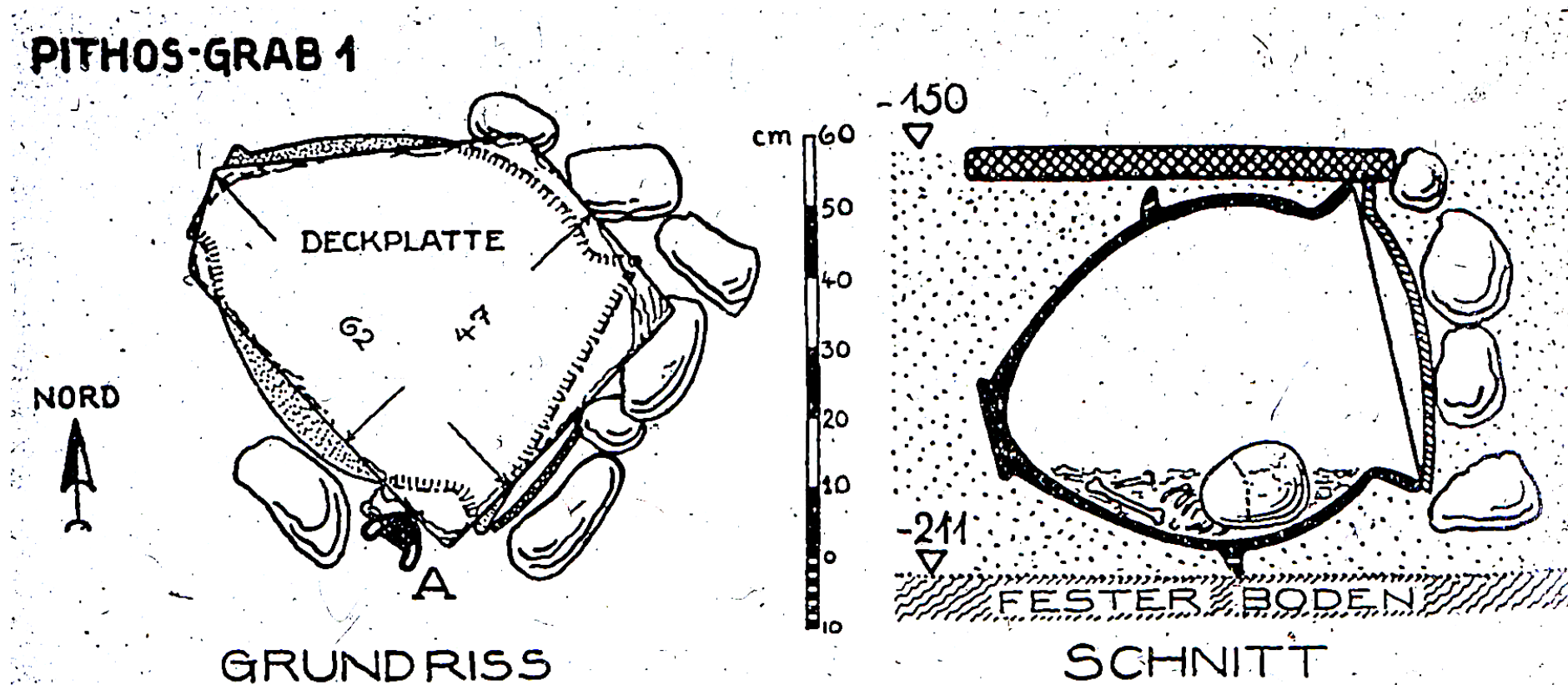

Ταφές σε πίθους/ όστρακα πίθων

MH 45

Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Ταφή σε πίθο από την Ολυμπία (κάτοψη και τομή)

Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Ταφικοί πίθοι
ως ταφικοί χώροι
ενηλίκων στους τύμβους
της ΝΔ Πελοποννήσου

Η Μεσοελλαδική ‘κανονικότητα’: η φαινομενική λιτότητα του κόσμου των νεκρών

Η κατανομή των τύμβων της Πρώιμης και αρχόμενης Μέσης Χαλκοκρατίας

Μεσοελλαδικές ομάδες εξουσίας; Η μαρτυρία των ταφικών τύμβων

Ένα τύμβος (συσσώρευση χώματος και λίθων) είναι ο πλέον απλός τρόπος να σηματοδοτεί ένα σημείο στο χώρο.

Η απλότητα της σύλληψης της ιδέας του *τύμβου*:

- στηρίζει την *ανεξάρτητη επινόηση* των τύμβων ως διαχρονικού τύπου μνημείου
- εξηγεί την *εντυπωσιακή ποικιλομορφία* τους

Οι ΜΕ τύμβοι σπανίως φέρουν ταφές με πλούσια κτερίσματα

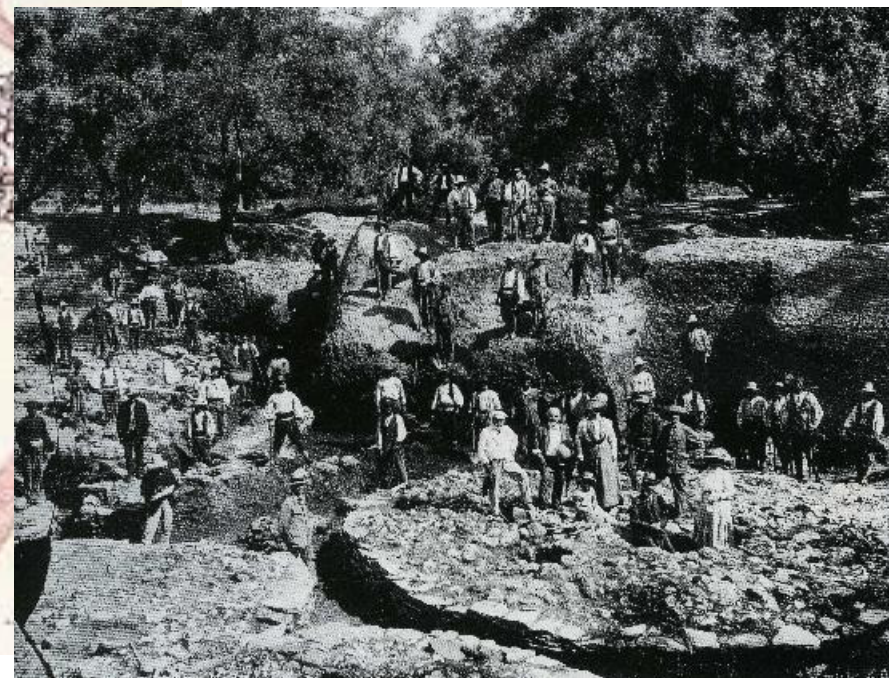
αλλά... ο *κόπος* που χρειάζεται η κατασκευή τους υποδεικνύει το σχετικό κύρος των νεκρών

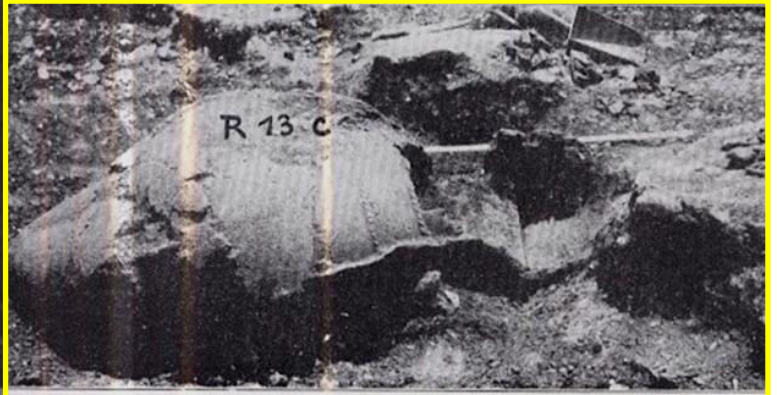
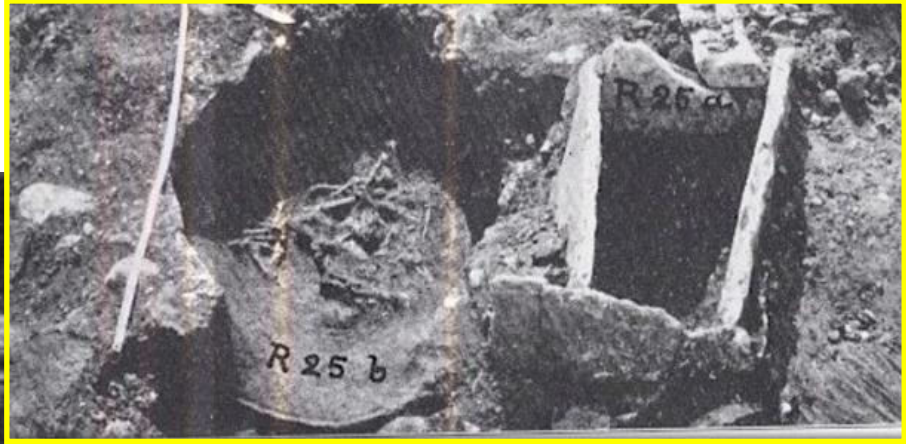

Τύμβος IQ
Ανατολικό Νεκροταφείο Ασίνης (Αργολίδα)

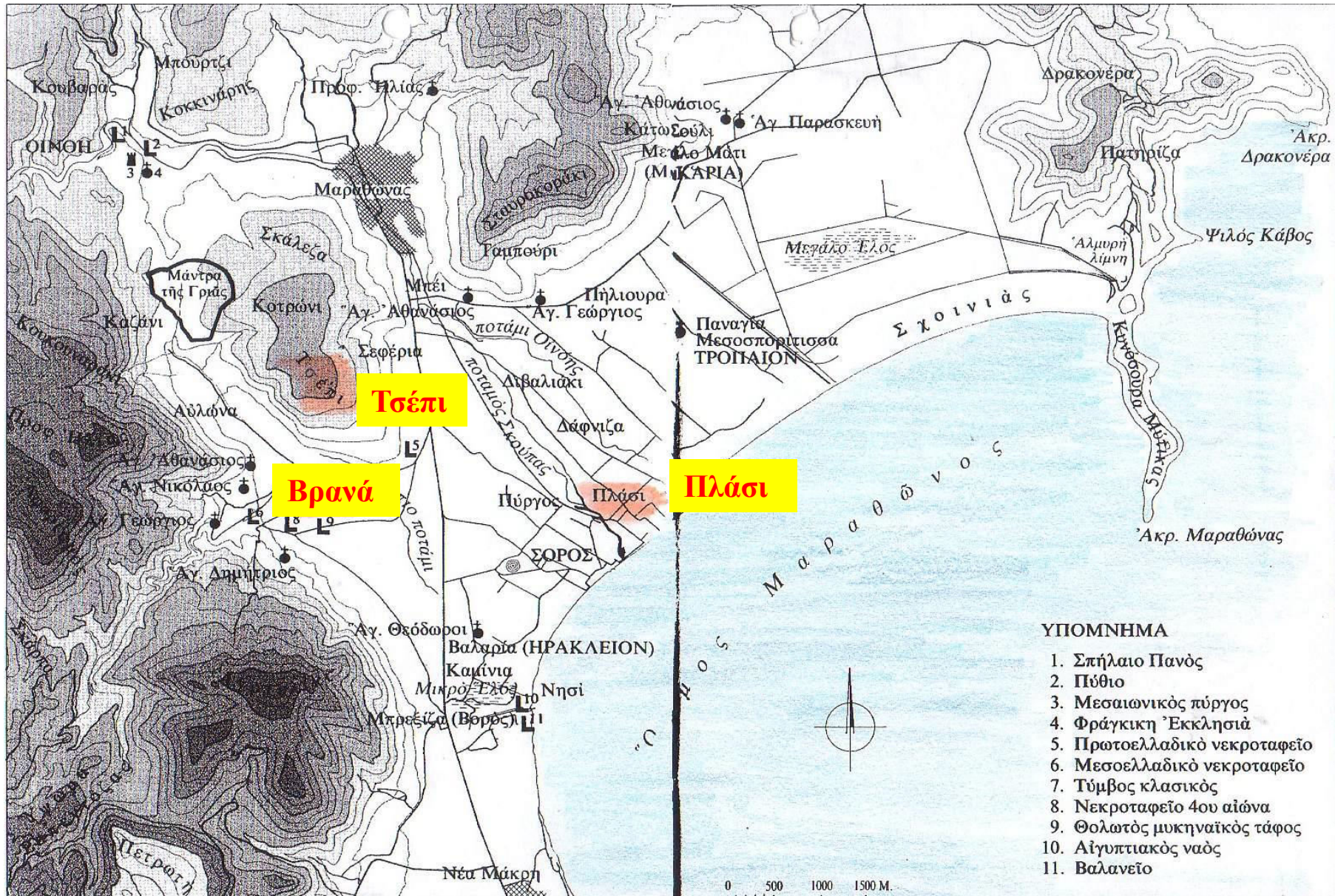
Στενό (πεδιάδα Νυδριού) Λευκάδας: ένα ιδιότυπο νεκροταφείο τύμβων της Πρώιμης και Μέσης Χαλκοκρατίας

- 22 ανεσκαμμένοι ταφικοί τύμβοι (ανασκαφή W. Dörpfeld)
- κυρίαρχη μορφή μνημείου: κυκλική λίθινη πλατφόρμα (μεγ. ύψους 1.20 m)
- καύση στην κεντρική ταφή
- ενταφιασμοί στις περιφέρειες των τύμβων
- λίγα μεταλλικά κτερίσματα (μεταξύ των οποίων και χρυσά κοσμήματα)

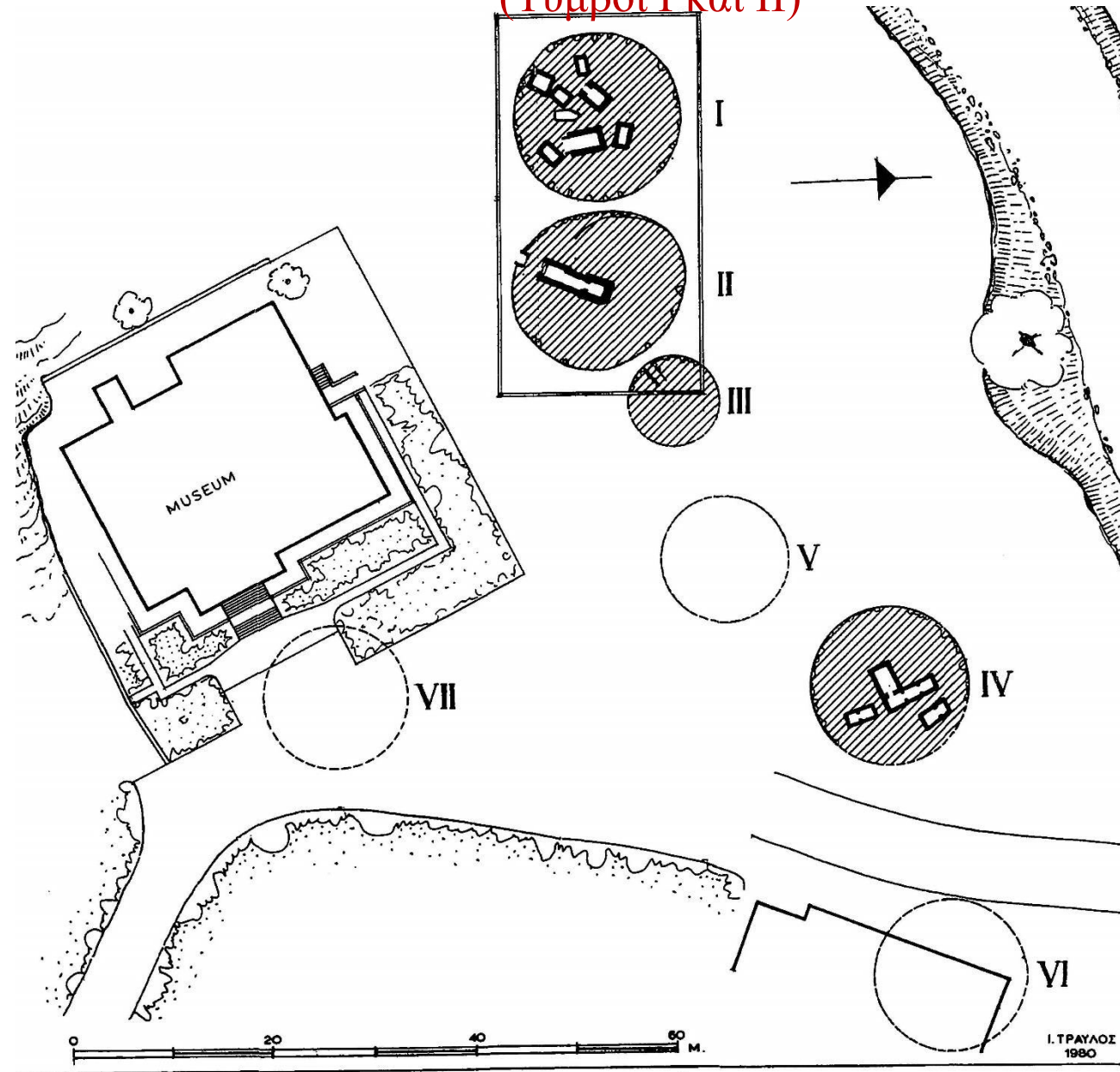

Η περιοχή του Μαραθώνα

Εικ. 1. Χάρτης της περιοχής του Μαραθώνος.

Οι Μεσοελλαδικοί τύμβοι του Βρανά Μαραθώνα (Τύμβοι I και II)

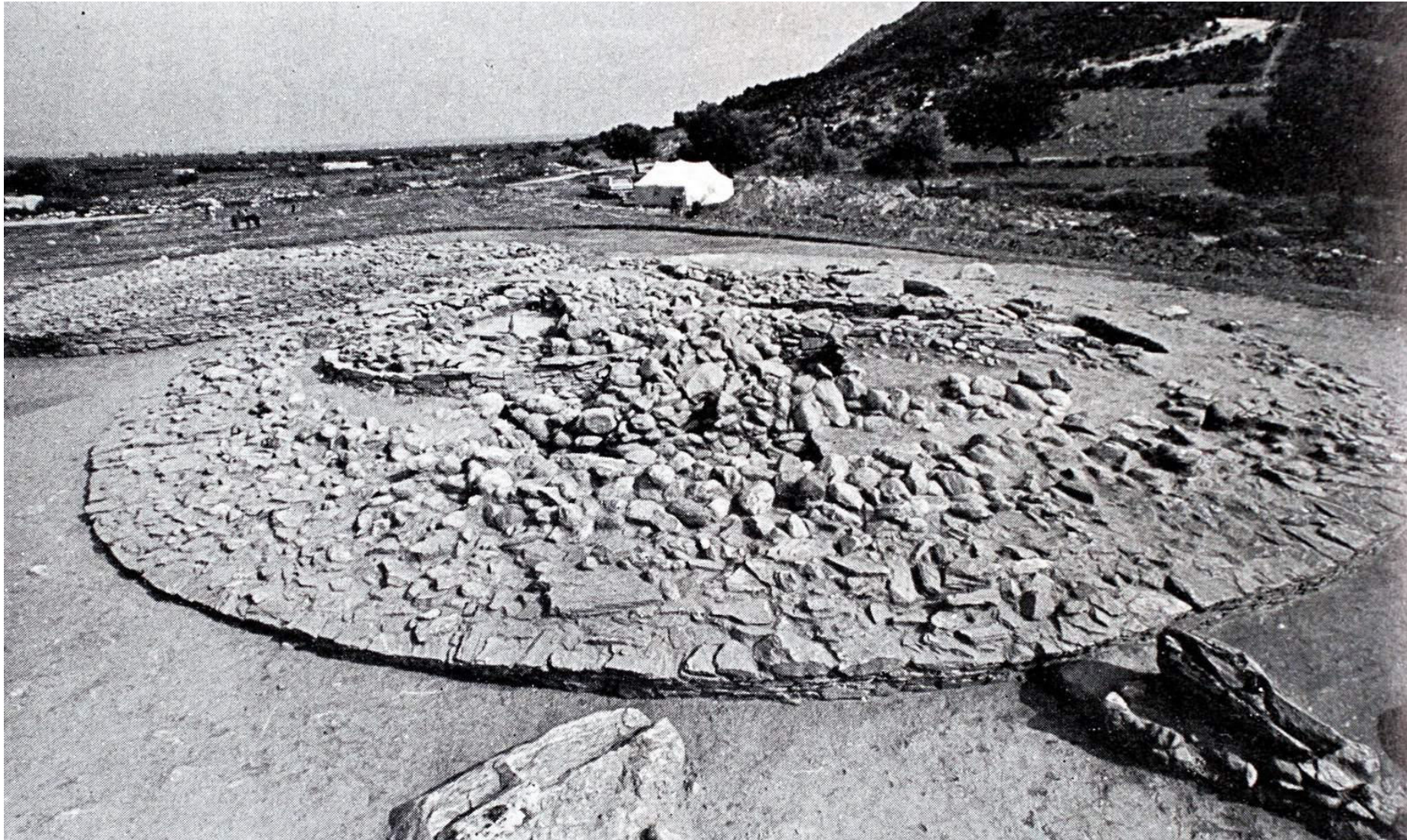

Μαραθώνας Βρανά
Τύμβος 1 (σχέδιο)
Τύμβος 2 (φωτογραφίες)

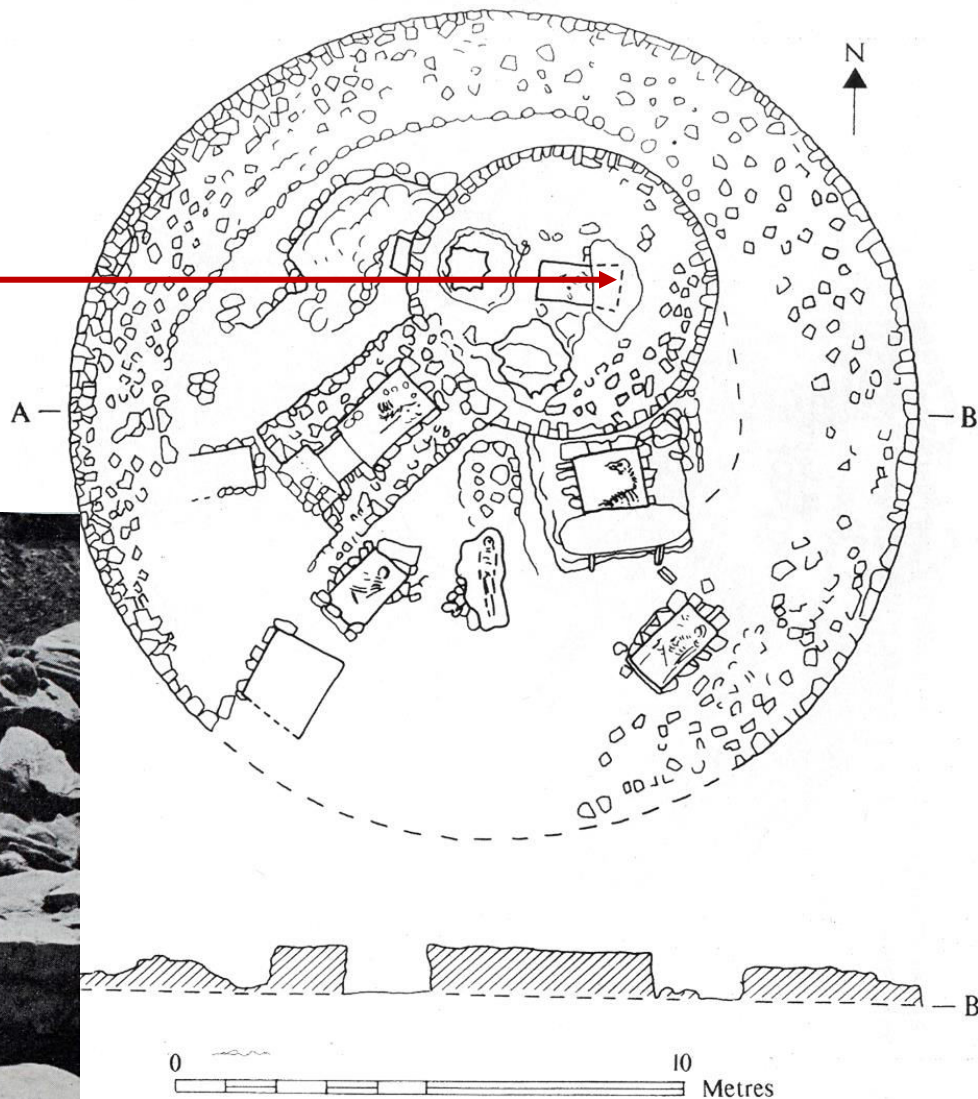
Μαραθώνας *Βρανά*
Τύμβος I

Μαραθώνα Βρανά

Τύμβος Ι

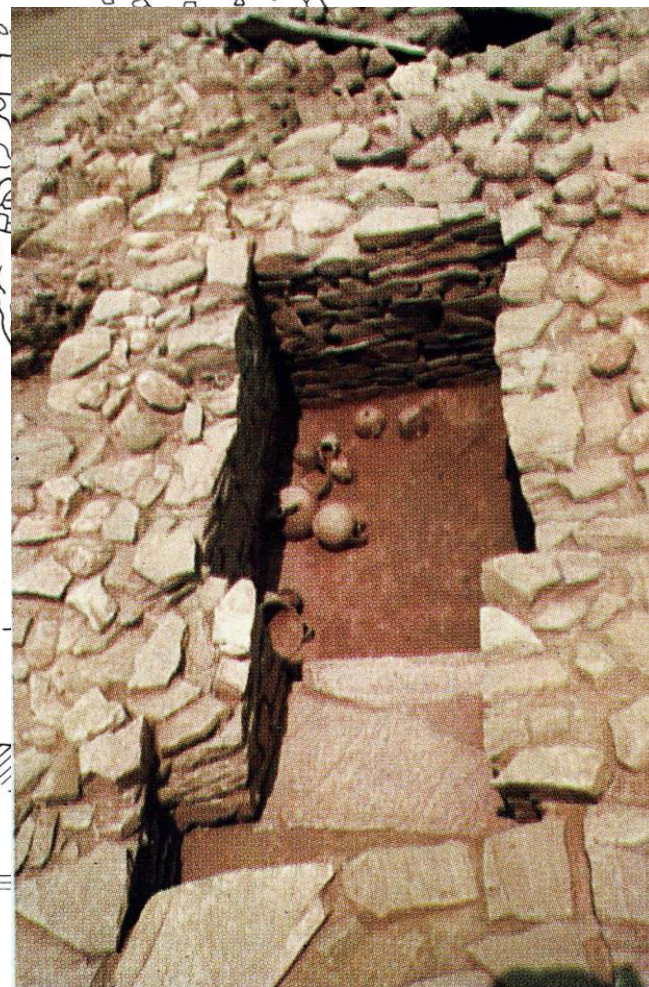
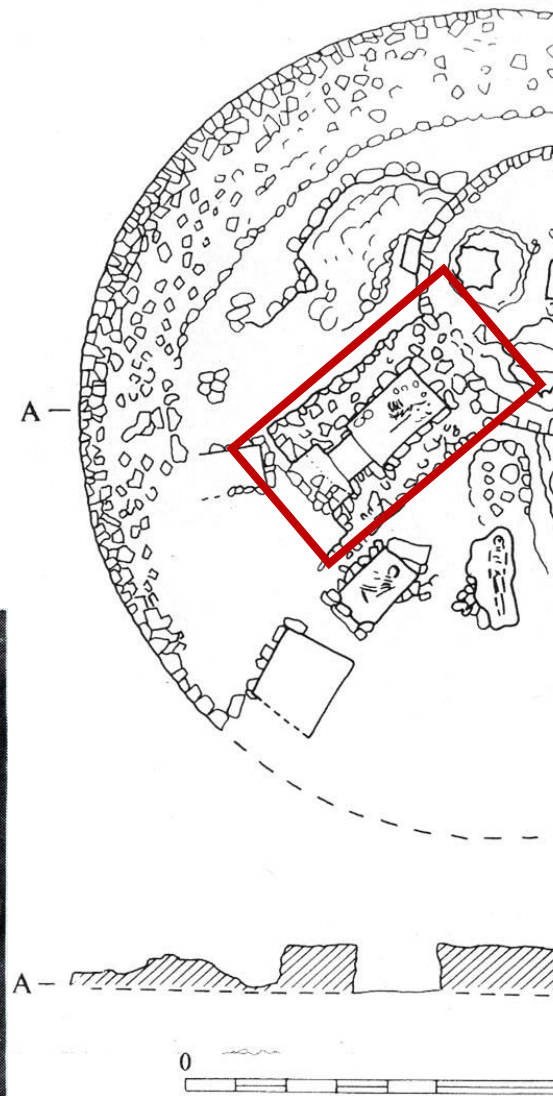
Εσωτερικός περίβολος (πιθανώς αρχική φάση του τύμβου, πρώιμη ΜΕ)

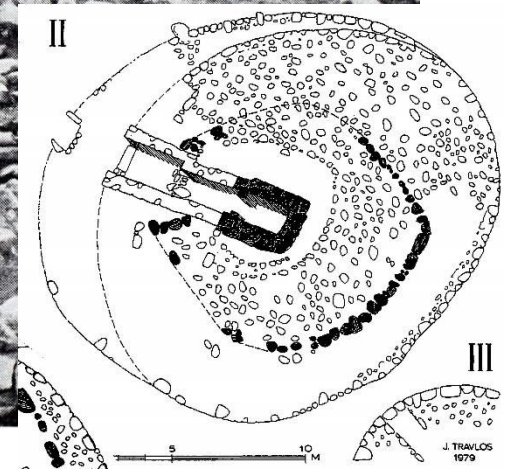
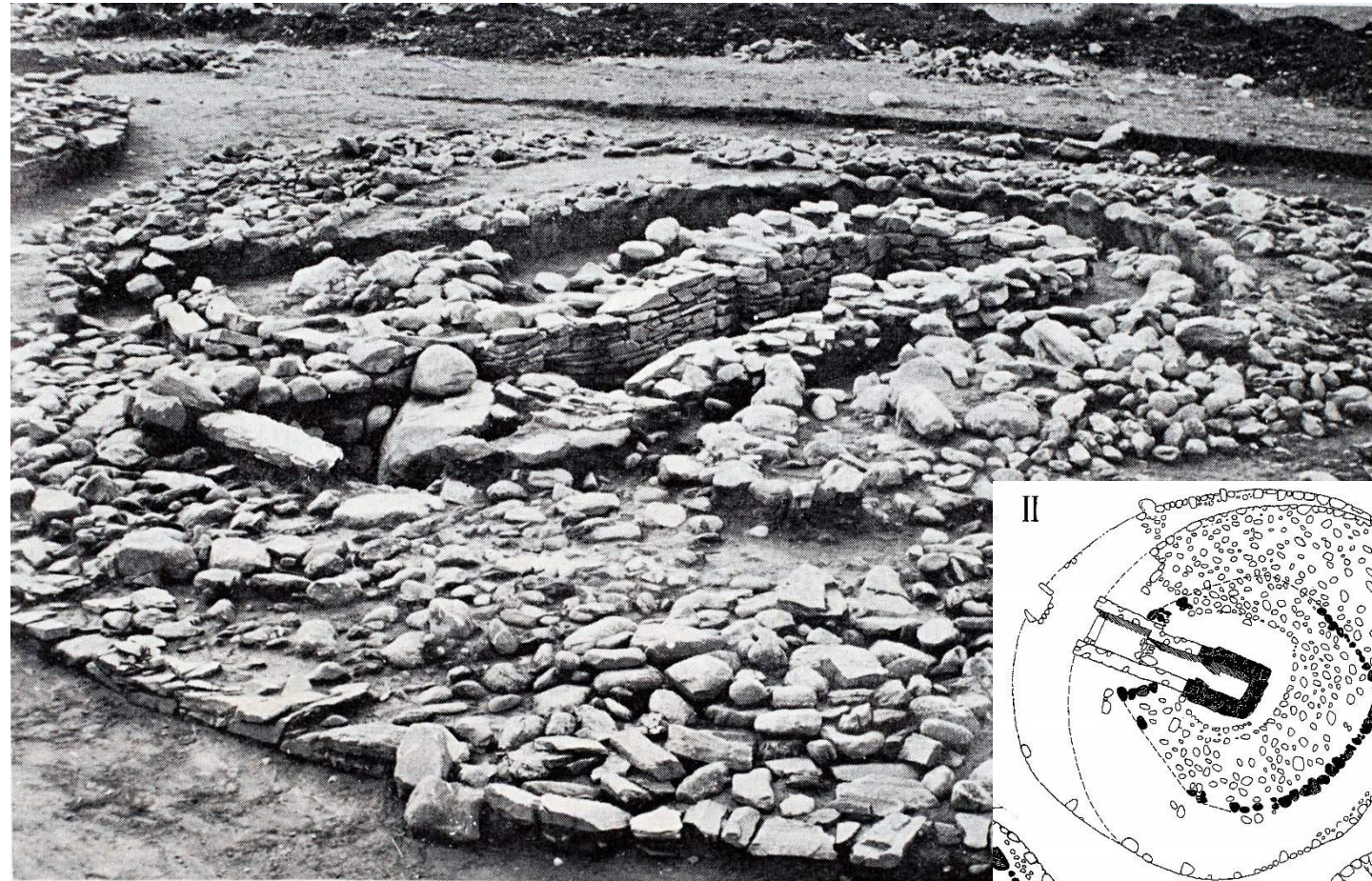
Μαραθώνα Βρανά

Τύμβος Ι

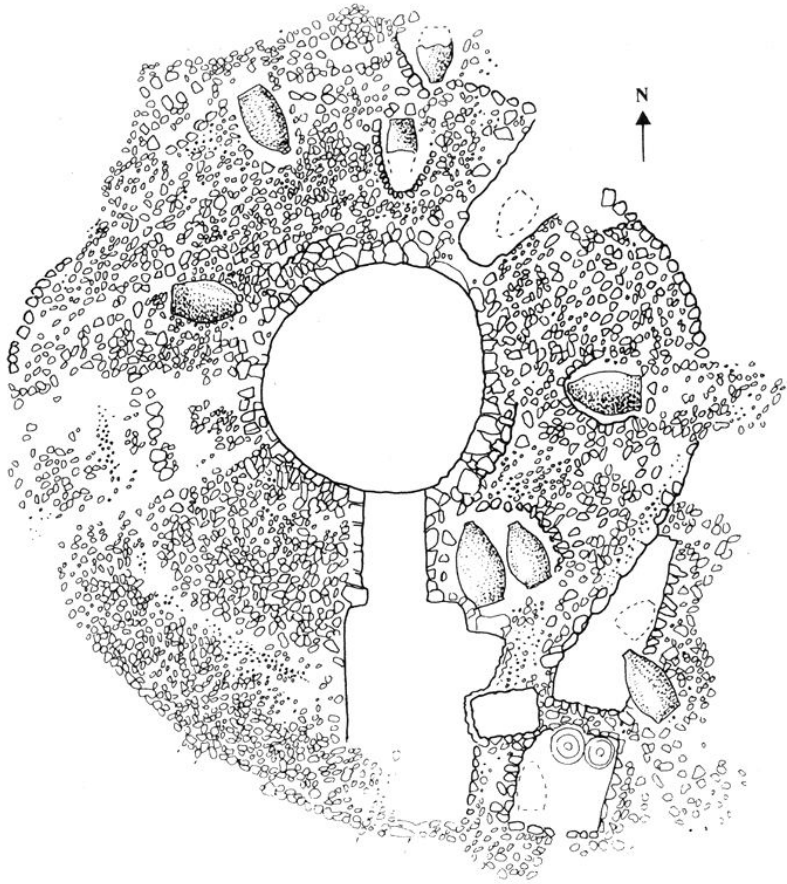
Εξωτερικός περίβολος (προχωρημένη ΜΕ)
Κτιστός τάφος με ταφή γυναίκα(;) συνοδευόμενης από 11 αγγεία και 2 σφονδύλια

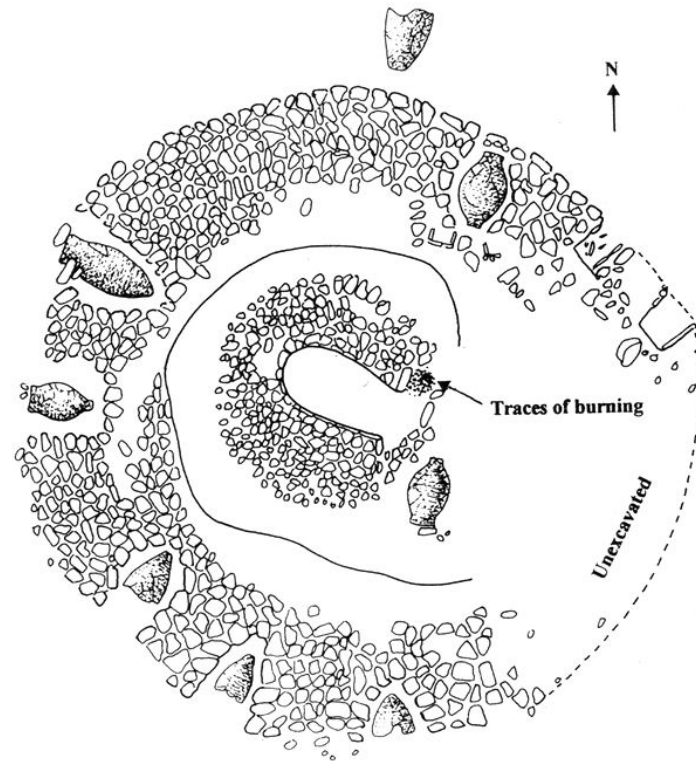
Μαραθώνας Βρανά
Τύμβος II

Οι τύμβοι της Δυτικής Μεσσηνίας

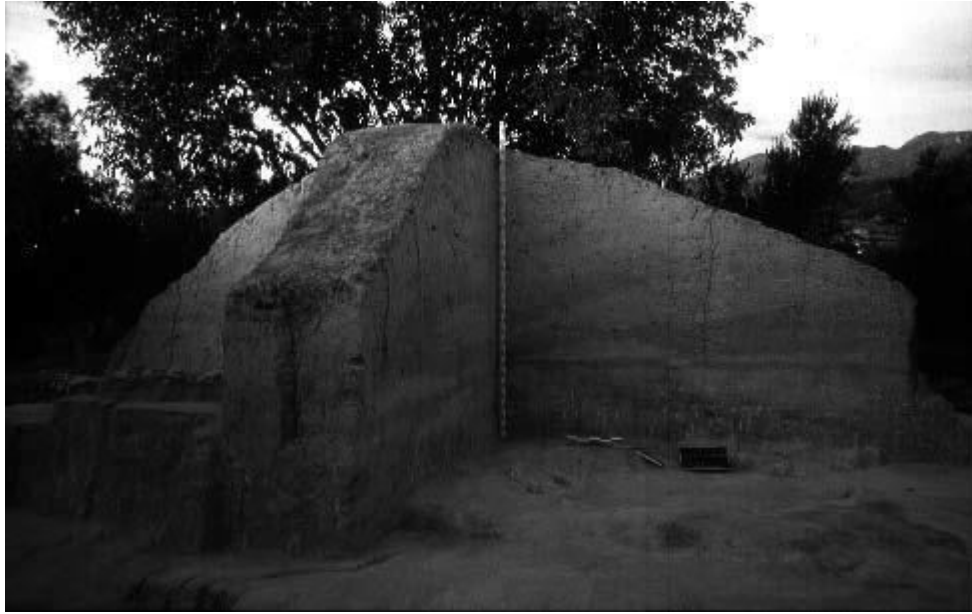
Πετροχώρι Βοϊδοκοιλιά τύμβος Α

Παπούλια Άγιος Ιωάννης

- κυκλωτερείς, χαμηλοί με λίθινους ‘μανδύες’
- ακτινωτά τοποθετημένοι μεγάλοι ταφικοί πίθοι (αρκετοί με ταφές ενηλίκων)

Τύμβοι της αρχόμενης ΜΕ στα Καστρούλια (Ανατολική Μεσσηνία)

Κτερίσματα που συνόδευαν
παιδική(;) ταφή (Τύμβος ΙΙ, τεταρτημόριο Δ) →

Καστρούλια, Τύμβος II, Τεταρτημόριο Γ, ταφος 2 ♀?

Καστρούλια, Τύμβος ΙΙ, Τεταρτημόριο Γ, τάφος 3 ♂?

Πιθανή Μινωική εισαγωγή;

Κολώνα Αίγινας

Μια ατυπική ΜΕ θέση

Μια πραγματική Αιγαιακή πόλη συνεχούς κατοίκησης ΠΕ II-Πρώιμη Μυκηναϊκή, παράλληλου βίου με την Αγία Ειρήνη ή τη Φυλακωπή

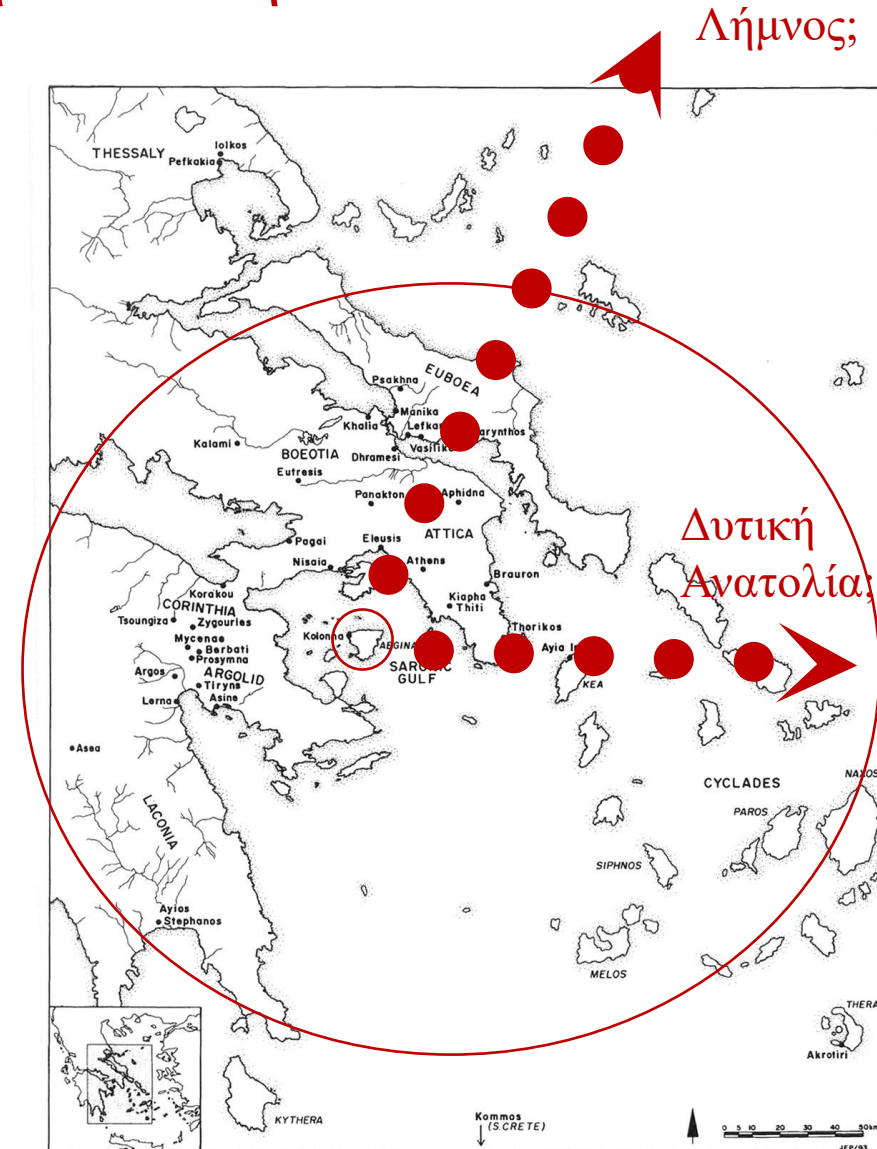
Μνημειακή αρχιτεκτονική

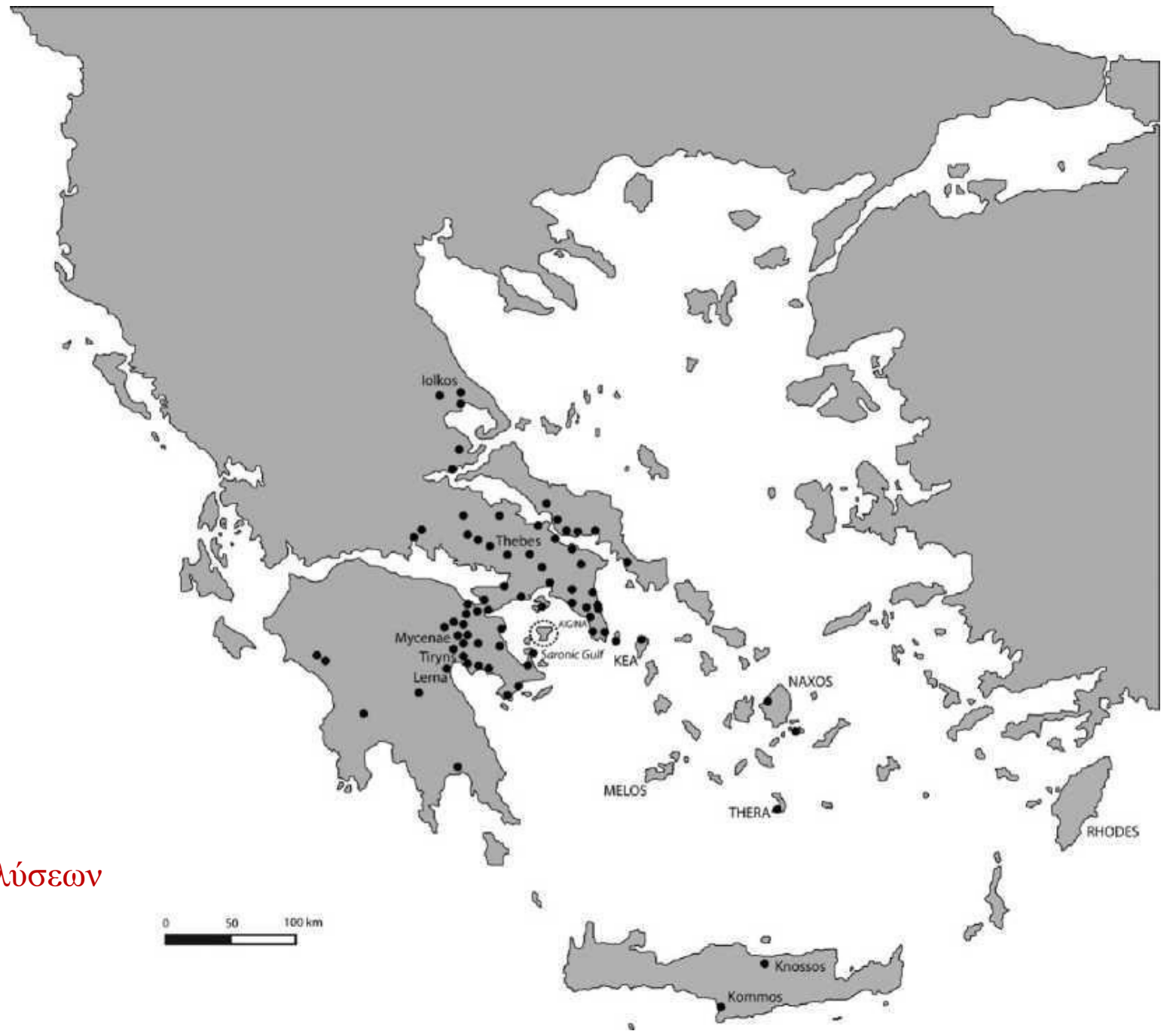
Οχυρώσεις

Πλούσια ταφή (ταφή πολεμιστή)

Διαδεδομένα βιοτεχνικά προϊόντα →
(κεραμική, ανδεσίτης ως πρώτη ύλη εργαλείων)

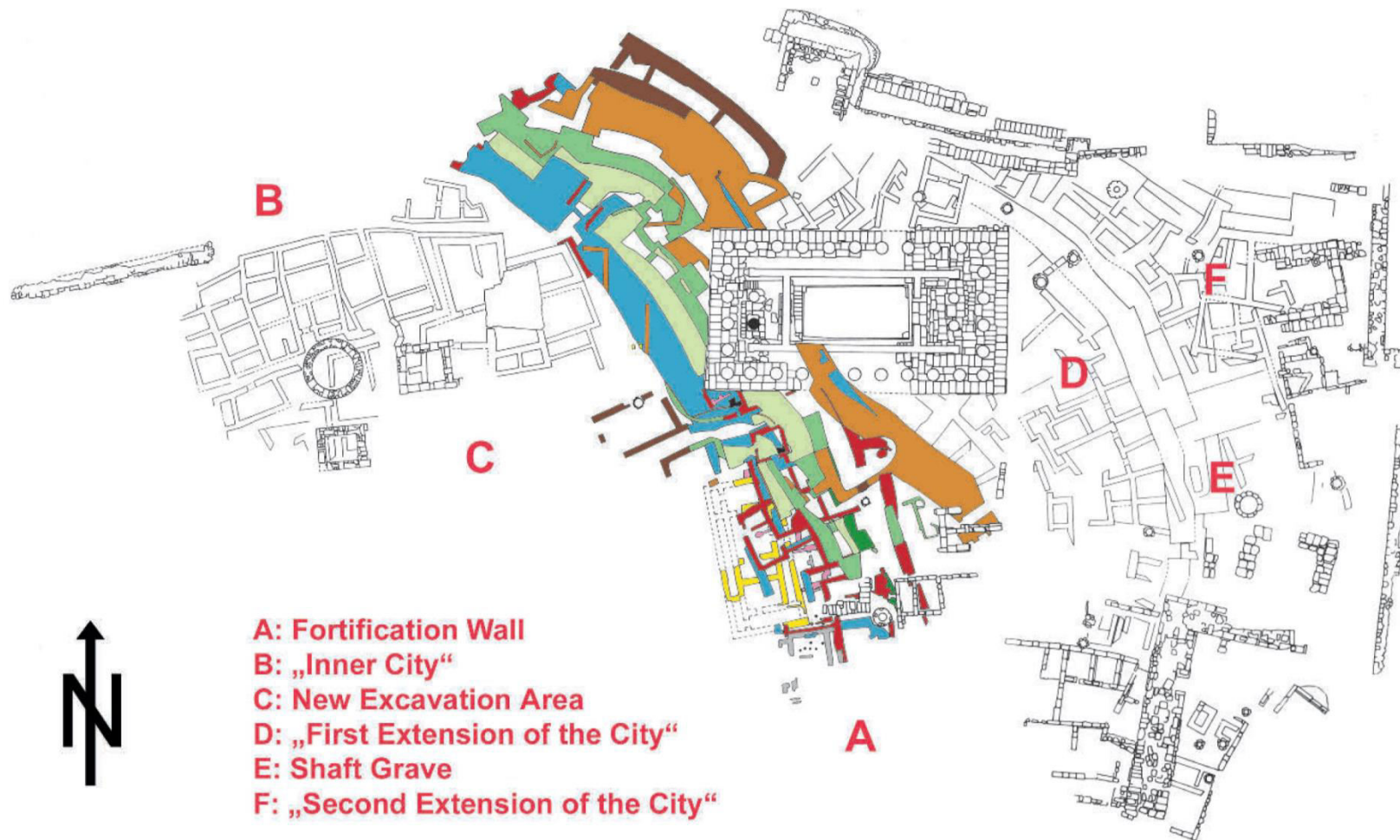
Εικονογραφία (αμαυρόχρωμη εικονιστική κεραμική)

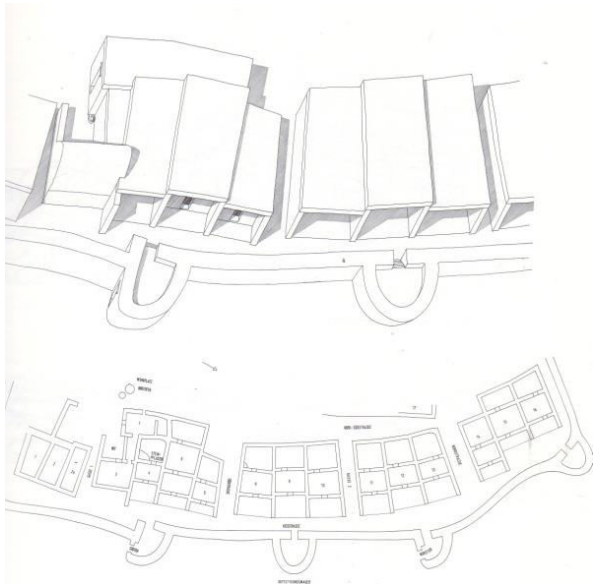

Κατανομή Αιγινητικής κεραμικής
στην ηπειρωτική Ελλάδα
βάσει χημικών ή πετρογραφικών αναλύσεων

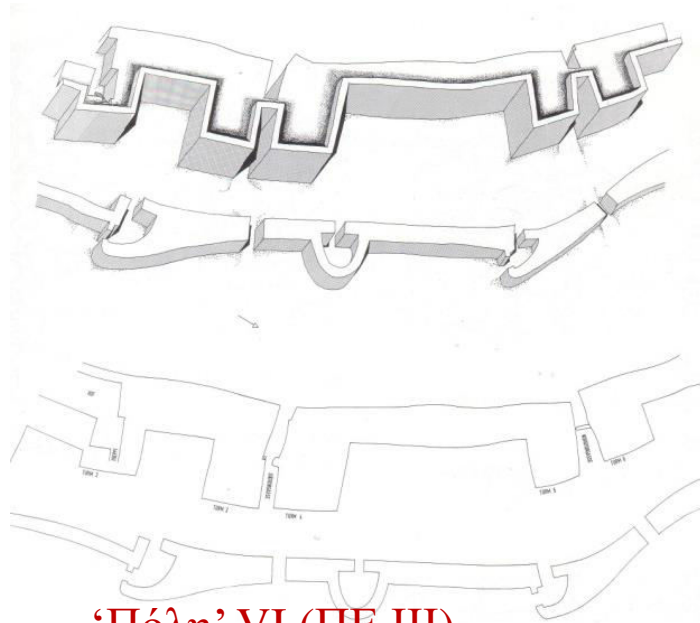
Μια μάλλον Αιγαιακή (παρά Ελλαδική) πόλη

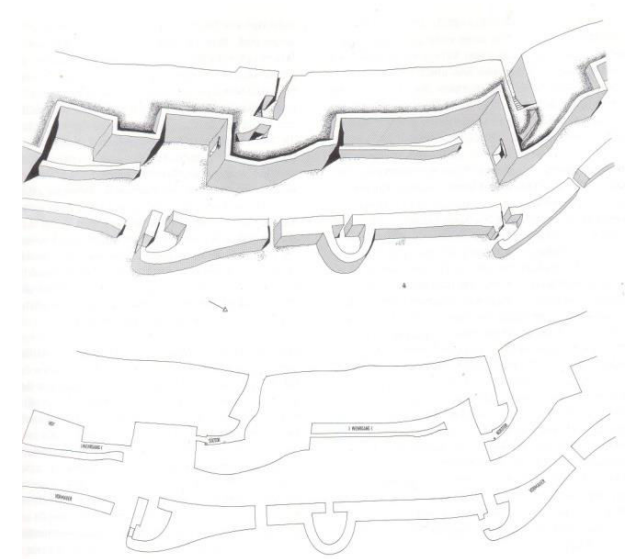
‘Πόλη’ V (ΠΕ ΙΙΙ)

πεταλόσχημοι προμαχόνες

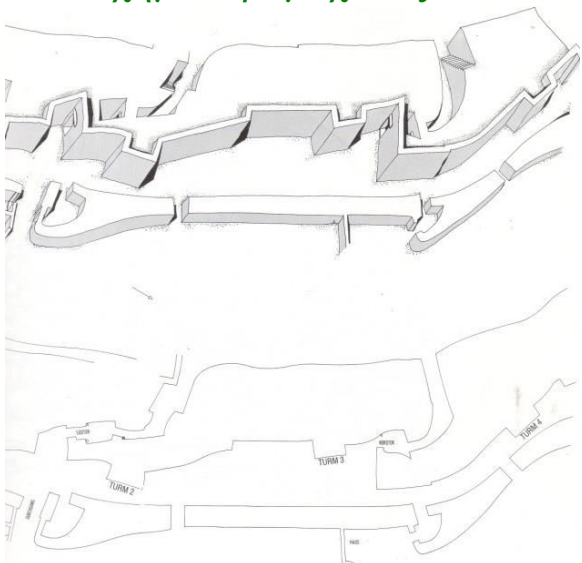
‘Πόλη’ VI (ΠΕ ΙΙΙ)

ενίσχυση οχύρωσης

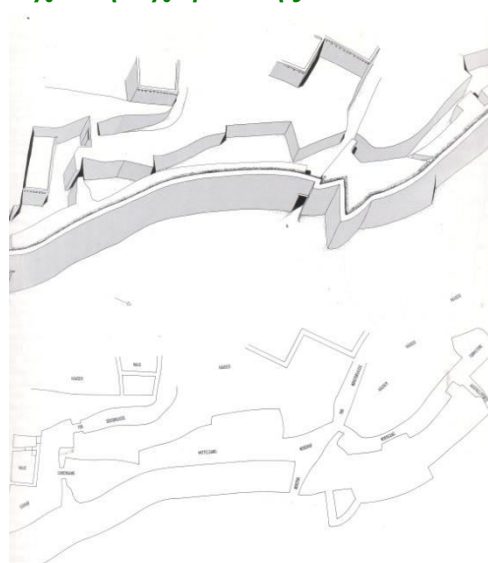
‘Πόλη’ VII (Πρώιμη ΜΕ ή ΜΕ Ι)

μετατροπές στις πύλες του εσωτερικού τείχους

‘Πόλη’ VIII (Πρώιμη ΜΕ ή ΜΕ Ι)

μετατροπές στις πύλες του εσωτερικού τείχους

‘Πόλη’ IX (Προχωρημένη/Ωριμη ΜΕ ή ΜΕ ΙΙ)

ενσωμάτωση δύο τειχών σε ένα

Η ακμή της Κολώνας

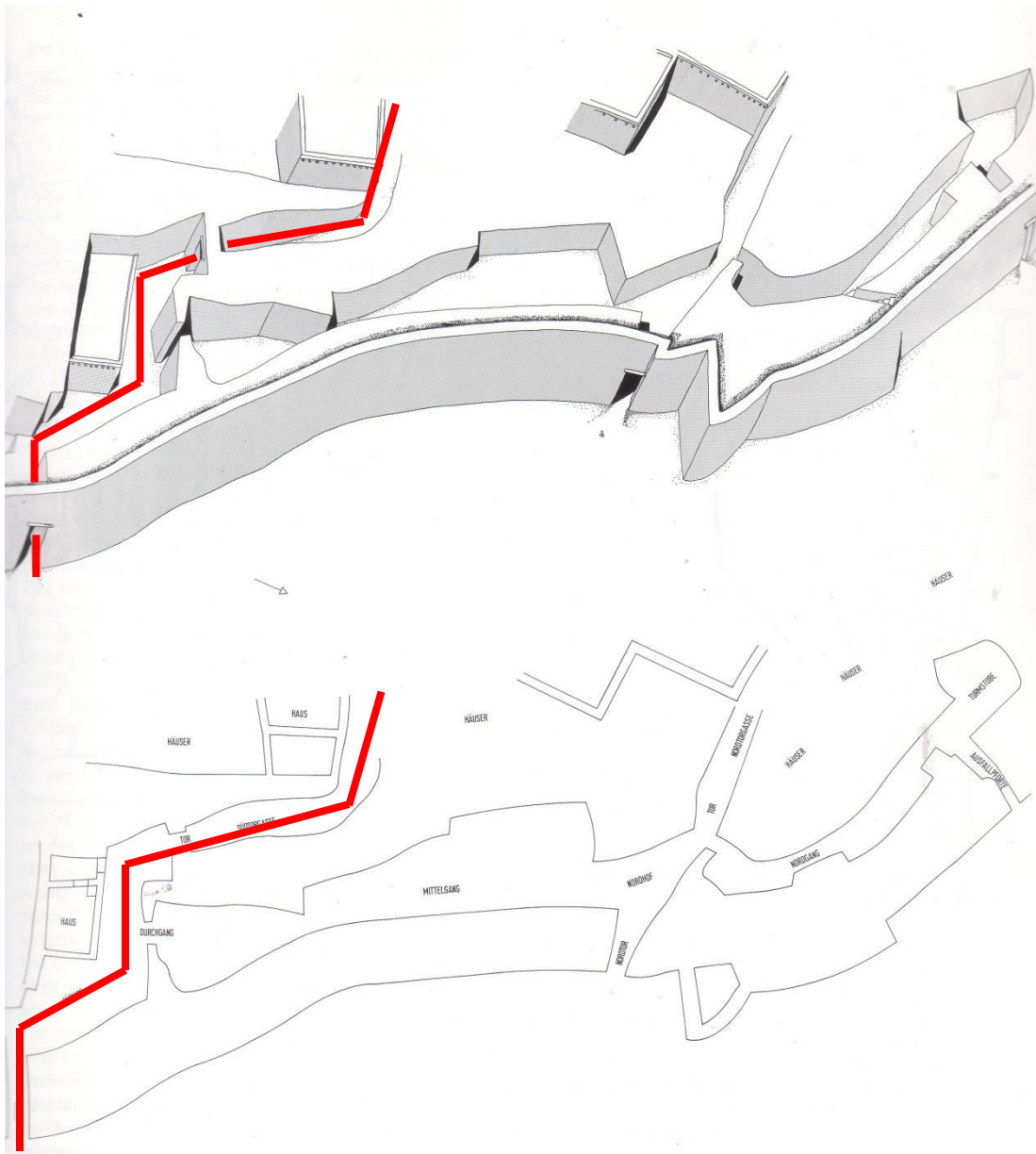
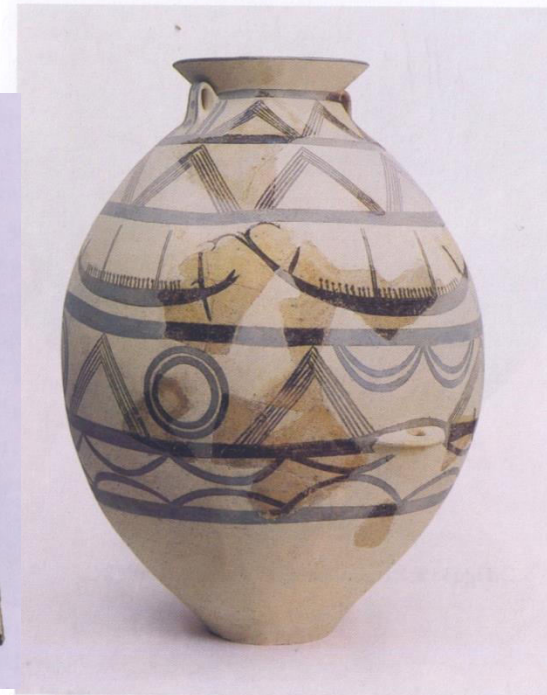
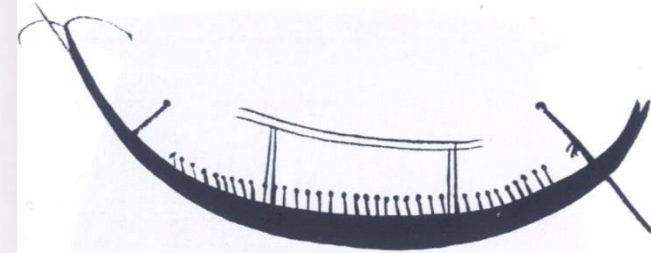
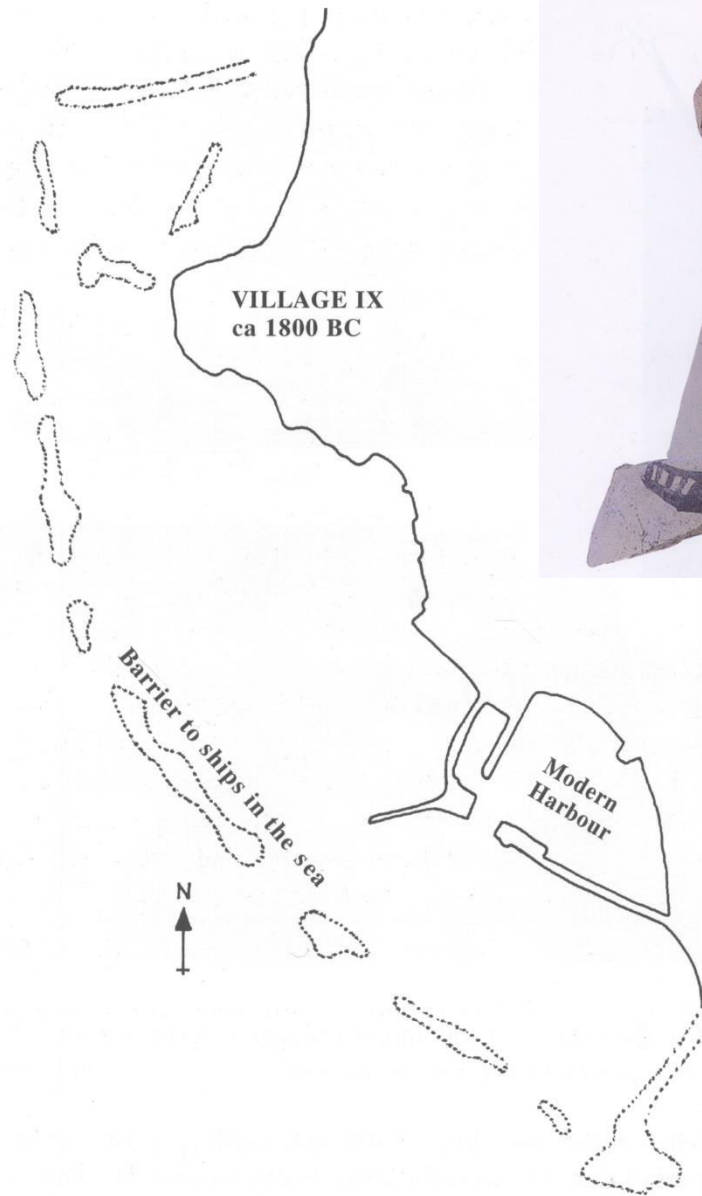

Abb. 56 u. 57 Stadt IX. Isometrie und schematischer Grundriß.

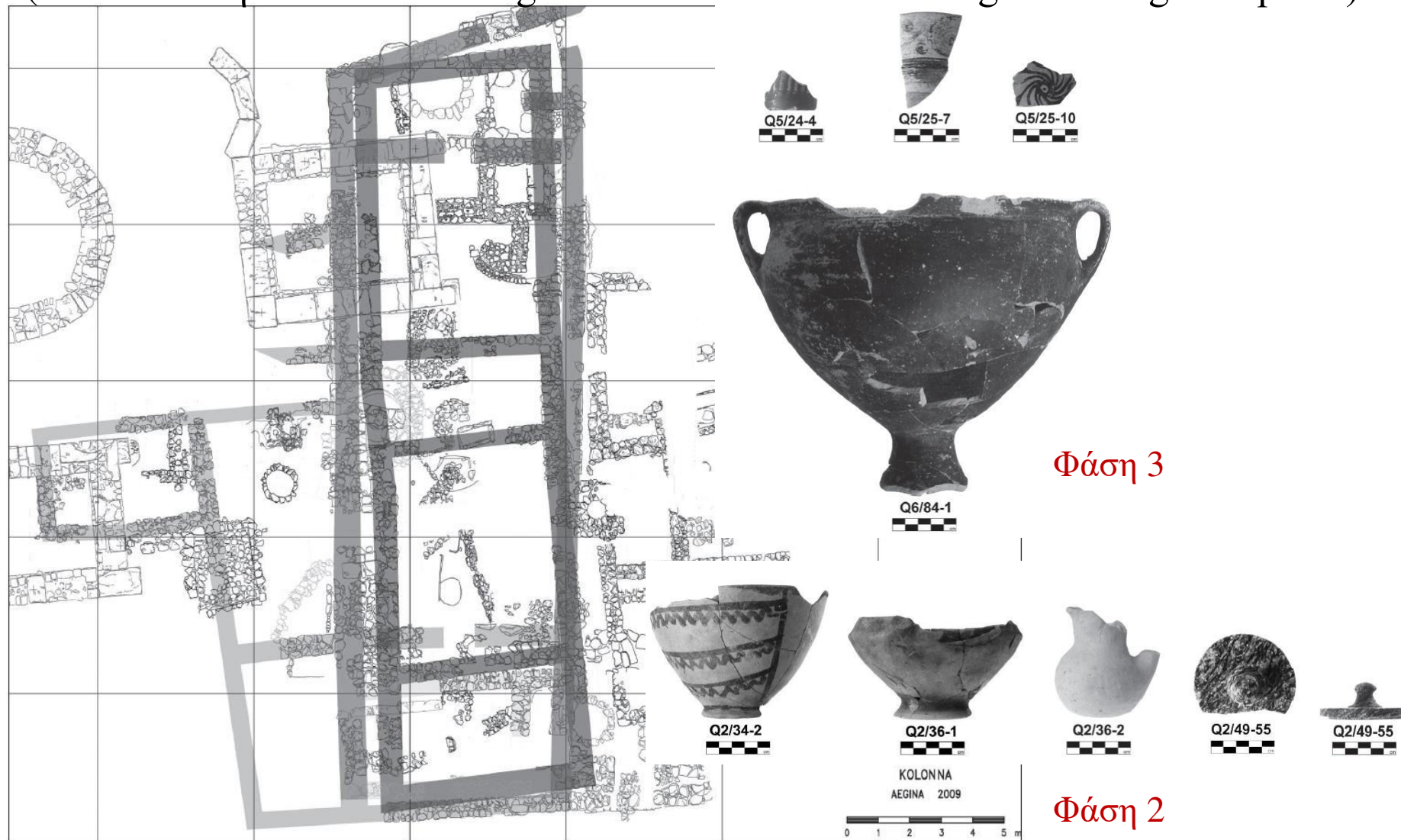

Η πόλη ΙΧ της Κολώνας: μια επιθετική θαλάσσια δύναμη

Το «Μεγάλο Κτηριακό Συγκρότημα» της Κολώνας (ΠΕ ΙΙΙ/ αρχόμενη ΜΕ έως Υστεροελλαδική Ι/ΙΙΑ)

(“Großbau” ή “Haus des Königs” κατά Walter/ πλέον “Large Building Complex”)

Ένας πρόδρομος των Λακκοειδών Τάφων; Η Μεσο-‘ελλαδική’ II ταφή πολεμιστή της Κολώνας IX

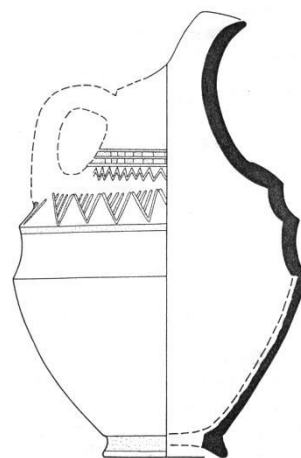
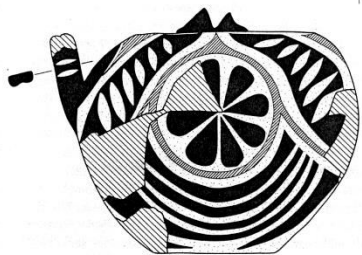
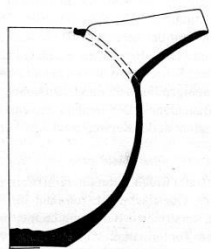
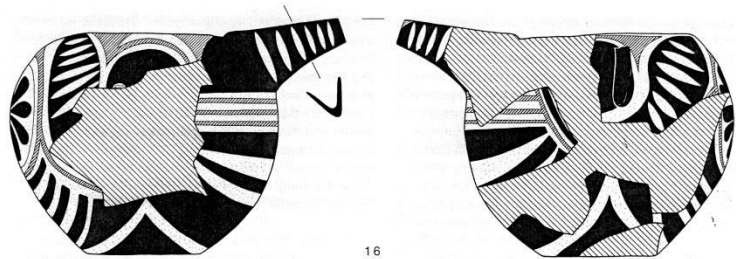
Κτιστός κιβωτιόσχημος τάφος
ενσωματωμένος στην
οχύρωση της πόλης IX

♂ 27 y
Μυώδη άνω άκρα
Απόλεια άκρων κάτω
από το γόνατο

Πλούσια κτερίσματα:
ξίφος, εγχειρίδια, λόγχη,
οδοντόφρακτο κράνος
χρυσό διάδημα

Εξωτική κεραμική που
συνόδευε την ταφή

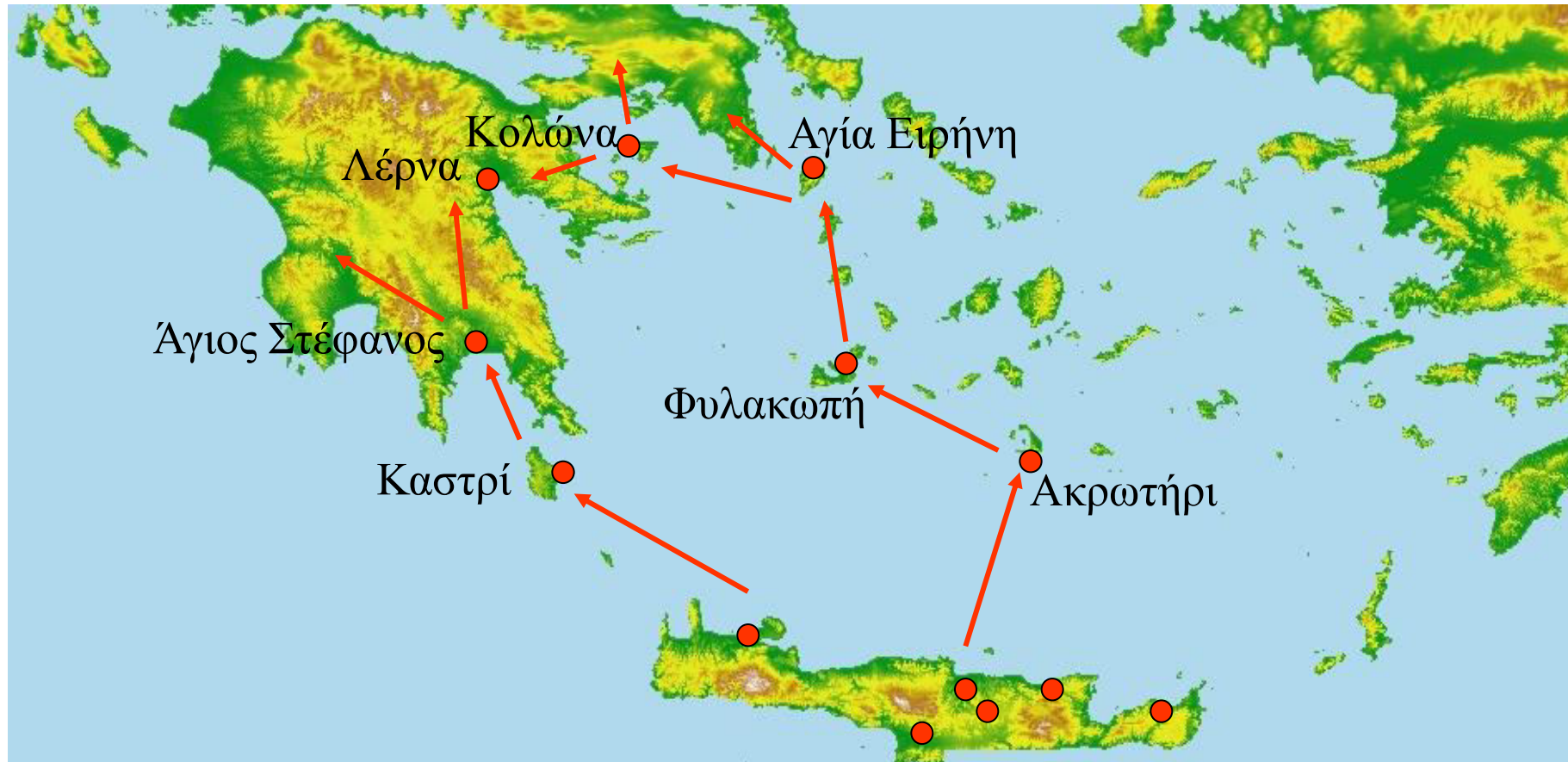
Η ταφή του πολεμιστή της Κολώνας προοικονομεί τους Λακκοειδείς Τάφους

- ως προς την πλούσια κτέριση
- στην έμφαση που δίνεται στην αρρενωπή υπεροχή με (Ελλαδικά;) στοιχεία όπως το μακρό ξίφος, το χρυσό διάδημα και το οδοντόφρακτο κράνος
- στη σχετική εκζήτηση της μορφής του τάφου
- στην τοποθέτησή της κοντά στην πύλη της πόλης ΙΧ
- στην συνοδεία του νεκρού με εξωτικά αντικείμενα

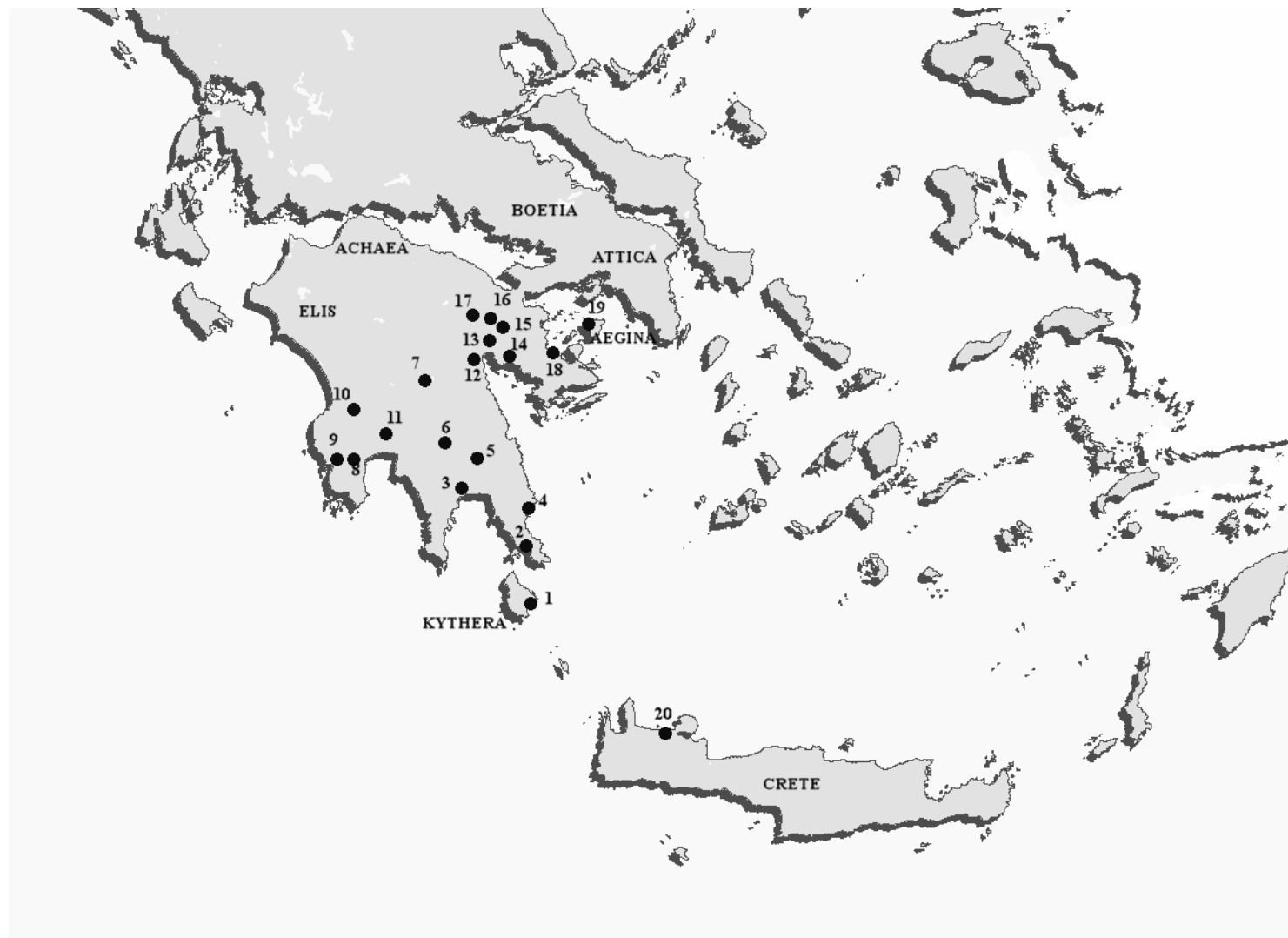
Ωστόσο...

- η ταφή είναι *μονήρης* (ο ΜΕ 'κανόνας')
- τα κτερίσματα παραμένουν *ανεικονικά*

Απόκλιση δεν σημαίνει απομόνωση:
επαφές και ανταλλαγές στο Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας

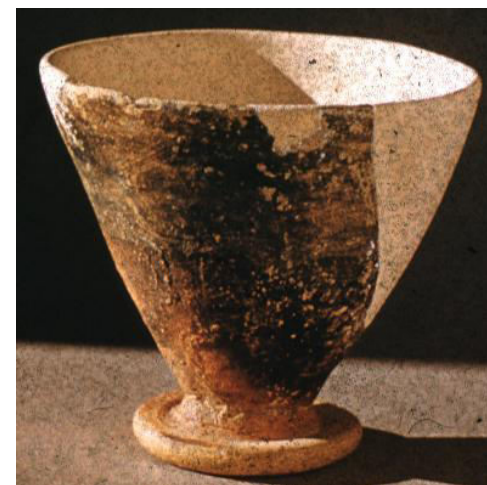
Απόκλιση δεν σημαίνει απομόνωση:
επαφές και ανταλλαγές στο Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας
Μινωική και 'Μινωίζουσα' κεραμική στην ηπειρωτική Ελλάδα

Απόκλιση δεν σημαίνει απομόνωση:
επαφές και ανταλλαγές στο Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας
Μινωική και 'Μινωίζουσα' κεραμική στην ηπειρωτική Ελλάδα

Κολώνα
(Αίγινα)

Λέρνα (Αργολίδα)

Απόκλιση δεν σημαίνει απομόνωση:
επαφές και ανταλλαγές στο Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας
Κεραμική από τα νησιά στην ηπειρωτική Ελλάδα

Πίθος από την Αίγινα και Κυκλαδική μαστροπόχους που βρέθηκαν στη Λέρνα

Απόκλιση δεν σημαίνει απομόνωση:
επαφές και ανταλλαγές στο Αιγαίο της Μέσης Χαλκοκρατίας
Ελλαδική κεραμική σε νησιωτικές θέσεις

Μεσοελλαδική κεραμική από την Αγία
Ειρήνη της Κέας
(Τεφροί Μινυακοί κάνθαροι)